

ANTOLOGIA

DELS FETS, LES IDEES I ELS HOMES D'OCCIDENT

SUMARI

En aquest Nadal		1
El Nadal vuitcentista a Barcelona	Joan Amades	4
«Christmas» a Cornualles	Anne Tinner	12
La gran presència de Costa i Llobera	Joan Triadó	16
Els Samaritans, desapareixen!	E. M. E. Blyth	20
«Natal».	Anna de Castro Quorio	24
Elegia crítica a la mort de Francesc Cambó	Octavi Saltor	27
Cambó - Un intent de diàleg	Vicenç Borrrell	30
El llenguatge en les cançons	Eduard Artells	33
Rainer Maria Rilke	Janis Larrin	40
«A Word in Your Ear»	Isar Brown	50
De l'art de traduir	Josep Carner	55
A través dels segles		57
Nadal i Cap d'Any d'un cònsol francès a Barcelona	E. Morin-Roy	60
«Vasco» (poemes)	Aristandis	66
Mostrari neollatí modern	Poli Glat	68
Mario Meunier, humanista francès	Roger Girón	70
Dois poemes	J. M. ^a López-Pico	72-73
Economia de mercat i economia autocràtica	Josep Ermengol	74
El secret del Pla Marshall	J. Guzmán	79
Els mites del «New Deal»	Michel Cordery	84
«Navidad» (fragments)	Amadeu Vives	87
L'existencialisme, estat d'ànim més que filosofia	David M. Camí	92
El nostre no renovat teatre	Joan Duch	95
Els Sonets del Comte Arnau	Eduard A. Cuna	98-99
«In Memoriam» Joan Vila (Joan d'Ivori)	B. Sigalés	100
Notes bibliogràfiques	L. Gassó i Carbonell	104
	J. Amat-Piniella	108
Tres poemes	Agustí Bartra	112
La Immaculada Concepció i el Naixement en la poesia anglesa		114
Dois contes	Clara Sunyol	115
SUMARI DE L'ANY		125

I poemes de Joan Maragall, Josep Carner, Josep M.^a de Sagarra, Guerau de Liost, J. Salvat-Papassent, Joan Llongueres, Lluís de Rialp, Apel·les Mestres, Antoni Ribera, Joaquim Folguera, Joan Arús, Mn. Antoni Navarro i Ramon Bech

NÚMERO ESPECIAL DE NADAL I ANY NOU

8

DESEMBRE DE 1947

ANTOLOGIA aspira a omplir un buit en les lletres catalanes, aportant-hi tot el més representatiu del pensament occidental en literatura, art i ciències.

Al mateix temps, aplegarà treballs inèdits d'escriptors i homes d'estudi de casa nostra, sobre temes d'interès general.

ANTOLOGIA vol ésser un esbarjós mirador, per on Catalunya pugui atalaiar Europa, amarant-se de veritable universalitat, a través de la qual afermarà i enrobustirà, pel contrast, la seva personalitat nacional.

Publicarem també notes biogràfiques sobre homes representatius de casa nostra i de fora, junt amb pàgines de poesia, narracions curtes, amenitats i crítica bibliogràfica.

Els treballs escrits en llengües romàniques es publicaran en llur versió original; traduïts, els altres.

Esperem que no ens mancarà el suport i la simpatia dels catalans, en mans dels quals encomanem el nostre modest intent.

ANTOLOGIA

DELS FETS, LES IDEES I ELS HOMES D'OCCIDENT

ANY I. N.º II

BARCELONA, DESEMBRE DE 1947

En aquest Nadal

Heus aquí que el món torna a rememorar en aquest mes una data: la de la Naixença del Salvador. Moltes d'altres dates es rememoren en el transcurs dels anys: dates relacionades amb fets històrics, polítics, patriòtics, que l'atzar o la història han fet memorables. Aquestes festes neixen, passen, se'n van. Només una en resta sempre: la festa per excel·lència, el 25 de desembre, Nadal.

Per què és tan memorable aquesta data, i per què diem que és la festa per excel·lència, i més que festa, potser? Perquè és una data que ja ha esdevingut carn de la nostra carn i sang de la nostra sang; perquè l'any, sense Nadal, seria com un cos sense ànima; perquè Nadal és la raó d'ésser del desembre i de l'hivern; perquè Nadal és el perenne recordatori de la més alta visita que jamai tingué la Humanitat: la visita del Fill de Déu, que es va fer home i va viure entre nosaltres.

Cada any, en arribar Nadal, sembla que les passions s'aquieixin i que un vent suau corri entre nosaltres. Per uns dies (unes hores), ens sentim vivint fora del temps, en el present i en el passat, en aquell Nadal i en tots els Nadals que el precediren, fins a aquell primer Nadal de Betlem. Per uns instants sentim que tota la nostra carcassa d'homes civilitzats i aqueferats cau rebregada al nostre voltant, i ens trobem, sense raó d'ésser ni d'alenar, al davant d'un Infant dins un estable.

Aquest és el motiu principal de la perennitat de Nadal: que en comptes de dur-nos al peu de monuments orgullosos, al costat de la tribuna dels cabdills del món, al davant d'auris ídols coberts de pedreria, ens duu al davant d'un humilíssim jaç de palla on jeu un Infant, vetllat per un senzill fuster i la seva esposa.

Passen imperis; cauen troncs a punta de llança; s'enlairen cab-

dills de la pols per a tornar-hi a caure; neixen i moren brillants sistemes filosòfics; però l'Infant riu, riu sempre, i ens espera, perquè sap que a la fi anirem també a dur-li la nostra ovella triada.

La humanitat actual, però, ¿tindrà prou força, prou virilitat, encara, per a seguir flectant el genoll al davant d'un Infant? Aquest és, creiem, més que no pas els problemes polítics i econòmics, el veritable problema de la nostra època.

Perquè, al cap i a la fi, de camí, només n'hi ha un, i aquest camí ens fou mostrat fa 1947 anys a Betlem de Judea, i 33 anys més tard al Mont Calvari. En aquests trenta-tres anys se'ns adreçà el missatge exemplificat més meravellós, més pregon i més veritable que jamai fou adreçat a l'home. I ens fou adreçat perquè el revisquéssim en nosaltres; perquè, en la mesura de les nostres migrades forces, ens esforcéssim a ésser allò que Ell havia estat per a nosaltres. Dissortadament, molts signes, en el transcurs dels segles, han fet entendre que el missatge de Crist no havia estat comprès, a Europa. Quan no se l'ha glaçat en rígid dogma o en ritual fred i mort, se l'ha fet servir com a bandera de moviments i croades guerres; quan no se n'ha fet una arma de combat, se l'ha convertit en una amenaça i en una coacció moral i espiritual; i el que havia d'ésser Far de Llum ha esdevingut Mar de Tenebres.

Per a tot això va néixer el Crist a Betlem? No. El Crist va néixer per a tu, lector, per a mi, per a tots nosaltres. Es va adreçar al nostre cor: ens va parlar com un home parla a un altre home que ha perdut el seu camí, i li ensenya la senda veritable.

Només en l'Edat Mitjana aquell Missatge va semblar ésser comprès. Fou el Pobriçó d'Assís qui va traduir-lo a vida actual i a permanent exemple altra vegada, revivint en ell aquella gran Vida.

* * *

En parlar de Nadal a casa nostra, no ens sabriem estar de fer al·lusió als pessebres. Aquells inefables pessebres de quan érem xics, amb llur pescador de canya al riu de paper de plata, el pagès amb barretina i un xai a l'esquena, els Reis d'Orient ascendint per llunyanes muntanyes de suro, contra totes les lleis de la perspectiva i de la versemblança! I, amb tot, aquests són els més autèntics pessebres: el pessebre del pagès amb barretina, de la dona que pica roba al riu, de les figures ingènues i desproporcionades. Perquè — veieu? — d'aquesta mena són els pessebres que fan

els infants; i Jesús, l'Etern Infant, sap que només pot ésser comprès en tota la seva pregoníssima senzillesa pels infants.

D'altres faran pessebres erudits, amb tocs històrics i arqueològics, amb paisatges més o menys bíblics, obeint totes les lleis de la perspectiva i de la versemblança. Però sabeu què hi mancarà, en aquests pessebres? Doncs el seu egregi Hoste, l'esperit de Jesús.

Perquè els infants, amb llur innocència, han comprès que Nadal és actual, que és d'ara; que Nadal no és la commemoració d'una data històrica situable a Palestina, sinó que és una festa del cor; han comprès que Jesús ha nascut per a nosaltres: no que va néixer en un remot país de pedregar i palmeres.

Betlem, per a ells, és aquest recó de la taula del menjador coberta amb quatre suros i quatre figuretes de fang. Ells, que, d'una fusta, en fan un altívol vaixell i amb quatre maons construeixen un palau meravellós, veuen veritablement el Nen Jesús, viu, bategant, en aquella cova minúscula.

Però nosaltres, en fer-nos grans, ja no l'hi veiem més, el Jesuset, i ens n'anem a veure els pessebres arqueològics, on tot és veritat i no hi manca res, llevat del principal.

Ells, veieu?, els infants, ens han ensenyat que Nadal és ara, és actual, és aquest recó de món on ens ha escaigut de néixer; i ens han fet comprendre que el Crist neix a tot portal que el vulgui acollir, i aquest portal pot ésser el de casa nostra: ens han fet veure que el missatge de Betlem és universal i s'ha de traduir en totes les llengües i s'ha de vestir de tots els vestits de la terra. Sí; Jesús va néixer també a Catalunya: Jesús hi neix encara; que són més veritables totes les nostres ingènues cançons populars, amb tots llurs «anacronismes», que qualsevol reconstitució arqueològica...

Tot això ens ensenyen els infants. I tant de bo siguem encara capaços, en aquest Nadal, d'agafar el pandero i cantar amb la mainada, amb els ulls espurnejants, «A Betlem me'n vull anar...», al davant d'un pessebre guarnit amb ridícules figures completament desproporcionades, vestides amb calça curta i barretina de pagès de Catalunya! Aleshores podrem dir que hem celebrat veritablement el Nadal; i que, com uns pastors més, hem dut la nostra ovella triada als peus de l'estable on ieu l'Etern Salvador.



El Nadal vuitcentista a Barcelona

per JOAN AMADES

Diu un vell proverbí que *les festes grosses comencen per la vigília*. A Catalunya, com a tots els països cristians, la festa de Nadal és sens dubte la més sobresortint del calendari, i, com ja hem pogut veure pel que hem dit en parlar de les fires, els nostres avis la començaven no ja a la vigília, sinó uns dies abans. En efecte, fins a nosaltres han arribat encara bien vivents diversos costums propis dels dies anteriors al de Nadal. De tradició pagana ja ve el costum de fer-se presents en tal dia, i també el de saludar-se i felicitar-se entre les persones de major estima i de més gran amistat, puix els gentils celebraven en aquest dia el solstici hivernal. Era vell costum que els industrials fessin alguna presentalla als clients, costum encara vivent, però amb els papers canviats, puix abans eren els servents d'aquests els qui obsequiaven el client; els forners donaven una coca ensucrada, que se solia anar a cercar en sortir de la missa del gall a primeres hores de la matinada; els fideuers regalaven les pastes que es gastaven el dia de Nadal; els escombriaires, tota la verdura, si es tractava d'una casa on fessin

poca brossa, però si en feien molta, com les quadres, donaven un parell de grossos galls o capons. Avui, al contrari, els dependents d'aquells industrials ofereixen una felicitació a canvi d'una remuneració. Les felicitacions ofertes abans eren força més interessants i boniques que les d'avui i constitueixen uns documents veritablement interessants.

De molts dies abans, els vellets i captaïres esguerrats es reunien en grans colles i formaven cors i orquestres populars de més de vint cantaires i músics d'ambdós sexes i corrien pels carrers cantant cançons de Nadal, acompanyant-se amb els instruments corrents i a més a més amb panderos, ferrets, castanyoles, simbombes i altres instruments fàcils de tocar per gent ignorant de música. Constituïen una nota típica molt curiosa i interessant. Fa poc més de deu anys que l'Ajuntament va posar un impost als ceguets pícolaires que formaven grup, i els deslliurava de la gabella solament en el cas d'anar d'un a un. Aquesta fou la causa de la desaparició d'aquestes orquestres o cors populars.

La nit de Nadal poc es dormia; ja deia un vell proverbí que no-



Les bones festes

més es posava mitja cama al llit. En haver sopat, l'element jove es llançava al carrer armat de tamborins, simbombes, panderores, ferrets i altres instruments, i anava per les cases dels veïns tocant i cantant per saludar-los amb les bones festes i desitjar-los un bon Nadal. En les cases més piadoses, abans de sortir de casa, el més vell parava la taula amb tres tovalles, que simbolitzaven la Santíssima Trinitat, al damunt de les quals es distribuïen tretze pans rodons, un de major que els altres, el qual simbolitzava Jesús amb els dotze apòstols; damunt de cada pa es clavava un brot de murtra.

Cap a les onze, la gent es llançava al carrer per anar a mati-

nes, les quals duraven dues i fins tres hores, i després se celebrava la missa dita del gall, ja entrada la matinada. Les esglésies guarnien els altars amb hosties de colors i brancatge, que donaven al temple un aspecte molt especial. Enmig de l'altar solien posar un bressolet amb una nina, que simulava l'Infant Jesús, la qual tots anaven a adorar. Durant l'ofertori s'engegaven ocells. Molts dels concurrents anaven al temple proveïts de gables amb ocells per fer-los cantar en aquell moment.

A la nit començaven les *libertats d'orgue*, segons les quals l'organista podia tocar tot allò que li passés pel magí, des de la cançó popular més tendra i harmònica fins al fandango i a la

cobia de moda més esgarrifosa. Aquestes llibertats duraven fins al dia de Reis i solien usar-les entre verset i verset. El poble s'entusiasmava quan les cançons li eren conegudes, les quals sovint cantava a cor improvisat, acompanyant-se d'instruments senzills. S'armava un guirigall que no tenia gaire de religiós i potser un xic massa de profà. Els qui més amics eren d'aquesta mena d'expansions populars eren precisament les ordes monàstiques de regla més estreta i rigorosa, les quals aquesta nit es lliuraven a la major gatzara.

En les grans esglésies, com la catedral, Santa Maria, el Pi i al-

tres, augmentava la gatzara el fet que la carassa de sota l'orgue roncava fortament i obria i tancava la boca i els ulls fent estrafolàries ganyotes i contorsions, llançant abundor de confits per la boca, que la mainada s'atropellava per agafar. Aquesta expansió popular va perdre tot el seu gran caràcter després de l'any 1835, en què per la supressió de les ordes monàstiques deixà de celebrar-se aquesta missa en les esglésies conventuals.

Eixint de missa, la gent es donava a la més joiosa expansió. Es reunien en grans colles i voltaven pels carrers al so de mû-



L'alegria pels carrers en anar i venir de la Missa del Call



L'alegria pels carrers en anar i venir
de la Missa del Gall

sica rústega, cantant i fent gat-zara. Abans de tornar a casa solien visitar el forn on compraven el pa, i el forner feia ofrena de coca ensucrada. Les mestresses de casa no solien concórrer a la missa del gall. Es quedaven a casa a fer els preparatius culinaris per a la festa de l'endemà, especialment el coure el gall, a l'ast o com fos. De retorn la família a casa, es feia el tast del gall, ja gairebé cuit, i tothom donava el seu parer. En les cases on guarnien un petit pessebret sense pretensions de rebre visites de gent forastera, es feia la inauguració, i en les cases en què hi havia mainada es feia cagar el tió. Era costum que el més vell de la família present ruixés el tió amb un xic de vi blanc abans de fer-lo entrar en funcions. L'espectacle solia fer-se a la cuina o al menjador, i consistia a posar un tronc de fusta en sentit diagonal recolzat a terra per un cap, sostingut el contrari damunt un lloc

un xic alt. El tapaven amb una manta, i la mainada, armada de bastons, pegava al tió amb tota la força al so d'una cançoneta amb nombroses variants, de la qual és l'expressió més simple la que diu:

Caga, tió;
si no, et dono un cop de bastó.
I la que hem trobat més llarga:

Tronc de Nadal,
posarem el porc en sal,
la gallina a la pastera
i el polli a dalt del pi;



L'alegria pels carrers en anar i venir
de la Missa del Gall

toca, toca, Valenti;
ara passen bous i vaques
i gallines amb sabates,
els capons amb sabatons;
la Maria en fa torrons,
en Quimet els ha tastats
si són dolços o salats.
—Marieta, posa-hi mel,
Marieta posa-hi sucre,
que seran un xic millor.
Caga, tió; caga, tió,
tió de Nadal,
que caga torrons
i pixa vi blanc.

Mentre la canalla entusiasmada canta i pega al tió, el gran de la família, que porta la facècia, col·loca d'amagat dels menuts torrons, neules, fruites i altres lllaminadures sota la manta que cobreix el tronc, fent veure que aquest ho ha cagat. La troballa produeix el major entusiasme entre la gent menuda.

Celebrada aquesta festa familiar, s'anava a dormir, ja ben entrada la matinada, no descurant-se de deixar caliu als fogons i una cadireta baixa a prop, perquè la Mare de Déu hi pogués escalfar la robeta de l'infant Jesús si es dignava honorar la casa amb la seva visita, puix és creença estesa arreu de Catalunya que la Mare de Déu, portant el seu Fillet als braços, visita les cases dels bons cristians i prop de la llar el bolca i li muda la robeta, i és tingut com una grossa heretgia el no deixar quatre brasetes al foc en anar-se'n a dormir; s'interpreta també com un mal averany.



Portant el gall al forn

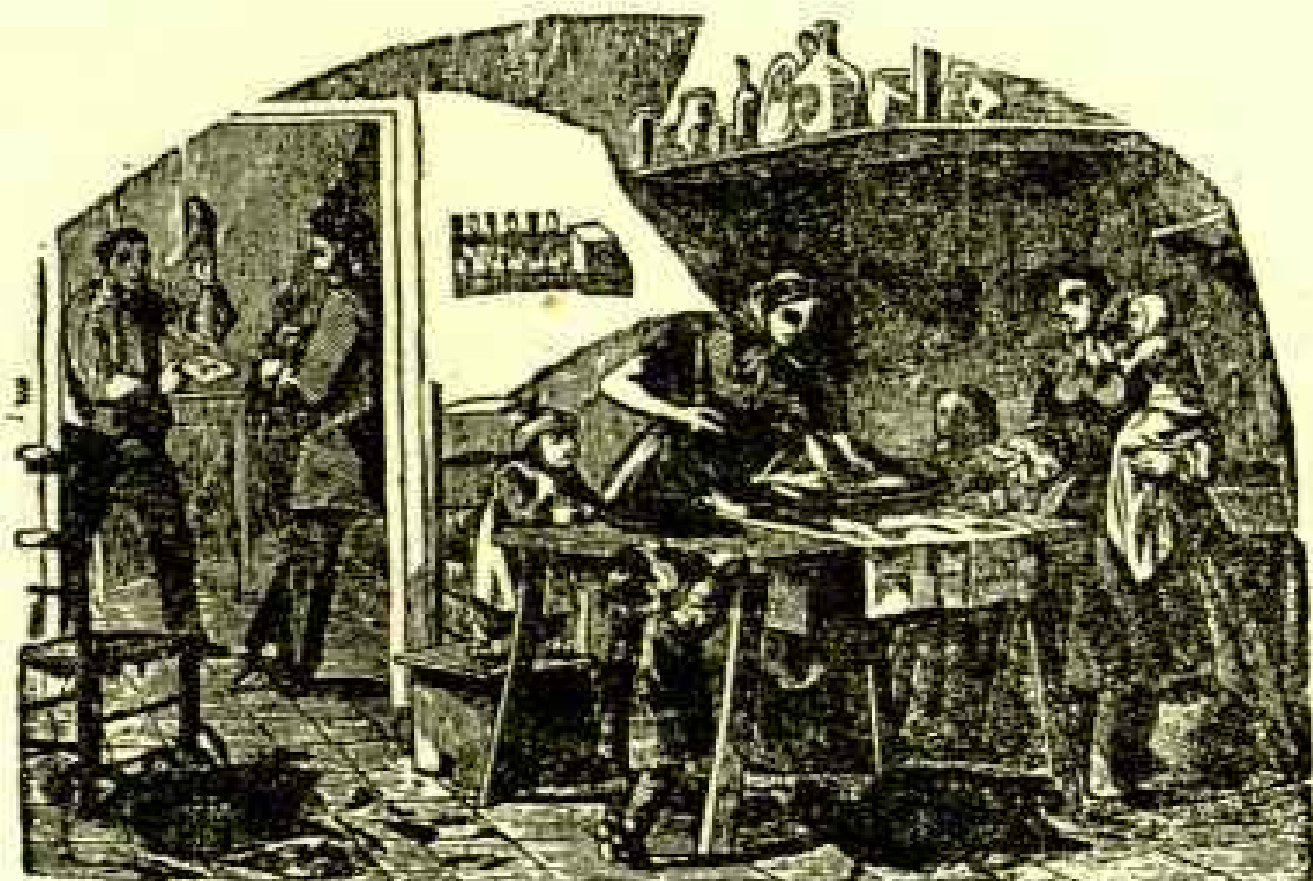
De tots aquests bells costums, poca cosa en resta: la missa del gall es pot donar com a desapareguda, els mercats estan oberts fins a mitjanit i són moltes les mestresses de casa que solen visitar-los per fer compres en haver sopat, moltes casades en companyia dels marits. L'element jove masculí sol acudir als mercats, tant per veure l'animació com pel goig de les empenyes. També comencen a la tarda i al vespre les manobres culinàries preparatòries del dinar de l'endemà. Els pessebres són inaugurats en qualsevol moment i es fa la festa del tió en les cases en què hi ha mainada. El que es conserva encara ben arrelat és el deixar caliu al foc, però no la cadireta, per a quan la



Portant el gall al forn

Mare de Déu visiti la casa amb el seu tendre Fillet.

Aquesta nit porta també les seves curioses preocupacions. Hi ha certs remeis que solament tenen virtut aplicats en tal nit, i, en general, es creu que totes



La mort del gall

les coses de caire curatiu són més virtuoses aquesta nit que les altres. També poden ésser revelades i comunicades les oracions màgiques de caire curatiu i virtuós en tot sentit, sense que el qui les comunica en perdi el do i el pugui obtenir el qui les aprèn.

Les persones nascudes aquesta nit, i majorment si és al bell punt de les dotze, hora en què, segons la tradició, va néixer Jesús, estan dotades de gràcies especials, tenen una creu al paladar i poden curar de gràcia; reben el nom de *saludadors*, perquè poden prodigar la salut sense medicaments; poden curar de ràbia amb només llepar la ferida;

da; curen tota mena de plagues i fins la gangrena, solament amb fer el senyal de la creu damunt la part malalta; veuen a través dels cossos opacs, com els *endevinetes*; poden descobrir en les persones les parts del cos malaltes; quan volen saber si una persona està atacada de ràbia, mirant al fons d'una palangana plena d'aigua hi veuen la figura del gòs o altra bèstia que hagi mossegat i encomanat el mal; poden apagar un foc, per paorós que sigui, amb tres petites esbufecs i poden tocar amb la llengua una barra de ferro roent sense por de cremar-se. Estan immunitzats de les caigudes; poden, doncs, tirar-se amb tota



La mort del gall

tranquil·litat daltabaix d'un terrat sense por de fer-se mal. Per fi, en totes les coses estan dotats d'una gràcia i sort veritablement divinals.

Com que s'anava tard a dormir, el dia de Nadal, majorment els qui no tenien feina a la cuina, es llevaven tard. No se solia esmorzar per tenir més gana a dinar. El menú estava, generalment, format per escudella de pasta ben gruixuda (galets, macarrons de frare), una bona olla en què hi havia d'haver quatre menes de carn: moltó, bou, porc i gallina; era la més extraordinària de l'any, i l'anomenaven *olla de les quatre ordes de mendicants*; també solien fer-la el

vespre del dimarts de Carnestoltes i per la celebració del sant del cap de família; però mai tan grassa ni abundosa com la de Nadal. El tercer plat era de carn de ploma (variava segons el rang de la casa) cuita sovint al forn, amb prunes, pomes i altres fruites adequades. Les postres obligades eren torrons i neules ben remullades amb vi bo. Aquest àpat, que encara es conserva, era augmentat segons la situació econòmica dels comensals. Es procurava reunir al voltant de la taula tota la família més pròxima, deixant de banda odís i antipaties. En haver dinat, es jugaven jocs familiars; era molt poca la gent

que sortia de casa: solien anar a comèdia, al vespre.

Hi havia gran interès a poder estrenar alguna peça de roba per poc important que fos, costum de què es fa ressò el proverbi que diu:

Per Nadal
qui res no estrena
res no val.

També procuraven estrenar algun estri culinari o de la vaixel·la de taula, puix es creia que assegurava abundor i prosperitat de menjar per a tot l'any següent.

Ja des de molts dies abans es prodigava la caritat, tant en menjar com en robes i diners, a fi que fins els més pobres poguessin fuir de la joia de Nadal menjant bé, podent estrenar alguna peça de roba i podent disposar d'algun diner. Eren moltes les cases que convidaven algun pobret a dinar, especialment les acomodades, i estava molt arrel·lat el costum de demanar algun infant de l'Hospital els dies de Nadal i Sant Esteve. Les persones acomodades solien fer donatius als Hospitals i asils i encarregar fornades de pa destinades als pobres.

(Extret de "Costums populars de Barcelona", Barcelona, 1931, pàgs. 223 a 231.)



Nadal comença.

El jorn de la Puríssima ha estat puríssim aquest any: sense un núvol al cel blau.
Una boira molt prima si que hi era com si la terra estés enlluernada:
prò cap al tard ni això: hi ha hagut una hora que tot semblava de color de rosa:
les muntanyes s'hi estaven molt quietes i el mar també: de la ciutat s'alçava un crit de festa de mil veus sonores: invisibles: de totes només una del llavi he vist eixir: i era una nena passant pel meu carrer (ja feia lluna), que ha dit quasi cantant alegré: —Ai, mare, quina primera festa de Nadal!—

JOAN MARÇALL.

"Christmas" a Cornualles

per ANNE TRENEER

(Poetessa i crític literari. Autora de *The Sea in English Literature*, *Charles M. Doughty*, *This World's Bliss*, *School House in the Wind*. D'aquesta darrera obra hem traduït el present fragment, bella visió d'un Nadal tradicional (Christmas) en una contrada anglesa.)

Em recordo molt bé de quan el temps encara no era mesurat, de quan s'estenia entorn meu com un ocea no inclòs en cap carta geogràfica. Enmig d'aquesta immersió encara sento molt bé un estret aplec de veus infantils barrejades amb el murmuri de Susanna: "Aviat arribarà Nadal!" Aquest Nadal llua com quelcom immanent i esplèndid. Suposo que actualment no és pas aquell primer Nadal sobtós el que jo recordo, sinó tots els vells Nadals de Gorran units en una sola cadena. Els nois m'escrivien les meves lletres a Santa Claus i les llençaven al foc. Si després que el paper havia pres i aflatat, per a apagar-se en breus moments i restar arrugat i cendrós, se'n volava, lleuger com un esperit, xemeneia amunt, jo tindria tot el que desitjava.

La mare feia púdings, per Nadal, i la quitxalla ens hi aplegàvem a l'entorn, tastant per ací i per allà, excitats i renouers. Tota la casa s'emplenava d'una bella olor que sortia de la cuina i del forn, de les fogasses de pastell de safrà ple de peles de

llimona i de panses, d'un gran pernil bullit i de la llengua que l'acompanyava. L'oca, ens l'havien enviada de Tregerrick. Una o dues setmanes abans de Nadal apareixien coses extraordinàries a la botiga d'Agnes, per temptar les nostres butxaques; nosaltres compràvem especialment galindaines acolorides per a guarnir l'arbre, requincalla platejada i animals de sucre. Recordo particularment una rateta de sucre rosat que vaig comprar i una meravellosa campaneta, que era del Capità i que dringava penjada de l'arbre. Hi havia una estrella d'argent que cada any posàvem al capdamunt de l'arbre, i cada any teníem espelmetes acolorides que s'aguantaven en petits candelers, molt més petites i encisadores que les que hi posen avui.

L'arbre sempre venia de Cotna. La vigília de Nadal preniem el carretó i anàvem a Cotna, on vivien els nostres amics els Kendals. Portàvem a casa llorer i avet; boix, castany i grèvol; garlandes d'heura arrencada del tronc dels arbres, i belles baies d'heura. Un de nosaltres porta-

va l'arbre de Nadal. Tot tenia un joïós aire festiu, i àdhuc Shot, que venia amb nosaltres, saltava amb més llestesa que de costum i bellugava la cua més de pressa. Decoràvem tots els baixos de la casa; penjàvem vesc damunt de cada porta, i després alçàvem l'arbre en el menjador i hi penjàvem tots els nostres tresors. Mai no el posàvem a la sala, que manteníem desembarassada i neta per celebrar-hi el dia de Nadal. La nit de Nadal es celebrava al menjador perquè, abans d'encendre l'arbre, venia el sopar, al qual fins i tot jo assistia.

Fèiem un bon foc de llenya o de carbó, perquè teníem la nostra pròpia pila de llenya als darreres de la casa, sota un cobert, on nosaltres mateixos servàvem la que ens calia amb una serra esquerdada. Moltes vegades jo m'asseia damunt del tronc per tal de mantenir-lo subjecte sobre el "cavallet". Hom tirava les cortines roges; s'encenien els llums; es parava la taula. No hi havia cap cambra més acollidora que la nostra, en una nit d'hivern. El pernil i la llengua, encara per tallar, eren posats al davant de la meva mare, que era qui sempre feia les parts. Ella seia al cap de taula; el meu pare, a l'altre extrem; jo al seu costat, Susanna al costat de la mare; els nois, un a cada banda de taula, entre nosaltres dues. Amb

goig anticipat vèiem com la mare feia una incisió preliminar en el pernil i en treia la primera tallada, rosada i blanca, prima i cargolada. Avui ja no hi ha pernils d'aquella mena; era adobat amb sucre segons una recepta de Granny Nott. La llengua era digna d'ell. Fèiem d'allò més festa. Després venien pomes i nous, i les begudes. Al meu pare, li agradava molt el vi, però gairebé mai no es podia permetre el luxe de prendre'n; regularment, s'acontentava amb una boteta de cervesa de barril. Però per Nadal ens arribaven sempre dues ampolles, una d'Oporto per al meu pare i una altra per a la meva mare. El meu pare se sentia molt animat i alegre, en beure vi. N'hauria hagut de prendre més sovint. Talment el veig, ara, amb els seus ulls blaus lluint joiosos en prendre's aquella llibertat desacostumada! Els infants beviem quelcom fet a casa, mòres o aranyoner. La beguda favorita de la meva mare era una mica de whisky o de ginebra. Mai no volia vi de cap mena, mentre que una ampolla escadussera de claret o de xerès alegrava l'ànima del meu pare.

Havent sopat i després de desparar la taula, arribava per a mi el gran moment de Nadal. Deixàvem que el foc s'esmoreís una mica, apagàvem el llum i enceníem les espelmes de l'arbre. Sóc incapaç d'explicar l'in-

tens plaer que em produïen aquells punts lluminosos tan xics, que il·luminaven l'arbre ombrívol, feien brillar els objectes que en penjaven, l'estrella d'argent del capdamunt i la campaneta del Capità. No hi havia presents. No n'hi penjàvem ni n'hi posàvem a sota. L'arbre només era per a fer bonic. Deixàvem cremar les espelmes fins a la meitat, i després les apagàvem d'un buf. L'enceníem per segona vegada la nit del dia de Nadal.

En el menjador hi havia un petit orgue. Enceníem novament el llum i hi posàvem espelmes perquè el pare pogués llegir la música. Ens aplegàvem al seu voltant i cantàvem, entre altres cançons, "Va esdevenir-se en una nit clara" (*It came upon a midnight clear*), "Els estels llueixen resplendents" (*Stars all bright are beaming*), "En pondre's el sol de la hivernada" (*When the winter's sun was set*) i "Arribaren tres vaixells" (*There came three Ships*). Els meus germans tenien bona veu; Susanna i la meva mare també. El pare tenia veu de baix. Jo escoltava, i ben aviat vaig conèixer tan bé la lletra i les melodies que mai més no les he oblidades. Però jo no tenia veu per a cantar. Les meves notes, com les del falziot, sonaven cap endins.

Després de les cançons, Susanna, el Capità i jo ens n'anà-

vem al llit per penjar-hi les nostres mitges. Els nois més grans es quedaven fins més tard. Però quan ens semblava que eren altes hores de la nit —ara he sabut que era bastant tard, abans que els meus pares se n'anessin de la vora del foc— venien els cantaires de nadalles. De vegades venien també els campaners, amb campanetes de mà. La meva mare entrava amb una espelma per tal de despertar-nos. A la seva llum pampalluguejant, asseguts al llit amb les nostres blanques camises de dormir amb màniga llarga guarnides amb brodats i que portàvem tant a l'estiu com a l'hivern, escoltàvem amb gran atenció. Sóc incapaç de descriure l'encís d'aquella música. Els campaners feien com un carilló amb les campanetes de mà i tocaven una cançó nadalenca. Després, l'altra colla cantava "Mentre els pastors vigilaven llurs ramats" (*While shepherds watched their flocks by night*), "Oh, veniu tots, creients!" (*O come all ye faithful*), "Hosts angèliques amb brillants ornaments" (*Angels hosts in bright array*), "Oïu! Els heralds angèlics canten" (*Hark! the herald angels sing*) i "Deixondiu-vos, cristians" (*Christians awake*). Confós amb la son i amb l'encisadora història dels pastors i l'Infant, de la qual jo mai no em cansava, em semblava que tot s'esdevenia en

aquell moment. Els pastors eren a Grebe, l'Infant era en un bressol de faig de Trevesan, i en el nostre cel una gran resplendor llua, mentre els àngels cantaven "Glòria a Déu en les altures i en la terra pau als homes de bona voluntat".

Les nostres mitges encara penjaven buides i flonges als peus del nostre llit de fusta, però en despertar-nos al matí ja havien estat emplenades màgicament. Els objectes i paquets massa grossos per a ésser-hi encabits s'afleraven a llur costat; agafàvem el nostre botí i anàvem a la cambra dels nois. Totes les mitges eren plenes de la mateixa manera: nous al capdavant, al damunt una taronja, un paquet de dàtils, un paquet de figues seques i un paquet de dolços. De dolços, n'hi havia de totes menes, alguns de molt fins, altres de vulgars. Amb aquestes darrers jugàvem a fer canvis: un dolç fi en valia dos i àdhuc tres de la mena plebea.

L'escena era d'una confusió trasbalsadora. Jo botava damunt el llit de Howard, Susanna damunt el de Maurici, i desfèiem els nostres paquets. Un dels millors presents que recordo

era un llibre d'imatges que a cada pàgina tenia una mena de pol·litja de paper gruixut a la part d'avall. Hom estirava aquesta llengüeta i la imatge canviava: un camp en plena collita, amb carros carregats de gra i recolectors es convertia en una escena nadalenca amb borrellons de neu que queren damunt d'un llenyataire i el seu gos; tres cavalls dins un estable es trasmutaven en una truja amb els seus godalls i en una oca amb els seus anegüets escarbotant en la cort d'un mas. N'hi havia moltes més, d'aquestes escenes canviabls. Un altre present que recordo especialment era una baldufa sonora, i un altre, una Arca de Noè amb tota mena de bèsties. Després sortíem a ensenyar els presents als pares. Jo creia a ulls clucs en Santa Claus, quan era xica, però un any o dos després em va arribar el rumor que una vegada el Capità va sentir com, al pare, li va caure un feixuc volum de "Les mil i una nits" damunt el dit gros del peu, protegit només pel mitjó, i no va poder evitar de revelar-se i descobrir que tot allò era massa humà.

(Exret de "School House in the Wind"
— *Jonathan Cape*.)



La gran presència de Costa i Llobera

per JOAN TRIADÚ

FA vint-i-cinc anys —els ha fets en aquest mes d'octubre passat— que morí a Mallorca un dels poetes més extraordinaris de Catalunya. La seva obra és tan important i la seva personalitat té tanta pujança que tal volta avui, malgrat el temps transecorregut i l'evolució frenètica que han sofert en l'endemig els conceptes orientadors de la poesia, no hi ha encara una perspectiva suficient darrera nostre per a examinar amb admirable justesa —que és aquesta l'opinió que hauria de poder obtenir un crític dels que el llegeixen— aquella figura, aquell món i aquella poesia. Perquè resulta relativament fàcil de divulgar les característiques humanes més evidents del personatge del qual es parla i de deixar, tot subratllant-les, sovint amb copioses cites d'ell mateix, un dibuix epidèrmic i fins a cert punt savorós del seu perfil humà i artístic. Cal, al contrari, anar més endins. Cal sortir en seguit del poeta cap a les seves regions, per on ens porta de la mà entre els silencis que deixa el repòs dels seus versos en nosaltres.

Voldria dir amb poques pa-

raules el que en un llarg assaig tindria a penes terreny per a iniciar. El temps, l'espai i l'obscuritat dels dies pressionen la ploma implacablement.

No es pot trobar lluny del sentiment, en veure-la retallada sobre el paisatge mallorquí, la figura de Mn. Miquel Costa i Llobera. És ben a prop de les petites experiències quotidianes, que si no es viuen del tot cristallitzen força en les imatges més presents del passat. És un capellà savi i ple de passió en l'intel·lecte que desfà en suavitats i en finors de vella senyoria conventual les rústegues arrels de la seva semblança. El seu rostre és un paisatge que s'onduïa sobre el color suau d'una pell tibant i llisa. No hi ha ni tan sols una sensació de robustesa, sinó més aviat de refinada grandiositat. En aquest tret essencial, tant més intern que purament exterior, hi ha, crec jo, la més alta característica del seu art. Tot refinament empetiteix, perquè és com mirar-se en els múltiples bocins d'un mirall gran. Tota grandiositat perilla molt, i gairebé sempre hi va a parar, de caure en una aparatosa imatge que com més és

dilata més borrosa, més feble i més falsa esdevé. Costa, en la seva persona, en la seva coneixença interior i en la seva lírica, aconsegueix la grandesa més refinada que s'ha donat en la nostra poesia. No és aventurat de conjecturar que la perfecció del seu estat sacerdotal —perfecció humana i religiosa que ha mogut darrerament a parlar de la beatificació— no és gens allunyada d'aquest prodigi de monument perfecte que és bona part de la seva obra. El canonge Costa de la seu mallorquina morí santament mentre predicava les virtuts de sant Ignasi a un commogut auditori. La pesada corporeïtat es doblegà al pas d'aquell aire mortal que no el podia saber perdonar. Era un octubre suau i fi, que tallava les fulles antigues sobre la planura de l'illa. El sol, enrobustit del reflex marí, acoloria de fruita vella la rossor dels boscos i el blanc dels carrers, que s'arreceraven, enfilant els castells i els espadats sobre la Mediterrània. Les oliveres, i aquell sol pl que tingué un cor que l'estimava, no tremolaren gens, en un precís segon dels segles, quan sota els vitralls il·luminats s'acabava una vida i començava una història.

Poc més enllà de mig segle XIX, Mallorca reposava dels anys de lluita amb la pirateria, per la glòria no gaire llunyana d'Antoni Barceló. Tot un pal-

satge anava a coincidir amb el curs del temps, que en planar-li al damunt l'elevaria al domini dels poetes. L'escola mallorquina arriscaria gloriosa les més clares paraules sobre el miratge perdurable i imminent de la terra nadiua. La Catalunya insular recollia amplificat el resso que li venia dels primers cants nous del xardorós Llobregat i de la Pàtria retrobada, allà, a la terra ferma. La generosa llum del mar antic associava instints, ideals i pensaments. Cap a orient, les ombres s'encabien a les cales navegades d'Ulisses, i les mateixes vinyes opulentes flanquejaven l'oliverar, entre la terra franca i il·limitada. Costa trobà tot això en el pla de la seva mà mol·luda, i sentí que la destra, que beneïa i perdonava, podia afaiçonar una estàtua. Aquest dualisme, que en ell s'harmonitzà amb admirable força, és el signe de la seva obra poètica. S'adonava que el món era el mateix, i sobre les coses passava una igual successió de dies clars, de cels alts d'hivern, d'esfullaments d'ametllers primerencs. La seva veu interior el feia incorporar a la desapareguda ardència obscura del món antic, damunt una presència rutilant en el paisatge i latent a la seva ànima. N'era fill i en portava la sang, perquè sentia el gust adorat de la forma i coneixia per naixença el secret, l'únic pregon secret

del classicisme: tota l'alegria de la forma per a la tragèdia més real de l'ànima.

Tenia Costa en això els seus precedents. Hom assenyalava, fa poc, en un article de Jordi Cots, la relació alhora intensa i oposada que hi ha entre el nostre poeta i Carducci. Perquè Costa venia del catolicisme constructiu i Carducci de la iconoclastia paganitzant. Perquè, en definitiva, si hi ha una posició poètica semblant en ambdós, pel camí d'ella Costa esdevé un clàssic reviscut i Carducci un romàntic artíficiós. J. M.^a Capdevila esmenta Victor Hugo i comprova —en el pròleg al volum "Liriques"— les afinitats que s'allarguen sobre els versos, d'ací i d'allà, indubtablement marcades i no casuals. No hi ha, però, una mateixa veritat, si és que en Hugo, com per dir veritat, n'hi ha alguna. No hi ha tampoc el mateix món, ni tan sols un món semblant. No hi ha, en definitiva, el mateix tipus poètic en l'home. Darrera Costa s'ha exhalat una de les elegàncies més subtils però més reals que s'han donat en el nostre país. Potser aquesta característica personal i el mateix distintiu en el seu art el mantingueren sempre un bon tros allunyat de la popularitat. Hi ha en ell una aspror imponent, reverencial, acollida en la unió que respira el seu viure. Així trasllueixen al pla superior dels

versos les profundes inquietuds del poeta, les remors de culpa i les temences de l'escrúpol que s'agitava a l'ànima. És sabut com la publicació de la "Oda a Horaci" li portà un disgust. Però Roma féu que s'esvais la paorosa recança. Amb el triomf al seu dins de l'harmonia, que en el fons ja no havia de perdre, Virgili li valgué també en el record per l'oracle que predeia el Crist. La més amorosa, íntima i apassionada de les "Horacianes", un dels exemples més representatius de la seva poesia i un dels poemes més valuosos de la literatura catalana, té l'alegria d'aquella victòria sobre l'escissió que s'havia violentament produït en ell de jove, i, així, la personalitat virgiliana s'aboca, amb tot el senyoriu de què és capaç el poeta, a la fluïdesa extasiada dels versos, com d'un fil que de tan fi s'anés a trencar, però que de tan fort es pogués aprimar en serpenteig fins al pur miracle de la simplicitat.

Enfront de Maragall, Costa alça religiosament la seva arquitectura formidable. A primer de segle, quan la successió dels dies martelleja damunt els silencis dels oblidats, i a cada hora neix una escola i a cada dues mor un mestre, Costa i Llobera treballa la meravella de la intemporalitat de la seva obra. Però el marbre és aquest: el do ordenat d'una naturalesa

que en la forma s'ennobleix i es converteix en art. També és marmòria tant com vital la llicó que es desprèn d'aquest fenomen que en l'obra de Costa i Llobera es podria anomenar, com a mínim, anar contra el corrent. L'hora de Manuel de Cabanyes, si hagués viscut, havia passat. Ara es vivia en el temps particular d'una altra cultura, darrera el pas de gegant de Verdaguer. El moment s'oferia a la novetat d'un personatge vigorós i al tast de les fonts noves. Però Costa descobreix la més santa facultat d'escollir, i exercint-la es fa ell mateix antològic, clavat en el panorama vast de la nostra lírica. Va a la senzillesa per la síntesi, no per la mediocritat, i obté la riquesa enlluernadora de la seva poesia, no pas pel raig generós de la vitalitat humana, sinó pel rigor de la consciència altíssima del poeta. D'ací en realitat

el seu classicisme. D'aquest no és la cosa més important la nova incorporació, feliç si més no, d'unes formes líriques determinades, sinó aquesta posició heroica davant dels mots i de les imatges. Per una renúncia a falses veritats fàcils i immediates s'arriba a la difícil i remota única veritat. Costa i Llobera senyoreja sense opulències i és elegant sense adorn. La raça i la cultura pesaren en ell amb una fecunditat de terra escollida. La mateixa indignitat que el santificava en sentir-la cada dia portant Déu infonia una intima puresa de creació als seus poemes. Per aquestes dues línies no avançà, sinó que retornà cap a l'esperit de les primeres veritats, aquelles que l'art no deixa mai, baldament ho pugui semblar. Veritats resultants d'una plenitud esforçada, heroica, viva i ardent, que Costa i Llobera atresorà per sempre.



De «El Poema de Nadal»

(fragment)

Va ser una nit que va florir l'estrella,
i va néixer l'Infant!
Imaguem que fou la nit més bella,
més musical, més flamejant!...
I fa molt temps, molt temps, i algú ens iborna
el nostre pit, per atiar l'oblit,
per fer-nos infidels, però retorna
cada any, aquesta nit.

JOSEP M.^a DE SAGARRA

Els samaritans, desapareixen?

per E. M. E. BLYTH

EN la petita vila de Nablus, a Palestina, l'antiga Sichem, encara s'hi conserva la resta d'un poble en altre temps altivol i fort: els samaritans. L'enemistat existent entre els jueus i els samaritans troba les seves arrels en llur passat, i batega en la sang d'ambdós pobles; l'orgull, la tradició i la incapacitat de perdonar i d'oblidar són forces que han alçat una barreira infranquejable entre els jueus i aquesta trista i exhaurida resta d'un poble que és també de la nissaga d'Abraham. "Hi ha dues menes de nacions que el meu cor avorreix", digué el fill de Sirach, que mostrava la saviesa en el seu cor, "i la tercera no és cap nació: són aquells que viuen dalt les muntanyes de Samària i aquells que habiten entre els filisteus, i aquell poble enfollit que habita a Sichem".

Amb la possible excepció dels druzes, no hi ha cap poble al món tan apassionadament i cegament conservador en caràcter, vestit i opinió com els samaritans. Els jueus s'han barrejat amb tanta llibertat amb els gentils, per mitjà del casament, durant els segles subsegüents a llur dispersió, que és

dubtós que avui hom pugui trobar un jueu de sang pura. Els jueus russos i polonesos (eslaus) són força distints dels jueus espanyols i portuguesos (sefardites), i els jueus alemanys (ashkenazi) dels jueus lemenites o àrabs; i és fàcil de distingir-los uns dels altres amb un simple cop d'ull. Els samaritans prohibeixen els casaments tant amb jueus com amb gentils; romanen un poble purament semític, i, com a resultat del tancament de llur nacionalitat, desapareixen. El 1901 hi havia 152 samaritans, dels quals 97 eren homes i 55 dones; el 1914 n'hi havia 150; i ara (1947) hom diu que llur nombre ha baixat molt per sota de 100.

Els samaritans s'atribueixen la descendència directa de Josep, a través de Efraim i Manassès; però, degut a l'apostasia d'altres tribus que en un temps estigueren unides a ells, els actuals samaritans representen només la Casa de Josep, encara que la família de l'Alt Sacerdot siguin levites.

Sargó, rei d'Assíria, havent anorreat els samaritans després de tres anys de lluita aferrissada, es va endur en captivitat unes 27.000 persones. En llur

lloc va posar "homes de Babilònia i de Cutah, i d'Ava, i de Hamath, i de Sefarvaim" per tal que ocupessin les ciutats que havien estat buidades tan tràgicament. Els jueus sostenen que d'aquesta aportació forastera va sorgir una població mixta els descendents de la qual són els samaritans moderns. Els samaritans declaren que ells retornaren a Samària després d'un exili de setanta anys, i només un any més tard foren exiliats de bell nou, després de la presa de Jerusalem per Nabucodonosor. Aquesta vegada l'exili durà 131 anys. Sostenen que foren les representacions de llur Alt Sacerdot i dels prínceps de Josep que persuadiren Cirus, rei de Pèrsia, de permetre llur retorn a Palestina. Els jueus desitjaven retornar a Jerusalem i reconstruir el temple del Mont Sion; els samaritans s'hi oposaren, i es va entaular una lluita ferotge. Segons la història samaritana, Cirus va ajudar la tribu de Josep, i hom reedificà el temple en el Mont Garizim.

No hi ha gaires referències als samaritans, a l'Evangeli, però Nostre Senyor va triar un samarità per al seu exemple de caritat generosa en contrast amb la mesquinesa del sacerdot i levita, que aparentava tant i feia tan poc. Els samaritans possiblement no tingueren part en la Crucifixió, perquè el rigid acompliment de llurs ritus pas-

quals els mantenia apartats de Jerusalem i del que consideraven com a pràctiques herètiques dels jueus.

Després que els samaritans hagueren reconstruït llur temple del Mont Garizim, Joan Hircanus el va destruir (129 a. de Crist) i mai més no fou ja reconstruït. A l'any 67 de la nostra era, Vespasià conquerí la Província i va reconstruir Sichem, que anomenà Flàvia Neàpolis, d'on va venir el nom actual de Nablus, car en àrab no existeix la p. Nablus va esdevenir molt d'hora un bisbat molt important; però aparentment, als samaritans, els desagradaven tant els cristians com els jueus; i l'any 529 atacaren el barri cristià i mataren un cert nombre dels seus habitants. Justiníà els va castigar severament i va tancar moltes de llurs sinagogues; un cert nombre d'ells fugiren a Pèrsia; uns quants dels que restaren es convertiren al cristianisme, però la majoria servaren la fe per la qual ja havien sofert tant i tan sovint. Nablus esdevingué un lloc important sota els reis cristians; l'hospici fundat pels Cavallers Hospitalaris encara es trobava ocupat per llebreros l'any 1890. D'altra banda, els samaritans fruíren de més llibertat sota els reis cristians que sota cap altre governant.

La llengua que parlen els samaritans és un dialecte de l'he-

breu-arameu, i l'alfabet escrit posseeix uns caràcters semítics molt antics. Si bé tots ells parlen àrab, llurs serveis religiosos se celebren en la llengua avial. L'ofici d'Alt Sacerdot és hereditari a la Casa de Levi, i l'Alt Sacerdot és el cap temporal i espiritual de la comunitat. Són extremament pobres, i el salari de l'Alt Sacerdot, que prové dels delmes dels seus ramats, pot ésser negligit. Els samaritans s'atenen enterament a llur pròpia versió del Pentateuc, que creuen que és l'única acurada del món. Aquesta apassionada i immovible creença forma la base de llur vida religiosa i comunal; els col·loca part damunt i més enllà de tota autoritat, llevat només de la de Déu, que va donar la Llei a Moisès; això els ha separats de tots els altres pobles, àdhuc dels que són llurs germans per descendència.

Els samaritans només accepten els cinc Llibres de la Llei; els Profetes i els llibres històrics no tenen lloc en llurs cànons, i posseeixen llurs pròpies cròniques. El Codi samarità és llur més gran tresor. Està escrit damunt de pells de bous, que en temps passats foren ofrenats en sacrifici. Ara aquestes pells són força velles i groguenques, i apedaçades per algunes bandes, i són servades en una sòlida caixa de plata d'unes 18 polzades d'alt. El valor històric d'aquests manuscrits és gran. Sant Jeroni

considera, almenys en part, el text samarità més acurat que l'hebreu, el generalment acceptat; Orígenes i Eusebi el tenien en gran reverència.

Els samaritans creuen en àngels i esperits, i basen llur teoria del judici i de la vida perdurable en el Deut. XXXII. Creuen que el Messias vindrà 6.000 anys després de la Creació, però que Ell no serà "més gran que Moisès", perquè Moisès va dir que Ell seria "un profeta com ell mateix"; el Messias provindrà de Levi, i després de passar les proves de descobrir els vasos perduts del Temple i de trobar la vareta de Moisès, i de fer-hi miracles, morirà i serà sebollit als peus del Mont Garizim.

La concepció samaritana de l'ofici i de la missió del Messias difereix de la dels jueus en el fet que ells no cerquen cap avantatge material de la Seva vinguda; Ell només s'ocuparà de matèries pertanyents al culte veritable i a la vida espiritual. Els jueus esperen un Messias que "restauri el regne d'Israel".

Els samaritans accepten que Nostre Senyor ("el Fill de Maria") és un gran mestre, que els jueus odiaven i varen matar perquè Ell els exposà llurs pecats; diuen que abans de la Seva mort Ell va encarregar als deixebles que escampessin els Seus ensenyaments en terres llunyanes; així, sant Pere fou

«Natal»

por ANA de CASTRO OSORIO

NATAL. Natal! Quantos me vêm á memoria na solidão amargurada do momento que passa!...

O primeiro, talvez o primeiro a que assisti conscientemente na vida, surge todo inteiro, redevive na saudade desse tempo que já parece doutra existencia.

Missa do Galo! Que frígida noite toda lucilante de estrelas! O frio aspero que a neve da serra nos mandava fazia-nos caminhar depressa batendo, para desentorpecer os pés, sobre a terra endurecida pelas geadas.

No grupo que segua a lanterna levada ao alto pelo creado cuidadoso, havia risos, gritinhos hiláres, protestos e palavras que se iam perder nas sombras tragicas das oliveiras contorcidas, que á beira do caminho vêem passar, ha seculos, os grupos que vão á noite para a missa simbolica do Natal!

Na velha e pobre Igreja de portas escancaradas, o povo arras-tava os tamancos no lagedo sonoro, empurrando-se e arrumando-se para assistir melhor á festa do Menino Deus.

Pela noite negra, toda picada de estrelas, os sinos dobravam-se festivos atirando para o silencio augusto da terra adormecida o som repercutido das badaladas, na ultima convocação; em baixo, na igreja mal alumada, a vaga humana agitava-se estremunhada em bocejos ruidosos esperando o decorrer incompreendido do ritual, que representa aos seus olhos um espetáculo de beleza.

No Altar-mór, numa cabaninha rustica de ramos de pinheiro, o menino Jesus, rosado e gorducho repousava na confluência suprema dum pequenino Deus, que recebe a adoração e as oferendas de reis, de pastores e de animaisinhos Santos.

Os meus olhos não podiam distinguir senão a massa de luz que da capela-mór irrompia numa apotéose, tornando mais sensível a penumbra em que o resto da velha Igreja, sem fausto nem beleza, continuava a acolher a multidão romurejante e encatarrada.

A pouco e pouco, de tanto os fixar os meus pobre olhos cansados foram-se fechando docemente numa rutila neblina de oiro.

E dormindo vivi um aerio sonho confuso e lindo em que passava, como um sopro aureoreal, toda a infantil e ingenua mitologia com

que o povo, ancestralmente pagão, simbolisa no catolicismo dos ásperez doutores da igreja o santo Paraizo. Senti asas de anjo ruflando na gloria de um dia triunfal; Santa Cecília tirava com as suas mãos de luz notas que reboavam no espaço, do seu órgão de oiro; a doce Inez de cabelos escorrendo a luz fulva dos poentes, agitava lírios brancos que perfumavam o céu; Santa Catarina Doutora e linda, tocava com os seus dedos esfusiados de intelectual as cabecinhas rudes das crianças que não estudam e logo elas ergulam os olhos inteligentes, falando como sábios das lições que não tinham aprendido; Nossa Senhora, de manto azul, translucido como um céu de primavera, abria os braços numa carícia dulcificada de eterna mocidade maternal!...

O Anjo da Guarda na sua longa túnica de brancura luminosa, sorria-me, na graça entristecida de quem tem a responsabilidade dos males alheios, e desflava pacientemente nos seus dedinhos róseos as contas de coral, da corôa das dôres, que por meus pecados todas as noites começava e jámais o sono me deixou acabar...

Com as barbas flutuantes como fiôcos de espuma sobre a dalmática de lhama, o velho São Pedro, de cabeça cingida num resplendor e boca entreaberta num riso terno de avô, empunhava a grande chave reluzente com que abria as portas do Paraizo a todas as afilhadas tiradas da molrama e disputadas ao poder malefico de Satanaz e aos meninos de estrela de oiro na pesta, que batiam docemente a pedir pousada nesse lugar de maravilhas, onde estavam em sua propria casa, dizendo coisas supremas, o grupo illustre dos amigos e filhos de Portugal...

Quando abri os olhos no escuro, depois desse delirio de luz, já o povo desfilava arrastando os tamancos nas lagés resoantes, beijando alvoroçado o menino que o Senhor Vigario tinha nos braços, enquanto as moedas tilintavam na salva de prata que o sacristão de ópa vermelha segurava.

Levada ao colo, meio adormecida ainda, tentava reviver, sob o lucillar das estrelas nessa noite frigida do Natal, o sonho de oiro da missa do galo, enquanto o velho padre mastigava apressadamente o latim das três missas do ritual.

Na escuridão da villa estremunhada pela tropeada da gente, recolhendo apressadamente para a cela da consoada, uma grande luz furava a noite como um brado angustioso.

Casa amiga onde a morte passara deixando o amargurado luto duma orfandade precoce; enregelou-me num pavor de sombra essa velada triste e desconcertante no deslumbramento que trouxera da festa radiosa do meu sonho de gloria...

* * *

Natal! Missa do Galo!

Mais tarde, muito mais tarde, querendo reviver pela exteriorisação da forma a emoção dessa hora a perder-se no passado desfeito, num ardente dezembro de verão brasileiro, na cidadezinha do interior onde tantas afinidades encontrei com a velha terra lusitana em que os meus olhos se abriram á luz e ao sonho, eu fui, atravez das ruas escuras e rumorejantes de povo, que ia para a missa do galo, até á igreja, mal iluminada e pobre, onde a multidão se empurrava e amontoava no alvoroço duma crença primitiva e barbara ou sorria na indiferença duma fé só vivendo na exteriorisação do culto, sem sentimento nem grandeza.

Nem os meus olhos se fecharam cansados de luz, nem a minha saudade pode reviver as horas, ha tanto tempo mortas no dobar dos anos!...

E de volta para casa, sem consoada alegre a esperar-me, a luz que nessa noite atravessava, como um punhal, a escuridão ardente e tragica da noite de Natal vinha até mim, feria-me sem remedio na certeza dessa morte combatida dia a dia e que por fim, persistente e obsecada, seria a vencedora.

* * *

Estranhas recordações nos perseguem ás vezes!...

É este vento maldito que assobia lugubrememente e me vem falar de naufragios, desgraças, lutos, interminaveis ausencias!...

É decerto este relogio irritante, que não pára um momento na sua tarefa de contar a vida, sorrindo ironico a todas as esperanças, matando impiedosamente todas as recordações!

Que se cale! Que tudo se afunde e detenha num silencio pesado e mortal. Que o sonho venha sem sobresalto nem deslumbramento glorioso de sonhos infantis...

(De "Dias de Festa", Edições Lusitania, Lisboa.)

~••~

Elegia crítica

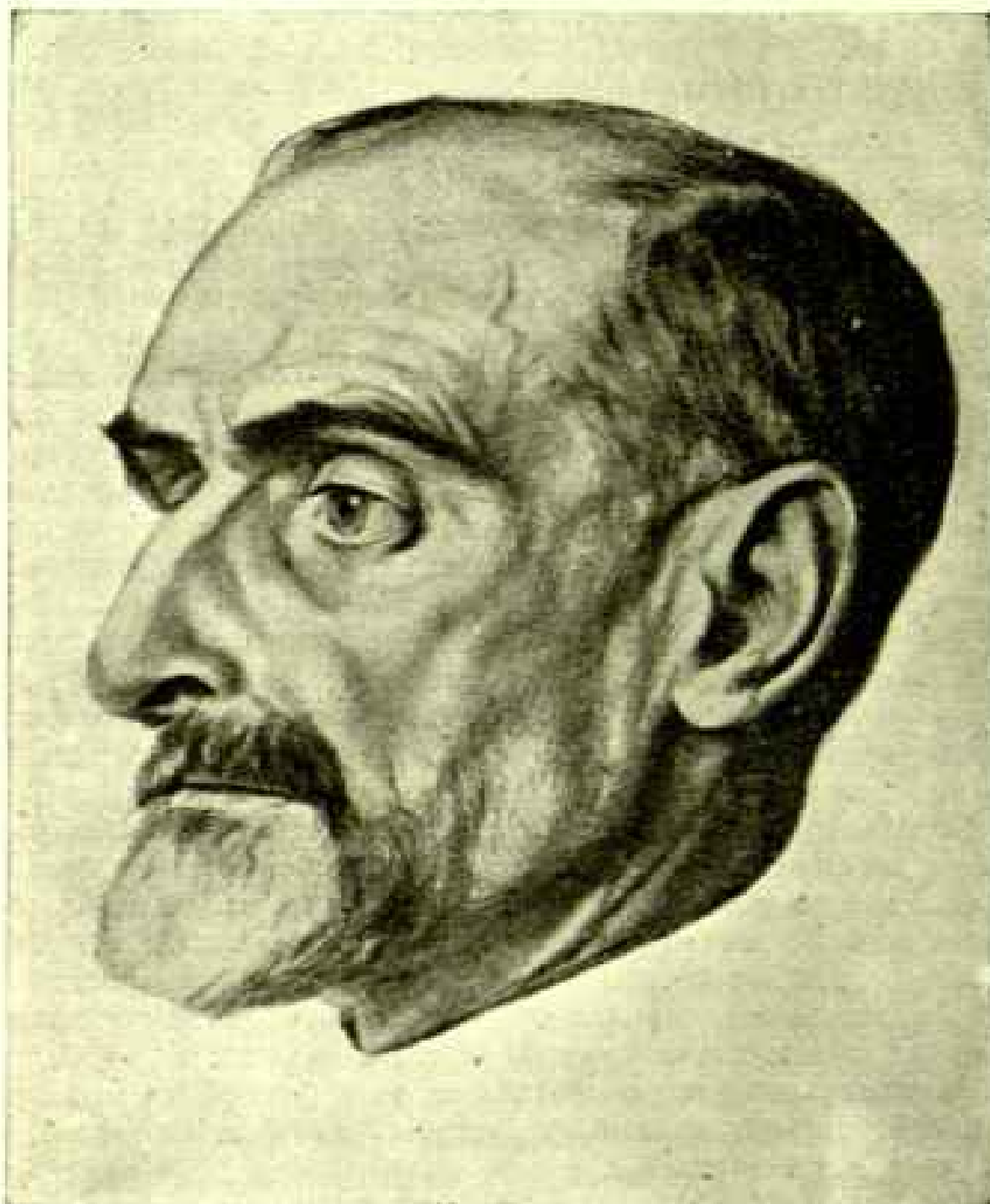
a la mort de Francesc Cambó

per OCTAVI SALTOR

*A la senyora Francèsca Bonnemaison,
vídua de Verdaguer i Caltis*

UN nom, un esperit, un pensament, una acció d'una autèntica catalanitat insubornable; no exclusiu, integrador; no disgregador, conciliador; no egoista, generós; no restrictiu, amplificador; no egòlatra, desinteressat; no patrioter, patriota; no servit, servidor; no encegat, lúcid; no passional, apassionat; no rancuniós, abnegat; no enemic, ans amic d'amics i d'enemics; no personalista, personal; no oportunista, polític; no minimalista ni maximalista, equilibrat; més ençà del cor, més enllà de l'anècdota; rar exponent gegantí d'una col·lectivitat sovint gregària; no partidista rastrer, adversari noble; no convencional teoritzant, ideòleg precís; no snob, mecenas; no lletraferit, humanista; no pervingut, racial; no localista, superador; no distret, fidel; no deshumanitzat, humaníssim; no dalerós de cobejança pròpia, ambiciós de grandesa pairal; no popularista, universal; no debellador, polemista; no fum, flama; no insuflador de falsos mites, restaurador responsable de directrius històriques; no erudit, culte; no abarrocat, clàssic per l'actitud interna, romàntic per l'impuls i l'anhel creadors: "terra endins, terra endins, com les arades", i, alhora, cel i confins enllà per dur al món la flor del ver alè terral preservat; no rigid, sever; no exigent, magnànim; no detractor, just; i endins i enfora, del país i d'ell mateix, ell mateix sempre: seguidor d'un nom, d'un ideal, d'un lema, essencials, els del Bisbe Torras, "Catalunya cristiana".

"Jo, d'aquest mort, no sabria parlar-ne —sinó després d'un silenci molt pur", digué de Joan Maragall un escriptor eclipsat per sempre; el mateix que de Prat de la Riba escrivia en el frontispici dels "Quaderns d'Estudi" a ell dedicats: "Folles les gents es batien. Tu, serès, enmig de la lluita, basties un temple. — Tape-dregaren; les pedres mateixes no foren inútils". Ambdós díctics escauen al díptic disillúable Francesc Cambó, que ja haurem de pronunciar, d'ara endavant, com una invocació, no com una crida. Presència, reserva, suplència, essència, doll viu, espiritualment i



Francesc Cambó, per Ferran Collàs (1927)

EN LA MORT DE FRANCESC CAMBÓ

Cinc lletres, cinc sagetes, cinc estrelles
Ardents el nostre viure han abrusat.
Magnífiques, al cor se'ns han clavat.
Bondat del Cel n'ha fet d'or pur cinc relles
Obrint per tu i ton nom l'Eternitat.

Juan Llongueras

UAB

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

materialment, en vida, els anys havien acrescut la seva experiència, havien fecundat la seva intel·ligència, no havien minvat el seu lluc ni les seves prestacions ni les seves aptituds; havien asserenat i assaonat, això sí, pacientment, heroicament, la seva espera, el seu actiu silenci, la seva impertorbada tendresa filial, la seva obiació entranyable, votada exemplarment d'absència, al seu escenari vital.

Ara, tornava; hauria tornat: "se'n venia", que diria el poble; però, com diria un poeta, el deturava l'Eternitat, ans de petjar el cel, per més ràpid salt, i era el Cel qui se l'enduia. Terrible prova pòstuma! Greu meditació nostra! Quantes preguntes interiors, de tots, al Senyor, custodi dels destins! Per què? Semblava que ell, com cap més, potser, era qui millor podria arriscar, d'ací estant, el magne intent de refer la unitat catalana, de reprendre el camí de la concòrdia hispànica; no sols per haver-ne ell establert la doctrina, sinó per haver-la practicada amb tanta fermesa com rectitud i propietat, sense confusions, sense concessions, amb tanta seguretat com dificultat, tot fent de la complicació simplicitat i tot convertint en naturalitat biològica i psicològica la immensitat dels problemes que centrà i vencé el seu gest i resolgué i estergí la seva conducta. Però...

Els seus íntims, els seus corresponsals, algun dia podran dir alguna cosa d'aquest enorme drama, imperceptible a molts, qui sap si revelador només a l'esguard de la Història. Tots, però, podem endevinar la seva intenció, pressentir la dignitat de les seves reaccions, admirar-hi el plec animic modelic de l'home del qual escau de dir, literalment, en veritat, també: "Pus parlà en català Déu li don glòria". Inclinem-nos, doncs, tots, en un mut homenatge breu, de reverencial respecte; no renunciem, suspenem tan sols, en aquest moment, "les disputes dels homes"; però que aquest esment, que el traït dels dies esmorteirà, revisqui en nosaltres, guaiador, conseller, en les hores crucials, orientant vehemències, somovent passivitats, fins a fer-nos conscients de l'horació apòstrof preterit de Costa i Llobera: "Fills d'una raça dreturera i forta — que unia el seny amb l'impetu".



Divagacions

El poeta és un alquimista que sotmet les idees als alambins, però deixa per als altres la tasca de les anàlisis.

Els llibres de caràcters diminuts de difícil lectura sembla que tinguin por del que diuen.

R. FOSTANILLES I JUVENT

Cambó

Un intent de síntesi

per VICENÇ BORRELL

En el transcurs d'aquest any 1947, en terres d'Amèrica, lluny de la Pàtria, s'extingia, devers el repòs etern, aquesta important figura catalana. Catalunya perdia un fill generós, fundador i mantenidor d'innombrables obres patriòtiques catalanes.

Amb la mort de Francesc Cambó el sector conservador català ha perdut la figura més preeminent i més representativa que tenia en el camp polític, econòmic i financer.

Ja de molt jove inicià Francesc Cambó la seva vida política i parlamentària, vida que fou d'una intensa i extraordinària activitat, d'una personalitat extremament forta i acusada.

Fou precisament en els medis universitaris que el futur líder conservador català començà les seves primeres actuacions. D'allí passà a projectar la seva acció política arreu de Catalunya, intervenint activament en tot el moviment català dels començaments d'aquest segle. Després, com a representant català, entra en el Parlament de Madrid, on s'imposa amb les seves intervencions. La seva dialèctica

causa sensació. Francesc Cambó és a la cúspide de la seva carrera política...

Malgrat la seva modesta procedència familiar, les paradoxes de la vida li reserven la representació i direcció del sector català més privilegiat econòmicament. La seva autoritat personal i el seu prestigi polític i financer li aporten l'adhesió entusiasta d'aquest important sector. El seu ultrarealisme i el seu temperament liberal i reposat s'adiuen meravellosament amb la manera d'ésser dels conservadors catalans.

En aquest recordatori de Francesc Cambó volem deixar de banda l'aspecte partidista de la seva actuació. En canvi, encara que a grans trets, ens interessa de recordar Francesc Cambó com a figura catalana representativa d'un moment de Catalunya, d'un moment que el propi Francesc Cambó, després, en una revisió de conceptes, procura engatjar devers nous horitzons. A posta hem renunciat aquí a tota insinuació de la seva actuació i posició com a home de sector; la seva postura i la seva conducta com a represen-

tant d'un sector català ha estat prou motiu de discussió i d'apassionament.

Com a figura nacional catalana, Francesc Cambó fou un dels homes més aferrissadament discutits pels catalans i pels no catalans de la seva època. La seva mort ha estat una de les morts que més respecte han desvetllat entre els seus amics i entre els seus adversaris. En tots els camps i en totes les latituds, els mots necrològics dedicats a Francesc Cambó han respirat respecte i consideració. Ni una sola paraula de mal record.

I aquest fet ha estat veritablement insòlit i sorprenent, oi més en un poble com el nostre, fàcilment abocat a trossejar-ho tot, a malparlar desmesuradament dels vius, dels morts i àdhuc dels qui encara han de néixer. El moment històric ha ajudat a aquest assenyament i a aquesta serenor. Encara ens resta la dignitat de poble.

En el sentit nacional català, Francesc Cambó representa quelcom més que la política limitada d'un sector. El seu pensament i la seva acció —que pot o no compartir-se— en el sentit català se saberen posar al nivell dels grans pensaments i de les grans accions dels homes que arriben a representar un moment històric nacional. Per això Francesc Cambó pogué representar una època de la vida nacional catalana. Fou l'endemà

de la nostra Renaixença literària del segle passat.

Vingué després una segona època d'aquesta figura catalana i que trobem condensada i definida en l'obra política cabdal de Francesc Cambó, "Per la concòrdia", que ve a representar tot un capgirament de la política catalana que venia dibuixant-se després de la Renaixença literària de Catalunya.

Aquesta segona època i aquesta obra de Francesc Cambó, discutible i terriblement discutida, representa, amb tot, un pensament, una visió de la solució del problema català. El contingut i les conseqüències que hi estableix són discutibles i avui un bon xic sofisticades. Hi estableix una síntesi i una acció a projectar. Amb provada conseqüència hi consagra la resta de la seva vida. L'error dels qui l'han discutida ha estat de considerar una mala acció el que no és altra cosa que un punt de vista i una opinió.

És evident que el pensament i la política que es desprèn d'aquesta important obra no enllaça pas precisament amb l'acció del Francesc Cambó de la primera hora.

En l'aspecte nacional català, aquesta obra i aquesta política de concòrdia no intenta variar cap dels principis immutables de la nostra condició i de la nostra història de poble: el que sí trasllueix és tot el pessimisme

d'un ultrarealista que arriba a la conclusió de la impossibilitat d'aplicar uns principis que és el primer a reconèixer existents.

Aquesta segona època i aquesta obra semblen ésser més aviat dictades per un excés d'escepticisme que per un afany de frenar.

Aquesta política de concòrdia

preconitzada per Francesc Cambó no sempre ha estat reafirmada pels fets i per la discòrdia dels darrers temps.

Sols la història podrà jutjar i confrontar.

Que Francesc Cambó, mort en terres d'Amèrica, pugui trobar en terres de Catalunya la pau i el repòs eterns.



Nit d'hivern

(De «La Ciutat Submergida»)

A l'hivern, quan els llops petgen la neu
dels cimels i les nits de lluna plena
posen pétals de liri a la carena
i al caminal, mon cor esdevé breu

com el cor de colom que té la nena
acabada de néixer; s'ém fa lleu,
dòcil, l'aire dels somris; rera meu
em creïxen unes ales d'assutzena.

I ja flor d'un estel llun al fitestral;
i després —no sé com— veig com s'atura
un arcàngel de naure al meu capçal

i em sento una miqueta criatura.
I penso en la nit clara de Nadal,
quan els àngels —no els llops— van de pastura.

RAMON BECH

Nit de Nadal d'un home sense fe

Va venir l'Hivern, i ja no tenia
ni llenya ni vi, ni farina ni mel.
Com era dura la terra enemiga!
Com era freda la llum de l'estel!

De sobte, el fred un alè l'escapçava.
Algú m'ha dit: "És la nit de Nadal!"
Jo, que no crec, per mon nom us jurava
que he vist lluir l'Orient, part de dalt...

LLUIS DE RIALP

El llenguatge en les cançons

per EDUARD ARTELLS

Tot allò que dèiem en els nostres articles que, sota el títol *El llenguatge en el teatre*, han aparegut novellament en aquestes mateixes planes, podria ésser repetit en tractar del llenguatge en les cançons. I hauriem de dir més encara, perquè si quant al teatre cal tenir en compte dos aspectes: el de l'autor i el de l'actor, en allò que es refereix a les cançons cal considerar-ne tres: el de l'autor del text, el del compositor i el de l'executant; tres aspectes d'una mateixa qüestió que, donada la nostra condició ensems d'antic orfeonista i d'afecionat a les coses de llenguatge, hem viscut llargament; la qual cosa creiem que ens autoritza a parlar amb fonament de causa. Així, doncs, vegem d'estudiar cadascun d'aquests tres punts, que il·lustrarem amb uns quants exemples pràctics, fruit de la nostra experiència.

1. L'AUTOR DEL TEXT

De la mateixa manera que, com dèiem en els nostres esmentats articles anteriors, l'empresari o el director artístic d'una companyia teatral hauria

d'encertir-se que l'obra a representar ha estat curosament revisada de gramàtica i de lèxic, així mateix hauria de procedir el compositor abans de posar música al poema escollit. Heus aquí alguns exemples:

Tenim davant nostre, en un programa recent de l'Orfeó Català, el poema *Crisàlides*, de Manuel Gibert i Miret, que amb música del mestre Antoni Català fou premiat ja fa molts anys en una Festa de la Poesia i de la Música de l'Orfeó Gracienc. Ja d'aleshores ençà ens preocupava el text d'aquest poema, on, entre les diverses incorreccions sintàctiques, morfològiques i de lèxic que conté, figuren aquests dos versos:

*I els meus llavis s'han desclòs
[amb voluptat,
mentre el cor freturós glatia...*

Freturós i glatia: dos mots perfectament catalans, però emprats a tort en el present cas, ço és, tenen un sentit tot altre que el que l'autor els ha volgut donar: hom ha confós *freturós* amb *dalerós*, i *glatia* amb *bategava*.

Un altre poema: *Nocturn*,

d'Eugeni Xammar, amb música del mestre Balcells, conté també, entre altres incorreccions, la de considerar de set síl·labes aquests tres versos:

*Plau-me trobar delectació
i abandonar-me a la fruïció
de contemplar eixa visió...*

d'acord amb la resta del poema. En efecte, l'autor de la poesia no ha tingut en compte que el grup vocàlic *io* en català és disíl·labic, ço és, no forma diftong. Així, el mot *delectació* té cinc síl·labes: *de-lec-ta-ci-ó*, en lloc de quatre; *visió* en té tres: *vi-si-ó*, i no pas dues. I el mot *fruïció* en té quatre: *fru-ï-ci-ó* en comptes de dues, per la raó que aci el grup *ai* tampoc no forma diftong i per això precisament la *i* porta dièresi. Però, és clar, el compositor, atenint-se a la mètrica del poema, violenta involuntàriament la recta pronúncia d'aquests tres mots.

Tornant al damunt dit poema *Crisòlides*, remarquem aquest vers:

he respost amb plaenta decisió.

de deu síl·labes, segons l'autor. D'una banda, hi figura el mot *plaenta*, en lloc de *plaent*, adjectiu d'una sola terminació; d'altra banda, conté el mot *decisió*, considerat de tres síl·labes per l'autor, però que en realitat consta de quatre: *de-ci-si-ó*,

segons que hem vist adés. Així, doncs, amb la sola esmena de caràcter morfològic de l'adjectiu *plaenta* ja tenim el vers perfecte:

he respost amb plaent decisió.

¿Qui no ha sentit per la ràdio el disc de la cançó *Rosó — Rossó* diuen els qui ensordeixen les esesa—, la popular romança de l'obra lírica *Pel teu amor*, text de Poal Aregall i música del mestre Ribas? Doncs bé: l'Emili Vendrell diu ben clarament el darrer vers així:

no desfagis ma il·lusió

en lloc de *desfacis*; errada morfològica atribuïble només a l'autor de la lletra, i en aquest cas molt més de doldre puix que resta enregistrada i ja no té esmena.

I podríem seguir donant exemples i més exemples d'incorreccions de tota mena, que el compositor, abans de posar música a un poema, sempre hauria de procurar d'evitar fent-ne o encarregant-ne una revisió acurada.

En les traduccions d'obres estrangeres tampoc no hem estat gaire més sortosos. Tanmateix, aleshores corresponia a l'executant, o al mestre director si es tractava d'un conjunt, de vetilar per la correcció del text traduït abans d'aplicar-lo a la música.

Heus aquí alguns exemples que vénen a confirmar això que diem:

En la versió catalana que coneixem del deliciós madrigal de Dowland *Vois dir-me, amor...?* hi ha dos versos que fan:

*ditxós mortal qui lograda
ser correspost en l'estimar,*

en el primer dels quals figuren els mots *ditxós* i *lograda*, castellanismes greus i, per tant, inadmissibles; castellanismes que nosaltres bandejarem ja fa anys donant a aquests dos versos la solució que segueix:

*feliç mortal que arribarà a
ser correspost en l'estimar.*

en què les dues *a* del primer es fonen en una sola síl·laba.

El festiu i conegut madrigal *Quan mon marit de fora ve*, de Lassus, també en la versió catalana que en coneixem, conté una errada sintàctica en el vers:

*Ting gran por fins de què em
[matí.*

És cosa sabuda que en català les preposicions *a*, *de* i *en* desapareixen davant la conjunció *que*, i si les veiem sovint emprades és per influència castellana; amb la qual cosa la dita conjunció *que* (monosíl·lab feble) té tota l'aparença d'un relatiu *que* (monosíl·lab fort). Nosaltres pro-

posariem de refer l'esmentat vers així:

*Fins gran por tinc que no em
[matí;*

i restaria una oració perfecta, d'acord amb la regla segons la qual "una proposició no negativa que és complement d'un mot que significa temença, dubte, admet l'anteposició de l'adverbi *no* al verb quan aquest està en subjuntiu". Així: *tinc por que no em mati* val tant com dir: *tinc por que em matarà*.

Un dels corals més punyents de la *Passió*, segons sant Mateu, de Bach, comença dient:

Oh, testa llatzerada!

Per què *llatzerada* en comptes de *lacerada*? *Llatzerat*, segons la definició del Diccionari, és el qui pateix el mal de sant Llàtzer, l'elefantiasi. En canvi, es diu: *carn lacerada*, *cor lacerat*; doncs: *testa lacerada*.

I així una sèrie de casos que farien llarga la tasca d'enumerar-los.

2. EL COMPOSITOR

Suposem que el músic té davant seu una poesia que, des de tots els punts de vista de la gramàtica i del lèxic, és impecable. Tanmateix, això no és cap garantia perquè el compositor no comet cap incorrecció en

aplicar-hi la música si desconeix una cosa tan elemental com és ara la divisió dels mots en síl·labes. Bastin uns pocs exemples per a demostrar-ho:

En el *Cant dels rossinyols*, fragment del magnífic poema *La nit de Nadal*, de Casas i Amigó, i la producció més important del mestre Lamote de Grignon, trobem aquests versos:

*Sóc l'arpa de la boscúria
que gronxa el suau oreig;
si el meu niu és a la terra,
el meu càntic és del cel.*

quarteta perfecta i que, per tant, no oferia cap dificultat al compositor. Per què, doncs, *suau*, mot disíl·lab: *su-au*, ha estat considerat monosíl·lab pel músic, puix que hi aplica una sola nota: amb què forma un trifong inexistent en català?

En *La mort de l'escola* constatem això: tenim els versos:

*Té el violí, a l'esquerra,
que solia tocar:
el violí a l'esquerra,
l'arquet, a l'altra mà.*

La primera vegada que el cor diu el primer d'aquests versos, totes les veus el pronuncien alhora, ço és, la música corresponent a aquests compassos és vertical. Doncs bé: el mot *violí* hi és tractat com a disíl·lab, el grup vocàlic *io* essent-hi considerat com un diftong, inadmis-

sible segons que hem vist abans. Més endavant aquest vers es repeteix, però amb les veus des-triades, i, mentre que unes segueixen fent el mot *violí* de dues síl·labes: *vio-li*, les altres el fan de tres: *vi-o-li*, que és així com es pertany.

Un cas semblant s'esdevé amb la *Pregària a la Verge del Remei*, en què el mot *apladada* és dividit així: *a-pl-a-da-da* (correcte), i, en canvi, el mot *confiada*, així: *con-fia-da* (incorrecte); errada, d'altra banda, de fàcil esmena refent els vers on figura:

*A Vós prega i sospira (ben) con-
fiada,*

o sia, suprimint l'adverbi *ben* que modifica l'adjectiu.

Un cas més greu encara de fals diftong, el trobem en *El poema de la nit i el dia i de la terra i de l'amor*, de Joan Llongueres i música del mestre Morera; el qual poema, si bé d'una banda conté incorreccions atribuïbles a l'autor del text, d'altres, en canvi, són imputables al compositor. Vegem si no: el tercer vers d'aquest poema fa:

Exalta sa prosa

de set síl·labes, i, per tant, correcte. Doncs tenim que, en tant que els tenors el diuen amb set notes, els baixos el fan amb sis, com si el mot *pro-e-sa* només

tingués dues síl·labes, tot violentant-ne així la recta pronúncia.

La mateixa errada remarquem en la sardana *Empordà i Rosselló*, també del mestre Morera, on el mot *pool* és tractat com a monosíl·lab.

I així tot un seguit de casos.

I què direm del desplaçament dels accents? Quantes vegades l'accent musical no coincideix amb l'accent prosòdic! Anys en-rera, i de les planes de "La Nova Revista" estant, la notable pianista i excel·lent escriptora i crític musical Maria Carratalà tractà aquest punt en un article interessantíssim. I recordem que un dels exemples que posava de desplaçament d'accent eren aquests versos:

*A l'ombra d'un taronger
tres minyonetes cantaven.*

La primavera ha arribat

i espessos com la pinassa

amb una veu prima i clara

*per escoltar la tonada,
les noies criden l'amor
mentre la tarda s'escapa.*

del bellíssim poema de Tomàs Garcés *Cançó de l'amor que passa*, en els quals versos hem remarcat els accents naturals. Tanmateix, tot aquell qui coneix aquesta delicada interpretació del mestre Toldrà sap que, mu-

sicalment, aquests versos fan així:

*A l'ombra d'un taronger
tres minyonetes cantaven.*

La primavera ha arribat

i espessos com la pinassa

amb una veu prima i clara

*per escoltar la tonada,
les noies criden l'amor
mentre la tarda s'escapa.*

Amb la traducció del text del *Cant a la joia*, de Schiller, de la *Novena Simfonia*, de Beethoven, s'ha esdevingut un fet molt curiós: en la marca que el tenor solista canta acompanyat del cor d'homes figura, segons la traducció de Maragall, el vers següent:

héroes som cantant victòria.

El mot *héroes* té ací el doble defecte d'ésser un castellanisme i d'ésser tractat com a disíl·lab: *hé-roes*. Nogensmenys, consta de tres síl·labes: *hé-ro-es*. Es tracta, doncs, de la mateixa incorrecció que ja hem denunciat en parlar del mot *proesa*.

Doncs bé: en una edició recent de la *Novena* el mot *héroes* ha estat substituït per *herois*, mot correcte en català i de dues síl·labes, és cert; però aleshores s'ha produït el desplaçament de l'accent: *herois*, mot agut, té,

no cal dir, l'accent prosòdic damunt la darrera síl·laba, mentre que l'accent musical recau damunt la primera, que esqueia al mot *héroes*. Així tenim, doncs, que en voler esmenar una cosa n'hem malmesa una altra.

Totes aquestes incorreccions i tots aquests defectes, correntíssims en les nostres cançons —tan correctes, en aquest aspecte, per exemple, les cançons franceses!— solament poden ésser atribuïbles sia a una desco-neixença absoluta de la mètrica catalana, tan essencial i, d'altra banda tan elemental, sia a negligència o comoditat, sempre blasmable, per part del compositor. També això és cosa que els nostres músics haurien de procurar d'evitar, per tal com en un pla rigorós de revisió és del tot inadmissible.

3. L'EXECUTANT

En arribar en aquest punt no caldria sinó repetir tot allò que ja diguérem respecte a l'actor teatral. Ens podem trobar davant una composició perfecta sota tots els ordres, i, tanmateix, de sentir-la malmesa a causa de la pronúncia deficient de l'executant.

Abans, arran del disc de la cançó Rosó, hem al·ludit l'Emili Vendrell, en qui tothom reconeix el cantant de la dicció més clara. Nogensmenys, cal no confondre la clara dicció amb la

pronúncia correcta: hom pot alhora posseir una dicció claríssima i pronunciar defectuosament. Ens en donarà la prova el mateix disc esmentat, a través del qual, i deixant de banda, entre altres incorreccions, l'errada morfològica del mot *désfagi* en comptes de *desfaci* a què ens hem referit en parlar de les incorreccions atribuïbles a l'autor de la lletra; a través del qual disc, repetim, el cantant, adreçant-se a la Rosó i lloant les excel·lències de la seva veu, diu que

és un doll de poesia.

Doncs bé: el mot *poesia* hi és pronunciat exactament mig en castellà mig en català. Com pot ésser això? Molt senzillament: és cosa sabuda que en el llenguatge oriental —inclosa Barcelona— tota o àtona és pronunciada com una u, i tota a i tota e àtones són pronunciades com a vocal neutra. Així, el mot *poesia* s'ha de pronunciar *puaesia*. Tanmateix, en el disc se sent: *po-e-si-a*, és a dir, les dues primeres síl·labes com si el cantant anés a pronunciar el mot en castellà, i les dues darreres, en català.

I d'exemples com aquest, i de més greus encara, en trobaríem a balquena.

¿I si l'executant, en lloc d'ésser un sol individu, és tota una massa coral? Ah! Aleshores pertoca al mestre director la tasca de vetllar per la depuració de la

fonètica del conjunt, tasca tan important, a parer nostre, com l'afinació, el matis, l'emissió de la veu, la dicció clara del text. Pensem que, tant com més clara serà la dicció per part de l'element executant, tant més relluiran els defectes d'ordre fonètic que pugui cometre en la interpretació de les obres. Ací podríem retreure un seguit de casos que hem pogut constatar, no ja en el curs de la nostra llarga vida orfeonística, sino solament en aquests darrers anys, de la guerra ençà.

Una errada molt corrent consisteix a pronunciar les erres mudes a la fi de mot. Així, no fa gaire hem pogut sentir la bella cançó popular *El comte Arnau*, en que el bariton solista començà dient:

—*Tota sola feu la vetlla,
muller lleial?*

Muller lleial, expressió que, com tothom sap, es va repetint tot al llarg de la cançó. Però, per què pronuncia la erra del mot *muller*, si parlant normalment no la diu mai?

Una altra incorrecció remarcada és la de pronunciar clara la *o* dels possessius febles *mon*, *ton*, *son*, *mos*, *tos*, *sos*, quan, precisament perquè són mots febles, s'ha de pronunciar com una *n*, segons que hem vist suara, així: *mun*, *tun*, *sun*, etc., per la mateixa raó que la *o* del mot

poesia. Exemple: *A mon pare no pas gaire, rossinyol* (*El rossinyol*).

Altres incorreccions constata-des: el nom *Messias*, pronunciat *Mesias*; el verb *regnarà*, *reinarà*; *Sant Antoni*, *sanantoni*, en comptes de *sançantoni*. Exemple: *Per a Sant Antoni grans balles hi ha* (*L'hereu Riera*); *vinc a escoltar*, pronunciat *vingaescolitar*, en lloc de *vingaescol·lar*. I moltes d'altres encara.

I ara, per a acabar, una darrera qüestió: la del *lo* article masculí i pronom feble davant de verb, propi només d'alguna comarca, però que apareix constantment en els textos de Verdaguer i dels altres escriptors de la Renaixença com a conseqüència dels corrents de l'època. Això fa que sovint hom pugui sentir: *lo violí a l'esquerra*, *lo cant de les absoltes* (*La mort de l'escolà*); *lo vent que me'n desterra* (*L'emigrant*), *quan lo porta vora el riu* (*Entre flors*).

Per què no podem bandejar de les nostres cançons aquest *lo* arcaic i substituir-lo sistemàticament per el del llenguatge modern? En suggerir això —cosa que ja fan algunes entitats corals— no creiem pas cometre cap tort envers l'altíssim Poeta, ans ben altrament, car és cosa lògica de suposar que si hagués viscut uns quants anys més cap ençà hauria adoptat la forma *el* i no pas *lo*, així com tots els altres escriptors hodierns.

Rainer Maria Rilke

per JANKO LAVRIN

(L'escriptor txec Janko Lavrin va escriure, pocs anys després de la mort de Rilke, un estudi sobre el poeta on la pregonesa de les intuïcions s'agermana a una crítica serena i lúcida. És aquest un dels millors treballs que mai s'han escrit per estudiar la personalitat del poeta txec en llengua alemanya. Posteriorment ha estat reproduït en la prestigiosa revista anglesa "Life and Letters", d'on l'hem traduït per als nostres llegidors.)

I

N'hi ha prou de comparar la poesia de Rilke amb l'obra d'uns representants del modernisme alemany tals com Detlev von Lillencron, Richard Dehmel, Stefan George o àdhuc el seu col·lega austriac Hugo von Hofmannstahl, per a adonar-se tot seguit d'aquella essencial qualitat "femenina" seva que fa néixer la seva mateixa força (semblant a la força musical de Chopin) de la seva feblesa. Tota la seva sensibilitat, la seva exaltació emocional i espiritual, semblen haver-se desenvolupat a bastament a expenses de la seva voluntat i de la seva vitalitat. A més a més, com a darrer plançó d'una vella nissaga aristocràtica, hagué d'heretar dels seus avantpassats, no tan sols llur refinament, sinó també llur exhaustió física, així com una certa inadaptabilitat a la vida moderna "práctica". Vivint massa en el passat per la seva sang i massa en el futur per la

seva ment, no podia deixar de sentir-se com els "Darrers" dels seus esbossos primicers —entegrament desplaçat en el món d'avui. D'ací la seva incapacitat a "establir-se" i la seva inquietud de *déraciné* romàntic —tret amb els quals combinava una timidesa malenconiosa, una inguarible por a la vida i una passivitat força esclava.

Rilke és, de fet, curiosament esclau, no tan sols per la seva natura i per l'extrema melodiositat dels seus poemes, sinó també per les seves inclinacions instintives, les seves "afinitats selectives". Nascut (1875) i criat a Praga, es va sentir molt lligat a aquesta ciutat. Va manifestar també, en les seves juveniles "Dues històries de Praga" (*Zwei Prager Geschichten*), la seva simpatia pels txecs i llur llenguatge. Un dels seus primers poemes és un tribut entusiàstic al famós poeta txec Jaroslav Vrchlický. Sembla haver estat també familiaritzat amb l'obra de l'ecclèctic pre-rafaelista Ju-

lius Zeyer, amb qui comparteix el seu somnleig contemplatiu, el seu ampli cosmopolitisme, així com la seva propensió a l'errabundeig. Si coneixia o si havia sentit parlar de l'obra d'Otokar Brezina (el seu parió txec i un dels místics més grans de la poesia moderna) és quelcom que resta obert a la conjectura. Infinitament més important per al seu creixement interior fou, això no obstant, el seu contacte subsegüent amb un altre país eslau: Rússia.

El mateix Rilke reconeixia que la seva estada a Rússia (1899 i 1900), on va fruir, entre altres coses, de la coneixença personal de Tolstoi, havia estat l'esdeveniment més decisiu de la seva vida. El seu incomparable *Stunden-Buch* (Llibre d'Hores) fou inspirat principalment per l'atmosfera de la "Santa Rússia" d'antany. Així mateix ho fou la seva obra en prosa, menys convincent i un xic voluble, *Die Geschichten vom Heben Gott* (Històries del Bon Déu). Hi havia, no cal dir-ho, en aquells dies, un cert nombre de Russes —incloent-hi la dels límits més vils de la terra, Rilke, però, va tenir prou sort per a descobrir, de bell antuvi, aquella que l'atreia, que responia a les seves pròpies necessitats i a la seva pròpia naturalesa.

Fou el tarannà religiós i infantivol de la gent que va trobar a Rússia el que va fer una im-

pressió particular damunt el jove poeta. I això era d'esperar, ja que s'esdevenia que ambdós trets eren també típics del seu caràcter: era religiós per damunt de tot i al mateix temps restava un infant en essència, un etern infant, fins a la fi dels seus dies. O, per manifestar un pensament complicat en termes més simples: va créixer i madurar principalment en el pla d'un infant. D'aquí la seva pregonesa gairebé inconscient i la seva peculiar clarividència dels secrets de la vida i de l'home —una clarividència tan plena de saviesa espontània i tan pregonament desproveïda de "llestesa". Junt amb tot això ell posseïa una sensibilitat artística que el féu un dels majors artífexs de la moderna poesia europea. Això no obstant, el poeta creixia en ell tan sols junt amb l'home, i viceversa. És per això que la seva obra mostra, a part d'un ferm progrés tècnic, el ferm progrés interior d'un individu que lluita —a través de l'art— per tal d'assolir la seva més alta autorrealització, i que troba en aquesta mateixa lluita el seu principal estimul creador. El mot poesia no volia dir per a ell ni engany tècnic ni disbauxa emocional, sinó aquella experiència interior cristalitzada en la qual la "idea", el ritme i la melodia esdevenen un tot orgànic. Era l'escalf d'aquesta experiència el que soldava, en el

seu cas, el "contingut" i la "forma" d'una manera tan màgica que li fela infondre, àdhuc a les expressions ordinàries més gastades: un *souffle* i un perfum enterament nous.

II

Els primers poemes de Rilke, *Leben und Lieder* (Vida i Cançons, 1894), poden ésser posats de banda com a massa derivatius, massa heinescos de vegades, i sentimentals. Adhuc en les seves tres col·leccions subsegüents, *Larenopfer* (Ofrena als Lars, 1896), *Traumgekrönt* (Coronat de somnis, 1897) i *Advent* (1898), hom sent pregonament la seva dependència del corrent general del segle XIX. Subjectius i impressionistes com són, aquests versos encara mostren més flexibilitat rítmica i verbal, més finor en els tocs, que no pas originalitat actual. Però mentre en *Larenopfer* tracta quasi exclusivament del seu país i de la seva ciutat nadiua, es tomba en *Traumgekrönt* i en *Advent* devers el seu propi interior i canta, com un estranger tímid en aquest món:

Ich will wie ein Kind im Kranken-
[zimmer
einsam, mit heimlichem Lächeln,
[leise,
leise — Tage und Träume bauen.
(Jo vull, com un infant en la cambra
[de malalt,
tot sol, amb un somriure secret,
[suauement,
suauement, construir dies i somnis.)

Abandonant-se a la fosca i a la soledat, als seus capriciosos somnieigs, a les seves emocions i impressions, els trobà una adequada interpretació poètica àdhuc quan semblaven desintegrar-se en llurs ombres i matisos més evasius. Però, malgrat estar molt preocupat amb el seu propi món interior, ell encara va saber preservar un anhel d'expansió, de càlida simpatia envers els homes i les coses. Sabia que tallar tot contacte amb ells equivaldria a tallar tot contacte amb la vida; al mateix temps, degut al seu desarrelament romàntic, era incapaç d'acceptar-los tals com eren. L'única sortida era una "transvaluació" poètica de la realitat, a través del seu propi sofriment i enyorança. Ara i adés va retornant al món, per tal de recrear-lo a través de la seva visió; per infondre-li un nou sentit i significat — fins que tot l'art esdevingué per a ell, pas a pas, una senda devers una transfiguració actual de la vida. En l'*Advent* ja cantava:

Das ist mein Streit:
Sehnsuchtgeweiht
durch alle Tage schweifen,
Dann, stark und breit,
mit tausend Wurzelstreifen
tief in das Leben greifen —
und durch das Leid
weit aus dem Leben reifen,
weit aus der Zeit.
(Aquesta és la meua lluita:
consagrat per l'enyorança,
vagarejar a través de tots els dies.
Després, fort i ample,
amb un miler d'arrels,

penetrar a fons en la vida...
i, a través del dolor,
madurar més enllà de la vida
i més enllà del temps.)

Fou en els seus dos llibres següents, *Mir zur Feier* (A la meua glòria, 1899) i en *Das Buch der Bilder* (El llibre de les imatges), que Rilke s'esforçà a expandir-se no tan sols més enllà de la realitat, sinó també en ella: soldar el real amb el suprarreal, el temporal amb l'atemporal, per tal de fer de totes les seves hores diàries un "suau diàleg amb l'Eternitat" (*Leise Dialogue täglicher Stunden mit der Ewigkeit*). Així, ell va barrejar temes lírics i semièpics amb meditacions filosòfiques, motius religiosos i també amb descripcions impressionistes, estimulades probablement per la influència del grup de pintors de Worpswede. En aquell temps ell vivia a la plana propera a Worpswede, coneixia personalment la seva colònia de pintors i adhuc va escriure sobre ells una monografia (més complimentosa que ells no mereixien). El paisatge ample i pla de la contrada se li féu favorit i esdevingué un símbol d'aquella expansió psíquica de la qual va dir:

i desplega't com una vestidura de
[festa
damunt totes les coses de la raó.)

El desig d'una semblant expansió en el món no tan sols nodria ara la seva clarividència innata d'homes i coses, sinó també el seu vague panteisme, la seva noció d'una totalitat primària de la vida. Ambdós sentiments el feien créixer cap enfora i més enllà d'ell mateix: més enllà de la seva antiga subjectivitat. Adhuc les seves eròtiques d'aquest període són curiosament suprapersonals i saturades d'aquella *caritas* la passió de la qual ha perdut tot contacte amb l'amor sensual, entès com a tal. Només Rilke podia escriure un tal nombre dels poemes més tendres sobre noies i dones exclusivament en aquest esperit, sense esdevenir mai ni carrincló ni fals. De fet, la seva visió instintiva mai no era tan aguda com quan s'ocupava de "l'etern femení". La ràpida creixença de la seva experiència interior i de la seva intensa visió es veu millor, això no obstant, en el seu *Stunden-Buch*, una obra de la qual seria difícil trobar parió en la poesia alemanya moderna.

III

Aquesta col·lecció fou escrita entre 1899 i 1903, però no va aparèixer fins el 1906, o sia després del seu *Buch der Bilder*. Tota ella era un fruit poètic

Und dann meine Seele, sei weit, sei
[weit,
dass dir das Leben gelinge,
breite dich wie ein Feierkleid
über die sinnenden Dinge.
(I llavors, ànima meua, sigues es-
[palosa i ampla,
per tal que puguis accomplir la teua
[vida,

de la visita de Rilke a Rússia, empresa en companyia de la senyora Lou Andreas-Salome (de la qual va estar enamorat —tan dissortadament— Nietzsche). Rilke, no cal dir-ho, es senti colpit per la Rússia "transcendental": aquella Rússia dels pelegrins, dels monjos i dels cercadors de la vida espiritual. Al seu primer contacte, en l'atmosfera dels indescriptibles dies de Pasqua al vell Moscou, va sentir que a la fi havia descobert allò que sempre havia enyorat: la seva "terra nadiua espiritual". El caràcter passiu del misticisme rus trobà en ell tant ressò com la fe pacient i infantívola d'aquelles masses primitives a través de les quals ell s'escaigué a passar. Va viure dins aquella atmosfera amb una simpatia i una intensitat que inevitablement havia de produir quelcom inusitat en ésser sedassada a través del seu temperament artístic. I el seu *Stunden-Buch*, certament, és quelcom inusitat.

El que ens colpeix per damunt de tot, en aquest llibre, és la seva barreja orgànica d'art i religió, o almenys d'art i religiositat. Aquesta darrera, en el cas de Rilke, era d'una banda vagament panteista i d'altra banda curiosament infantívola. Era la seva consciència d'aquella primària totalitat de la vida sencera, simbolitzada en Déu el "Pare", ço que li va motivar la seva primera actitud. Al mateix

temps, el sentiment d'ésser un estranger solitari en aquest món era en ell idèntic al d'un infant que, com més oprimat se sent per la seva solitud, més s'aferma al seu pare. El seu confiat abandonà a Déu fou com l'abandó d'un infant orfe al seu pare còsmic, al qual havia estat enyorant des del començament dels temps, sense poder-lo trobar a Ell ni trobar-se ell mateix:

Ich kreise um Gott, um den uralten
[Turm,
und kreise jahrtausendlang;
und weiss noch nicht: bin ich ein
[Falke, ein Sturm,
oder ein grosser Gesang.
(Dono voltes entorn Déu, entorn la
[terre antiquíssima,
i he estat voltant durant milers
[d'anys;
i encara no sé si sóc un falcó, una
[tempesta,
o un gran càntic.)

Fou en part la seva proximitat "panteística" a Déu que va impedir al poeta de prendre'n possessió. Una i altra vegada Déu se li esmunyia com un Proteu, o bé es dissolia en aquella vida universal, que enclou tota diversitat, totes les antítesis i contradiccions de l'existència. El sentiment de Rilke d'identitat amb Déu es veié així reemplaçat, a mesura que va anar passant el temps, per una apassionada requesta de Déu, àdhuc per una lluita amb Déu per tal d'assolir la seva autorealització; des del moment que créixer volia dir, en la seva opinió, ésser conquerit per Ell —conquerit per valors

cada vegada més alts (der tiefbeslegte von immer Grösserem zu sein). Sabia que el fet que ell fos conscient perfeccionava el mateix Déu. Perquè Déu, també, és en procés d'advenir. I, mentre Ell creixi dintre la consciència de l'home, no serà solament el Creador o el Pare de l'home, sinó també la seva creació, el seu "Fill".

Du stehst, dass ich ein Sucher bin.
Einer, der hinter seinen Händen
verborgen geht und wie ein Hirt;
einer, der träumt dich zu vollenden
und: dass er sich vollenden wird.
(Ja veus que sóc un que cerca.
Un que, darrera les seves mans,
camina amagat i com un pastor:
un que somnia perfeccionar-te
i que es perfeccionarà.)

De vegades hom es pregunta si Rilke no és tant un realitzador (en el sentit de projectar el seu propi *Weltgefühl*), com un cercador de Déu. I, en sotmetre-se-li, sovint es declara contra Ell —a través de la seva pròpia rendició. D'una banda, comprèn que ell i la humanitat no viuen, sinó que són només "viscuts per Déu"; i, d'altra banda, encara repta Déu gairebé a la manera d'aquell altre poeta místic, Angelus Silesius:

Was wirst du tun, Gott, wenn ich
[sterbe?
Ich bin dein Krug (wenn ich zerscher-
[be?)
Ich bin dein Trank (wenn ich ver-
[derbe?)
Bin dein Gewand und dein Gewerbe,
Mit mir verlierst du deinen Sinn.
(Què faràs Tu, Déu, quan Jo finalitzi?
Jo, la teva copa (quan em trenqui?)

Jo, el teu beuratge (quan em toqui?)
Jo sóc la teva vesta i la teva tasca;
amb mi, perdràs el teu sentit.)

I novament:

Ich aber will dich begreifen,
wie dich die Erde begreift;
mit meinem Reifen
reift
dein Reich.
(Jo, però, vull comprendre't
com et comprèn la Terra:
amb la meua pròpia sào
madura
el Teu regne.)

L'èxtasi d'autoesborrament religiós i el de l'autorealització religiosa es troben així en una sola flama poderosa, en la qual es mesclen la poesia i la pregària i esdevenen una sola cosa. Adonant-se de l'actual presència de Déu, el poeta sent la totalitat de la seva vida com un miracle i com un misteri. Fins a tal punt, que el seu propi "petit infern terrenal" importa poc mentre la voluntat de Déu s'escampi a través del Cosmos com una poderosa onada en la qual "és submergit dia darrera dia".

Posa totes aquestes expressions en boca d'un monjo rus que cerca Déu. L'atmosfera de la "Santa Rússia" és particularment forta en la segona part del *Stunden-Buch*: "El llibre de peregrinatge". Adhuc els ocasionals motius de paisatge són reminiscències de les planures amples i ventejades de Rússia. I el poeta, que ha descobert el seu íntim parentiu amb els inlassables

"cercadors de Déu" que vagaren per aquelles planes, esdevé ell mateix un pacient pelegrí en cerca de Déu i de l'Eternitat. A la tercera part, "El llibre de pobresa i mort", es gira novament contra aquesta paròdia de vida que troba en les nostres grans ciutats, amb tot llur fang i misèria. No tan sols hi esdevé impossible la veritable vida individual, sinó adhuc la mort mateixa —amb tot el seu secret inescrutable— és degradada i convertida en un vulgar clixé. En la seva lloança de la pobresa voluntària, que sacrifica els valors del moment als de l'eternitat, Rilke ateny l'ideal de sant Francesc, a qui són dedicats els darrers versos.

IV

Tant el sentiment poètic com l'espiritual es mantenen en llur més alt nivell fins a la fi del *Stunden-Buch*, que reflecteix d'una manera tan remarcable la pròpia vida de Rilke i la seva lluita. També representa el clímax de la seva visió interior —clímax la mateixa altura del qual implica un subsegüent descens. El descens de Rilke en els seus dos volums següents de *Neue Gedichte* (Nous poemes, 1907-8) fou, això no obstant, no més aparent. En essència, era una continuació i un eixamplament d'aquell camí que ja havia

iniciat en part en el seu *Buch der Bilder*. Al Rilke visionari i vident, s'hi afegia ara un Rilke observador que no tan sols volia estar "més enllà" de les coses, sinó també entre elles. I una vegada més li descobrim un fort estimul extern. Ara fou Rodin, amb qui ja s'havia trobat el 1903, i del qual va esdevenir més tard el secretari.

Rilke va trobar en Rodin un amic i també un complement, segons podem deduir de la seva entusiàstica monografia sobre el *maitre*, i encara més dels seus "Nous Poemes", el segon volum dels quals és ara dedicat a Rodin. Perquè, contràriament a Rilke, Rodin era tot d'aquest món. Fou la seva personalitat rica i robusta que Rilke va admirar, no menys que la seva obra. El que ara ell s'esforçava a desenvolupar fins al límit eren precisament certes qualitats que va trobar en Rodin: la seva pacient observació, el seu sentit de la forma plàstica i del dibuix —per afegir-les a la seva pròpia suggestivitat musical i simbòlica. Fins i tot l'erotisme de Rilke esdevingué més terrenal, més apassionat. I, pel que fa als seus ulls, aviat començaren a mostrar una agudesesa quasi increïble. Homes i dones, ciutats, paisatges, animals, plantes i pedres, tots eren descrits ara minuciosament en l'exterior com un paral·lel amb la seva visió intuitiva de l'interior. El seu mètode simbòlic

I el seu mètode plàstic es combinen així per tal de produir unes sèries de poemes en els quals totes dues visions es completen i es reforcen l'una a l'altra. O bé és descriptiu i narratiu —com en les seves recreacions de temes clàssics i bíblics— per tal d'evocar amb tota puixança diversos estats d'esperit. Preneu la seva "Pietà" (que tracta de l'amor de Magdalena pel Crist), o el seu "Jardí de les Oliveres" —un símbol condensat de la més pregonia solitud de l'home damunt la terra.

L'anterior intoxicació de Déu que va sofrir Rilke és absent en els *Neue Gedichte*. Sovint sembla com si amb la seva concreció hagués volgut fer balanç al seu excessiu élan espiritual. Això no obstant, en la seva obra subsegüent, *Requiem* (1909), i en la seva pre-rafaelística *Marienleben* (Vida de la Verge Maria, 1912) reapareix l'antic Rilke. El mateix s'esdevingué amb la seva obra en prosa més important, *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge* (Els papers de M. L. B., 1909).

Aquest llibre és tal vegada la millor introducció a l'esperit de Rilke, l'home i el poeta. Sota la forma d'una biografia interior disfressada, és una prosa interessant *pendant* a tota la seva poesia anterior a *Neue Gedichte*. El seu impressionisme (que recorda una mica el de J. P. Jakobsen a *Niels Lyhne*), el seu

poter líric, psicològic i narratiu, s'uneixen aquí per tal de revelar la mentalitat d'un aristocràtic *déraciné*, que està dominat pels seus nervis ultrasensibles, per la seva pobresa, per la rònega misèria dels vells barris parisencs, i sobretot per la seva pròpia por a la vida. Els "papers" esdevenen així un enginyós mosaic d'impressions i d'estats d'ànim vagarivols, de meditacions, de retrats, de records de la infantesa —esquitxat ara i adés amb experiències per damunt del normal. Les pàgines finals, amb la seva estranya versió de la paràbola del Fill Pròdig, són especialment interessants, per tal com donen una clau de la pròpia actitud de Rilke envers l'amor en general. És força possible que escrivís el llibre per tal de sublimar la seva "romàntica" por a la vida, en analitzar-la. Això no obstant, trobem tan sols un èxit definit en aquest aspecte en la seva obra tardana, escrita després de la guerra: *Sonette an Orpheus* (Sonets a Orfeu, 1922) i *Duineser Elegien* (Elegies de Duino, 1923).

V

Ambdues col·leccions foren publicades després d'un silenci per part de Rilke de deu anys —incloent els anys durant els quals Europa hagué de travessar les més grans proves que mai es va

infligir a ella mateixa. Però, això no obstant, el poeta va sorgir intacte d'aquell caos, i en molts aspectes més madur, com podem deduir dels dos llibres esmentats, que pertanyen decididament a la poesia "difícil". Són difícils no tan sols a causa de la tècnica de Rilke, sinó també al seu simbolisme condensat i de vegades massa abstracte, que recorda ara i adés el de Paul Valéry, que es trobava —juntament amb André Gide (el Gide de *Les Nourritures terrestres*)— entre els autors francesos favorits de Rilke. La seva inlassable recerca de Déu, d'una banda, i la seva intuïtiva temença de la realitat, de l'altra, semblen haver donat pas a una acceptació més o menys serena de la vida, que ara ell afirma àdhuc a través del seu culte de la mort. Perquè, en lloc de reduir la vida a la mort, esguarda la mort com una nova revelació i una nova metamorfosi de la mateixa vida. Contemplant tota l'existència *sub specie aeternis*, hi veu un flux de continuades metamorfosis: un flux del real al sobre-real, del visible a l'"invisible", fins a arribar a aquella transformació final de les coses que esborrarà eventualment l'hostilitat entre esperit i matèria. La mort, com un camí que condueix a aquesta metamorfosi, esdevé així —en la seva opinió— el més gran esdeveniment i al mateix

temps el més gran misteri de la terra. Només és morta realment aquella existència mecànica que rebutja el seu propi canvi i es detura. O com Rilke escriu en alguna banda: "La mort és quan un home viu i no sap que viu, la mort és quan no pot morir de cap manera". D'aquí, doncs:

Wolle die Wandlung. O sei für die
[Flamme begeistert,
drin sich ein Ding dir entleht, das
[mit

Verwandlungen prunkt.
(Valgues la transformació! Oh, sies
[inspirat per aquella flama
dins la qual et fulg allò que presumeix
[amb les seves mutacions.)

El sentit de la vida consisteix en una transfiguració a través d'aquesta flama. El terme final del món material és el d'esdevenir "invisible", és a dir, transfigurat en el pla més elevat de la consciència de l'home. I a causa de tal fi hem d'acceptar i hem d'estimar la terra i la nostra vida amb tota la reverència de què som capaços.

Erde, ist es nicht dies, was du willst:
[unsichtbar
in uns erstehn?—Ist es dein Traum
[nicht,
einmal unsichtbar zu sein? Erde!
[Unsichtbar!

Was, wenn Verwandlung nicht, ist
[dein drängender Auftrag?
Erde, du liebe, ich will.

(Terra, no és això el que vols: rendir-
[ter, invisible,
en nosaltres? No és el teu somni,
esdevenir alguna vegada invisible?
[Terra! Invisible!,
Què, si no la mutació, és la teva pres-
[sosa missió?

Terra, estimada, jo vull.)

UAB

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

Fou aleshores que el pensament de Rilke va esdevenir més "sibihi" (per emprar l'expressió que li aplica Edmond Jaloux) que mai no havia estat abans. I més que mai ell s'esforçà —amb encert o erradament— a transcendir l'art a través de propi art: a fer-ne una senda devers els pics més enlairats de la consciència i de la vida (1). Evitant sempre la publicitat i la notorietat, va passar els darrers

anys de la seva vida en una gran reclusió. Però, si ell es va descuidar força de la fama, la fama no es va descuidar gens d'ell. Quan s'esdevingué la seva mort (desembre de 1926) era conegut, i s'ho mereixia, a tota Europa com un dels poetes moderns millors i més pregon.

(1) Les dues petites col·leccions de poemes que en aquest mateix període va escriure en francès, tot i essent recollides, recorden una mica la seva obra primicera en alemany.

(Extret de "Life and Letters")



L'Epifania a Castella

Quin resplendor té el Guadarrama,
quin resplendor carena endalt,
tota la serra està nevada,
però és la nit diré un mirall.

Passen els Reis. Què els pertarien
si va un estel al llur davant:
—aquests pòblets potser escriuen,
potser els Reis no ho reben pas.

Prò el resplendor és a la muntanya,
potser no escriuen i Ells hi van:
Senyors, deixeu a aquestes terres
la comprensió i l'amor que els cal.

Ompliu-los ben bé les galotxes
i reposeu a l'Escorial.
Senyor, beneïu-los aquests sostres:
que els quedi un xic de voluntat.

J. SALVAT-PAPASSETT.

«A Word in Your Ear»

per IVOR BROWN

(ANTOLOGIA es complau avui a reproduir en la seva llengua original un article d'Ivor Brown, escriptor, periodista i crític teatral, editor de *The Observer* des del 1942, que dedica als alumnes catalans de l'Institut Britànic de Barcelona que, sota l'expertia direcció de Mr. Derek Traversi, duu a terme una tan bella tasca per a difondre entre nosaltres la cultura anglesa.

En "A Word in Your Ear", obra escrita a les aca-
balles de la darrera guerra, Ivor Brown parla de falsé
encisadora de la unitat mundial de la llengua anglesa, i
d'algunes particularitats seves, com dialectalismes, arcais-
mes i altres fets igualment curiosos i interessants.)

PEOPLE often say they are surprised by the different forms and shapes of the English language in different parts of the world. What surprises me is just the opposite. I am really staggered by the way in which words and phrases hold on to life and keep their meaning although parted from England by all the seven seas. I say "England" because I am talking about what is called the English language.

The odd thing about English words to my mind is this. They can vary enormously both in meaning and pronunciation inside quite tiny areas of England. Within a mile or two in the Pennine Hills words have different sounds and meanings. When we come to changes of whole continents, accents do differ a good deal, but in fact they do not really differ more than they differ inside Britain.

Let us put it this way. The noise made in speaking English in London, San Francisco, Capetown, and Sydney is no more various than the noises made in London and Glasgow.

More queer still is the endurance of old meanings all across the world. The words that went out from England with the old colonists have very often kept their old forms and meaning in America or the Dominions long after they had lost it here at home. Words have been a hobby of mine; and so I notice these things. I notice them when I am reading a seventeenth-century dramatist like Ben Jonson and find him writing: "Come let us beat it down the cobbled street." "Beat it" for "go" or "make off." American slang? Nothing of the sort. It was just one of the phrases that the Pilgrim Fathers or the pioneers of the Virginia Com-

pany took along with their scanty luggage. What is thought to be new American lingo is so often in fact just old English; Americans use the old past tense of "got", "gotten," where we say "got."

Let me take some other examples. An Englishman goes to the pictures and sees some American gangsters playing cards. They don't call it a "pack" of cards; they call it a "deck." That seems strange to him. But it would have seemed quite natural to Shakespeare, who wrote of a crooked card-player:

"But, when he thought to steal
the single ten,
The king was sily fingered from
the deck."

Sometimes it was the crooks who spread words round the world. For instance, when I was reading a book about R.A.F. slang by a great authority on words, and especially on slang words, Mr. Eric Partridge, I found an explanation of something which has been puzzling me a great deal lately. Why do we use this word "phoney" for "false" or "bogus"? Everybody uses it now all over the world. It seems so pointless. What has it got to do with the telephone? Well, nothing. It should be spelled "foney" because, according to Partridge, it is an American form of "fawney," which was

thieves' cant for a ring of sham gold or a ring with sham jewels added to it.

I can think of very many words which have lost their meanings or have been supplanted here. If, in the reign of Charles II, you had met Samuel Pepys, the great and genial diarist, and told him that his wife was a homely darling he would have been insulted because the word "homely" meant "plain" or "ugly" to him. That is still its meaning across the Atlantic. Milton's *Comus* says, "It is for homely features to keep home" and then defines homely features as "coarse complexions and cheeks of sorry grain," which I think is how an American of to-day might define it. But we over here think of a homely person as a good simple soul who makes you feel at home. Here and now it is a word of praise.

Following up my idea that words are often more similar in meaning when thousands of miles apart than when they are only a hundred miles apart, here is an amusing instance. If you called a Londoner a "skeillum", he would not know what you meant. But a Scot or a Yorkshireman probably would, and he would not like it much, for "skellum" was a Dutch word for "rogue." It was especially liked by the Scots, and Burns had it in his *Tam o' Shanter*:

"She tauld thee weel thou was a
skellum,
A bletherin', blusterin', drunken
blellum."

I mention this "skellum" because I had a letter from a South African the other day saying "we often call a rogue a skellum here." So, in this case, it is actually a Dutch word that links Capetown with Ayrshire inside our all-absorbing English language.

The English spoken in the Dominions owes much, of course, to Scotch. You will see what I mean by the note sent to me by a New Zealander: "We had an excellent poet out here, Jessie Mackay, a New Zealander more Celtic than the Celts, who used Scots with fine effect in what I think is our best occasional poem, *The Burial of Sir John McKenzie*. She wrote:

"The clan went on with the
pipes before
All the way, all the way;
A wider clan than ever he knew
Followed him home that dowie
day."

"Dowie," said my New Zealander, "I didn't know it, but a Scot promptly enlightened me." The Scot could have quoted Robert Fergusson's wonderful picture of winter:

"Now mirk December's dowie
face

Glow's ower the rigs wi' sour
grimace
While, through his minimum
of space
The bleer-ee'd sun
Wi' blinkin' light and stealin'
pace
His race doth run."

Or the better known line from Jane Elliot's lament, *The Flowers of the Forest*. In war time, then as now, there is great loneliness, especially for women: "Lassies are lonely and dowie and wae." In the north-east of England the word is "dowly." I now have a colleague from Sunderland who will remark on a grey, cheerless morning, "It's a dowly day." What an expressive word it is! And alive all the way from Durham to New Zealand.

With this word-business one thing certainly leads to another. If you look a little further in *The Flowers of the Forest* you will read, "At e'en in the gloaming, nae swankies are roaming," and the glossary will tell you that "swankies" were "smart young fellows." Well, that was written in Scotland at the end of the eighteenth century — and I once thought "swank" was a bit of modern Cockney slang. "Swanky" is really a very old Scottish word and goes back to the sixteenth century.

Then, rambling about in the glorious forest of words, one is

surprised to find some which have entirely changed their meaning. Our war-time discipline reminds one of a striking instance of this. That is the use of "secure" and "security." What a tyrant "security" has become in our time. It has censored our letters and our news. It has turned out our lights, forbidden us maps and cameras and signposts, and generally interfered with us everywhere in order to keep us safe. But that's just what it didn't mean to people three hundred years ago. The Latin "se-curus" meant "separated from care," therefore "careless" "feckless," and so in danger, the absolute opposite from our idea of security. Hamlet's father was murdered in his "secure hour," i.e. when asleep and off his guard, and Macbeth's Witches proclaim:

"And you all know, security
Is mortal's chiefest enemy."

We are a long way from the world where there is a Minister of Home Security. That title would have seemed wholly absurd to Shakespeare; to him it would have meant a Minister of Public Danger.

Is the war giving us any good words? Wars may, for they bring in strange innovations, strange habits, strange diseases, and sometimes strange beauties. Crusading and other wars in the

nearer middle east brought us Arabic words.

Tanks are not very beautiful things, but when soldiers talk of them "swanning round," meaning going calmly, without interruption, they acquire some beauty. I think the verb "to swan" is a good war-time creation — I hope it survives. A correspondent in Africa sent the Arab word *zift*. Z is always rather a nasty letter and when I look in the dictionary and find in rapid succession, "zopilote," a kind of carrion vulture, "zoril," a skunk, and "zoster," the disease of shingles, I expect "zift" to be horrible. And so it is. This is what my correspondent writes:

"A good word which all British soldiers have learnt from the Arabs here and which would be nice to keep is 'zift,' meaning 'bad,' 'disgusting,' 'pretty poor,' or 'lousy.' It is colloquial but not good Arabic. It surprises me to see the number of Arab words which do become common among our troops who are so bad at languages; but 'zift' seems to me the only one likely to catch on. And it may, for it's expressive."

But let us not end with a nasty taste in the mouth and "zift" certainly gives us that. Let us close on one of the most beautiful as it is also one of the

simplest, words in the whole English language. That is "farewell." There is nothing really sad or final about it. It means, if you look at it, "prosper." If I bid you farewell, I bid you good luck. It is a fact that the two letters with the most emotional power in our language are **R** and **W**. Just listen to them in Shakespeare's famous line spoken by Cleopatra over the dead Antony: "O, wither'd is the garland of the war." What an exquisite noise it is! How it drives at the heart! Then try altering the letters without altering the meaning and say: "O, peri-

shed is the flower of the fight." It's altogether different. It's something much less. In the same way "goodbye" is much less than "farewell." Try saying what is in everybody's heart and hopes, "Goodbye to fighting." And then say instead, "Farewell to arms." The latter is so much stronger just because of the **R**s and the **W**. So with that I leave you — with a word of abounding beauty and hope too. Not a sad or final word, but of good cheer. Farewell.

(Reproduced from "The Listener".)



Dia d'hivern

Mon esperit és nu com la vessana
o com els negres ceps en estenall,
L'última fulla cau, tocatardana,
que el frigid flabiol emmena al ball.

Arbre, forma impolluta, quan la ufana
jeu al terròs, petjada en son estrall,
Serres a qui la joia s'encomana
de l'aire esplendorós com un mirall.

Oh, per al bany deesses despullades,
oh, pits blaveres i gropes i espinades,
sens esma de penjoll ni de perfum!

Gosats, acostadissos ells mateixos,
veig vores, llunyedar, cims i relleixos:
cuirs mordents en unitat de llum.

JOSEP CARNER.

De l'art de traduir

per JOSEP CARNER

TRADUIR una obra és la millor manera de llegir-la; és amar-hi i penar-hi, servir-la i dominar-la.

Traduir és, parellament, el millor aprenentatge en certes tasques oposades i complementàries: espaiar l'àmbit de l'expressió i delimitar-lo; aprendre, a la vista de noves necessitats, gosadia, i deixar-se gular per aquesta mena de temor de Déu que és l'exigència de precisió; passar d'una identificació segura a unes opcions. Per on, demés d'ésser la millor manera de llegir, la traducció és el millor mètode per a entrenar-se a ben escriure.

Tota literatura formal ha començat per traduccions; Homer mateix posà en grec per a l'Odissea les rondalles dels navegants fenicis.

De l'esclavatge i angúnies de l'equivalència, no se n'ha de poder veure cap rastre penós. No es tradueix per paraules destriades, sinó per frases senceres, això és, per cops d'ala intel·lectuals; i tota frase que no aconsegueixi pas artísticament un aire d'espontaneïtat no és bona sinó per a llençar.

Malfieu-vos dels diccionaris bilingües, que ignoren almenys un idioma. Si, per exemple, és

de l'anglès que us poseu a traduir, serviu-vos per a la tal llengua d'un sol i ample diccionari fet només que en ella. Ara, per a la vostra parla, totes les replegues de lèxic amb què comptareu, grans i petites, generals i especials, seran poques.

Els diccionaris de butxaca no solament deformen la butxaca.

Si sou, per dir-ho així, escriptor nat, us esdevindrà, en començant de llegir en una llengua mig assolida, que us hi semblin d'estranya màgia expressions de les més corrents i afressades per la utilitat. Val més, aleshores, que escrigueu versos en la llengua pròpia i que encara no sigueu gosats de traduir.

No deixateu mai. Però serà agradós que, per tirat de la vostra llengua o geni personal, arribeu tanmateix a recollir una que altra frase expandida en una curtesa més compacta, i com si diguéssim imperiosa.

Traduireu com cal amb esment dòcil i ploma lliure.

Hi ha alguns desnonats, generalment inútils, que per fer una darrera prova es posen a traduir. I res no canvia. Segueixen éssent generalment inútils.

L'única manera de traduir un text informe és disfressar-lo de

ben compost. Així ha estat fet en algunes traduccions de llibres alemanys i hispànics.

Pin i Soler, Morera i Galícia i Joan Maragall ornaren sos últims anys amb llurs traduccions respectives dels renaixents, de Shakespeare i dels Himnes anomenats homèrics. Hi ha un encís particular en el tracte digne, cortès, que els arribats a algües serenes mantenen amb obres patinades per l'admiració dels segles. Hom diria que es proposen de lliurar-se a un urba tuteig amb unes ombres inoblidables.

És una error d'abandonar a la sola iniciativa privada l'edició de traduccions. En tot Estat d'ordenada cultura caldria que les seves autoritats rectores, com ja volia Talleyrand en una iniciativa que no prosperà, disposessin d'un sistema raonablement complet i tècnicament segur de traduccions d'obres essencials de parlés alienes. Això s'aplicaria, amb doble raó, als pobles amb quadres de cultura incomplets.

Una vegada un ximple va posar-se a traduir. Aleshores, el celeste Arquè, per un segon, li aclarí les potències. I senti el ximple que li rodava el cap. Havia de fer que traspués quelcom que no podia atènyer. I això en un material que no sabia plegar.

Sí el traductor gaudeix de personalitat, la traducció a ell

encomanada en serà poc o molt influïda. I, si no té personalitat, la seva traducció no passarà d'un gastament.

Un escriptor deliberadament intraduïble —això passa algun cop en les literatures de calent reconer— es pren, talment, una pena innecessària perquè el deixin estar.

En un període que sembla haver-se caracteritzat per l'abundor, a França, de traduccions ineptes i desaprensives, Montesquieu adreça als traductors un o dos epigrames. Escriptor de raça, Montesquieu; però tota la força i distinció del seu estil li vénen d'haver-se pres la pena de traduir del llatí.

Fou Dryden, em penso, qui exigí certa qualitat de geni al traductor: la seva idea era que es produís una quasi paritat de poder en ambdues llengües. Així, sens dubte, una obra cabdal seria també clàssica en la literatura que li hagués ofert nova estada condigna. I certament aquest ha estat de vegades el cas; com n'és exemple, goso dir, la versió catalana del "Gènesi", per F. Clascar.

Apreneu llengües. Això té dos grans avantatges. L'un és que podreu traduir, i l'altre que, en essent conversants en llengües alienes, deixareu córrer de llegir traduccions.

(Extret de *LLETRES*, *Revista Literària Catalana*, Mèxic.)

A través dels segles

Els remences

Les lluites socials no són cosa exclusiva dels temps moderns. L'Edat Antiga i l'Edat Mitjana tingueren les seves lluites socials corresponents. A Catalunya és famosa una lluita d'aquesta classe: la dels remences, en la segona meitat del segle XV.

El règim feudal lligà els pagesos a la servitud del senyor. I encara que aquesta servitud, en la qual revisqué parcialment l'esclavitud antiga, s'anà atenuant en el transcurs dels anys, quedà un cert nombre de pagesos, dits pagesos de remença, o simplement remences, sobre els quals tenia el senyor drets abusius i injustos, que rebien el nom de "mals usos".

Els mals usos eren sis. No regien més que en una part de Catalunya, en quasi tota l'anomenada Catalunya Vella, és a dir, als bisbats de Girona, Vic, Barcelona i Urgell. En algunes bandes l'exercici d'aquests drets pels senyors era més rigorós que en altres. Algun mal ús hi havia que ja no era practicat, o ho era molt poc. De totes maneres, els pagesos de remença tenien raó quan demanaven l'abolició d'aqueixos usos.

El mal va ésser que la dinastia castellana, aleshores regnant a Catalunya, fomentà l'agitació dels remences per servir-se d'aquests en la seva lluita contra les llibertats catalanes. Joan II (rei també de Navarra) i la seva segona muller, la castellana Joana Enríquez, atiarren els pagesos contra els senyors i procuraren barrejar en el litigi, a més dels pagesos de remença sotmesos als mals usos, tota la pagesia que pagava censos i prestacions.

La reina Joana, que era regent de la nostra terra, entrà en discòrdia amb la Generalitat, que de temps estava en relacions tibants amb la reial parella — recordeu la dramàtica història del príncep de Viana, de què parlaré en el número passat —, i Joana es valgué dels remences. Creguts aquests que el poder reial faria triomfar llur causa, es posaren al costat de la monarquia contra les institucions catalanes.

La Diputació General o Generalitat de Catalunya havia procurat que s'arribés a una avenença, i aconseguí que vassalls i senyors acceptessin i signessin un pacte de concòrdia. Però la

concordia entre els catalans no convenia al poder reial, que embullà novament la troca. I començà una guerra, que fou guerra civil, guerra entre catalans, la qual durà deu anys, del 1462 al 1472.

Durant aquesta guerra, la Generalitat, que havia declarat traïdor Joan II i s'havia fet poder independent en representació de Catalunya, proclamà rei el que ho era de Castella, Enric IV, per correspondre-li segons el dret successori violat per la sentència de Casp, que posà al tron de la Unió catalano-aragonesa En Ferran d'Antequera. Però al cap de poc temps el rei Enric renuncià la corona catalana, a canvi de les concessions territorials que li féu el rei Lluís XI de França, aliat de Joan II, que a son torn li havia cedit el Rosselló, terra catalana, per aconseguir l'ajut francès contra Catalunya.

Després fou proclamat rei el conestable de Portugal, Pere, nét del darrer comte d'Urgell, i després Renat d'Anjou, que, per ésser molt vell, féu lloctinent el seu fill Joan, duc de Calàbria. Però la fatalitat feia fallar totes les combinacions dels directors de la política catalana. Passà la guerra per alternatives favorables i adverses, fins que, havent ofert Joan II un arranjament en condicions honroses, que deixaven il·leses les llibertats

de Catalunya, fou aquell reconegut novament per rei.

Durant aquesta guerra, la majoria dels remences, acabdillats pel famós Francesc Verntallat, dit el "Capità de les Muntanyes", lluitaren al costat del poder reial, que ompli d'honors el dit cabdill.

Mort ja Joan II, que traspassà l'any 1479, i regnant el seu fill Ferran II, casat amb Isabel de Castella — la parella és anomenada "els Reis Catòlics" —, novament s'alçaren els remences, en l'estiu de l'any 1484; aquesta vegada llur cabdill era Joan Sala. Vollen que els mals usos i fins els censos i les prestacions dels pagesos fossin abolits, sense pagar res en canvi, i deien que el rei ho volia així. No intervingué directament Ferran en el plet, com hi intervingué son pare, Joan; però per sota mà fomentà la discòrdia.

Havent entrat els remences revoltats en el territori de les poblacions que estaven sota el protectorat de Barcelona, a la capital catalana s'alçà el sometent al crit de "via fora!", i les forces barcelonines derrotaren els remences a Llerona. Allí caigué presoner En Joan Sala, que dies després era penjat i esquarтерat a Barcelona.

El plet dels remences s'acabà amb la sentència arbitral de Guadalupe, donada per Ferran II, l'any 1486, en la qual

s'abolien els mals usos, tot obligant els remences a pagar una quantitat a títol de compensació.

Alguns historiadors elogiaven excessivament la sentència de Guadalupe, sense tenir en

compte que en certa manera constituïa una decepció per als pagesos i oblidant que les disposicions del rei venien a ésser les mateixes que havia fixat quinze anys abans la Diputació General de Catalunya.



Nit de Nadal al Montseny

Les fulgides estrelles tremolen de calfreds.
Metàlica relliu de neu la gran carena
com una catedral que es bada en la serena.
Al seu damunt fulguren escalonats avets
que la blavor retallen d'allegories plena,
com les subtils agulles de caires fines i nets.
Les dotze batallades, com dotze apòstols drets,
la mitjanit exalten al cel com una ofrena.
Com un cimberí puja la cima entre dos freus,
La lluna se li posa al front com uns trofeus.
En la boirina apunta la boca d'un coval
En el silenci vibren murmurs i cançons,
I les estrelles com angèlies caparrons
circumden l'invisible pessebre de Nadal.

GUERAU DE LIOSY.

Les dotze van tocant

Les dotze van tocant,
ja és nat el Rei Infant
fill de Maria.
El cel és estrellat,
el món és tot glaçat,
neva i verteja.
La Verge i el Fillet
n'estan tots morts de fred
i el vell tremola,
Josep, a poc a poc,
encén allà un gran foc
i els àngels canten.

POPULAR.

Nadal i cap d'any d'un cònsol francès a Barcelona el 1796

per E. MOREU-REY

A CABADA pel juliol de 1795 aquella guerra del Pirineu que els nostres avis van anomenar la "guerra gran", entre la monarquia espanyola i la república francesa, les relacions diplomàtiques de París i Madrid havien quedat aviat restablertes amb la presentació de credencials del nou ambaixador francès, el general de Pérignon, el conqueridor de Figueres i de Roses l'any abans, i que, per tant, arribava ara a la cort castellana amb "l'olivera a la mà i el llorer al front..."

Així i tot, a Barcelona el cònsol de França va esperar encara uns quants mesos el seu titular, el qual no va travessar la frontera per la Jonquera fins a principis de juliol de l'any 1796. Allà mateix va topar amb les primeres dificultats: no tindria res d'estrany que els funcionaris espanyols haguessin rebut consignes de severitat, perquè val a dir que poques vegades es dona el cas d'una incompatibilitat tan gran com la que separava les idees del nou agent diplomàtic i l'ambient general del país on entrava.

L'advocat Vincent Cellier era,

en efecte, un exemplar característic dels "regicides" d'aquella època tràgica i brillant, ja que havia estat regidor de la ciutat de París des dels inicis de la Revolució i, singularment, havia format part de la cèlebre "Commune" de l'any II, la del Gran Terror. Gràcies a un conjunt de casualitats i d'influències, el terrorista Cellier va poder escapar a últim moment a la trista sort de la quasi totalitat dels seus companys: a la guillotina de la reacció termidoriana, i va desaparèixer del mapa polític de França durant un temps prudencial. Ara el veiem flamant cònsol a Catalunya, encarregat de representar el Directori francès en un país on les doctrines revolucionàries no solament no han triomfat, sinó que són mirades encara amb hostilitat o recel per la majoria del poble.

Si el nou cònsol es pensa, doncs, penetrar en terreny conquerit, la realitat s'encarregarà de demostrar com va d'equivocat. Hem dit que les primeres contrarietats ja l'esperen a la frontera mateixa: sense cap mena de consideració envers el seu càrrec, els duaners el fan

baixar del cotxe i escorcollen el bagatge; uns botons d'uniforme i uns galons daurats que Cellier ha comprat a París per encàrrec d'un seu amic, secretari a l'ambaixada de Madrid, li són confiscats, i fins el cotxe de cavalls del cònsol furios ha de pagar considerables drets d'entrada... La cosa, que es presenta malament, encara anirà pitjor després de l'arribada a Barcelona.

La capital catalana era, aleshores potser com mai, una de les aglomeracions més poblades i més actives de la Mediterrània. La ciutat dels convents ja començava a desdoblar-se i a deixar el pas a la ciutat de les fàbriques. A més d'això, malgrat les prohibicions reials, una massa d'exiliats monàrquics francesos afegia el seu color al cosmopolitisme del port comerciant i industriós dels finals del segle XVIII.

Immediatament després de la seva presa de possessió del consolat — que es trobava en aquell temps al carrer Ample —, el cònsol es posa a la tasca. I tot seguit xoca amb el conjunt dels emigrats. Una lluita sorda primer, i més tard pública i sorollosa, sorgeix entre l'antic membre de la "Commune" i els aristòcrates i sacerdots que han fugit o que han estat expulsats de llur pàtria. Alguns d'ells, de bell antuvi, proven de convèncer o d'enganyar el cònsol per tal d'obtenir, o bé un endolciment

de les disposicions dictades contra ells per Godoy a les ordres de París, o també qualsevol mitjà il·lícit de retornar a França. Però Cellier es manifesta irreductible: ultra que les seves conviccions revolucionàries no li permeten cedir, cada correu de la cort li fa arribar els textos comminatoris del general de Pérignon. Amb aquesta conducta, tanmateix, el cònsol es fa mal veure a la vegada dels seus compatriotes exiliats, de les autoritats espanyoles que els protegeixen i se senten molestes per la insistència de l'agent de França, i, en gros, de tots els grups reaccionaris, dels partidaris d'Anglaterra i de les potències centrals, tots ells enemics declarats de la Revolució francesa, assidus lectors de la Gasetta de Milà i que fan córrer els rumors més extravagants sobre la situació i els homes de l'altra banda de la frontera.

No cal dir que els emigrats gaudeixen d'una influència innegable sobre tota aquesta gent i sobre les classes privilegiades en general. Alguns dels principals hostes francesos àdhuc tenen família entre els barcelonins. Així Sartine, per exemple, l'antic ministre de Marina de Lluís XVI, és nascut a Barcelona i parent dels de Lacy; el bisbe de Saint Omer, Mgr. de Bruyères de Chalabre, s'allotja a casa de la seva neboda la marquesa d'Agullar.

Per cert que, en morir Mgr. de Chalabre el 22 de novembre, les autoritats civils i religioses assisteixen a l'enterrament solemne en unió de molts emigrats i sacerdots francesos; el "Diario de Barcelona" publica pocs dies després la relació detallada de la cerimònia i provoca les iras de Cellier, que considera un insult personal una manifestació semblant, demostrativa ben palpablement de com la cèdula relatiu que mana internar els emigrats i deportats a més de 20 lligues de la costa (i que els priva, per tant, de l'estada a Barcelona) és públicament i oficialment burlada. El to de les seves protestes, rebudes alhora a Madrid i a París, és tan excessiu que l'ambaixador i el ministre de relacions exteriors de França es veuen obligats d'aconsellar-li paciència i moderació.

I és que, aquells dies, sembla talment com si tot contribuís a fer-li la guitza: el desconeixement de la llengua del país; l'escassetat d'allotjaments; un vice-cònsol vell i irascible, que aplega cent dolences a fi de no col·laborar amb un superior les opinions del qual no li agraden; la tibantor amb els emigrats; les controvèrsies amb les autoritats espanyoles sobre qüestions contencioses, tals com les preses marítimes, etc., etc.

Però el "citoyen" Cellier no es deixa pas abatre. A principis de

desembre, després de molt buscar, s'ha pogut instal·lar en un pis del carrer Nou de la Rambla i decideix adornar l'entrada del seu domicili amb l'escut d'armes de la república francesa. La prudència — o potser algun conseller sensat — li fa recomanar prèviament al pintor que "la figura fos honesta perquè no hi hagués res a dir". I l'artista compleix l'encàrrec representant les armes en un oval de 6 pams d'alt, en la forma següent: "al centre una figura de Dona vestida ab túnica blanca ab faja de tricolor y manto ó capa blava, la testa només que els cavells y sendarias als peus, la mà dreta apoyada sobre el farsell, a la mà esquerra una llansa ab una gorra de tricolor a la punta, y al rededó del obol una branca de llaurer vert".

A pesar de les prudents disposicions del cònsol, sabem que el retrat de Marianna va ofendre certa gent: els mateixos que, aquell hivern, s'escandalitzen de les darreres innovacions de la moda afrancesada, dels "currutacos" que vesteixen "sur-tú" i de les "madamitas" que gosen lluir els vestits "a la nazarena", sense cotilla... Corre la veu que "les armes franceses representaven una dona despul·lada", que la túnica blanca ha estat afegida per ordre del capità general, i que, malgrat això, el cos s'endevina sota la gro-

llera capa de pintura posada a última hora!

L'escut, acabat a mig desembre, de seguida és penjat a l'interior del portal de la casa, dominant l'escala d'accés al pis on viu el cònsol. Les festes de Nadal són properes, la fira de Sant Tomàs ha fet entrar ja nombre de forasters a Barcelona; al Born i pels carrers de la ciutat passen ramats de porcs o d'indiots conduïts pels pagesos vinguts sovint de molt lluny.

Després d'uns quants dies de cel serè i de sol clar, ve't aquí que el 23 es posa a ploure tot el matí i el fang s'acumula en els carrers. Aprofitant l'ocasió, quan arriba la nit, unes mans desconegudes empastifen de grapat de fang el tot just estrenat escut d'armes francès. L'endemà, a primera hora del matí, car en aquell temps la gent és més matinerà que no pas ara, el capità general de Catalunya — el marquès de Lancàster — rep la lletra indignada del cònsol: "Les armes de la République ont été insultées...", i contesta sense trigar: "El ultrage hecho al Escudo de Armas de la Republica me ha sido del mayor sentimiento; devo castigarle con todo rigor...".

Desgraciadament, l'autor o els autors de la broma no poden ésser descoberts: potser no els busquen amb gaire empena... Ben al revés, les circumstàncies semblen dur la contrària

al cònsol. El primer incident, aïllat, devia passar completament desapercebut, però molts altres seguiran.

La tarda de Nadal, mentre els barcelonins es passegen de llarg a llarg de la muralla, paint el gall dindi i dubtant si anar al Teatre a veure "El Triunfo de Judit" o a l'església del Pi a escoltar l'orgue, acabat de renovar, un altercat s'origina entre el sergent de guàrdia a la porta de Canaletes, que vol palesar la seva autoritat davant d'unes amigues, i tres ciutadans francesos que porten ostensiblement (tal com manen les ordres del Directori) l'emblema dels republicans: la cucarda o escarapella tricolor. Tot plegat no res, puix que l'afer es resol, a satisfacció dels estrangers, al cap d'uns instants de discussió dintre del cos de guàrdia. Amb tot, Cellier, que també pren la fresca sobre la muralla en el seu cotxe, en companyia del que és llavors cònsol d'Holanda, ha intervingut en la baralla i la gent es comença a fixar en ell.

I la sèrie segueix: dues vegades encara, entre Sant Esteve i Cap d'Any, l'escut d'armes és embrutat de fang i ha d'ésser netejat. Les cartes de Cellier a Lancàster no aconsegueixen cap resultat positiu. El barri sencer està al corrent del que passa. Quan segueixen el carrer Nou de la Rambla, els vianants es paren a contemplar el ja famós

escut, tot i fent petar els comentaris: els uns diuen que millor fóra cremar-lo, el maleeixen i volen tirar-li fang, mentre que els altres opinen que "los pobles an de respectar reciprocament les Armes dels Consols". Els badocs es pregunten qui pot haver estat l'autor del delict: "los uns diuen si sera emigran, altres alguna criatura de fabrica..."

Per la seva banda, Cellier també acusa els emigrats, ja que alguns d'ells fins l'han amenaçat de mort. En canvi, el capità general prefereix creure en la hipòtesi d'una criaturada.

Fos qui fos, la cosa porta rastres de no voler acabar mai. Per quarta volta, el dia 3 de gener al migdia, algú llença una pedra i una mica de terra al pobre escut. Aquesta és l'última gota que fa vessar la paciència del cònsol. Les vegades anteriors, Cellier ha demanat a París l'autorització d'abandonar el seu càrrec en cas de nous incidents. Naturalment, la contesta ha estat negativa. Considerant la repetició dels atacs — sigui perquè té por, sigui perquè està veritablement ferit en la seva dignitat —, el cònsol es decideix aleshores a despenjar l'escut, a fer-lo transportar a vista de tothom al carrer Ample i a instal·lar-lo a l'interior de les oficines del consolat, i notifica al capità general que no tornarà sobre la seva decisió fins a no haver ob-

tingut del Govern "une réparation proportionnée à la gravité de l'offense". El marquès de Lancaster contesta que no aprova el gest, que jutja desproporcionat amb un fet al qual "no se deve dar el nombre de ofensa, pues es muy elevada la importancia de la Republica Francesa para que pueda ser ofendida por una mano sola y devil que se esconde despues de ensuciar con todo el quadro de sus armas", i conclou amb bastant de raó recordant que fins les imatges i els quadres més sagrats de la Religió no se solen escapar a semblants "travesuras"...

Entretant l'afer ha causat molt de renou: l'anècdota, transmesa a tot Espanya per mitjà dels emigrats; intercanvi de notes agredolces entre París i Madrid; polèmiques bizantines sobre els drets dels cònsols. Cellier es mantindrà intransigent i, malgrat les súpliques de certes personalitats — entre elles el regent de l'Audiència, el fiscal, Medinabeytia, famós per la seva francofilia onze anys més tard, i l'alcalde, En Gaspar Jover, l'actitud del qual ha estat amistosa i lleial —, l'escut d'armes no tornarà a ésser exhibit mentre ell romandrà al cap del consolat de Barcelona.

Si teníem temps i espai podríem continuar la narració de les incidències de la resta de l'estada de Cellier a la nostra

ciutat: els entrebanes encara van ésser nombrosos i pintorescos. Ens allargariem massa, i més val acabar la història del sofert escut d'armes. Amb la partida del cònsol revolucionari l'afer es va resoldre d'una manera senzilla i discreta. El seu successor, després d'haver tornat a posar els seus superiors en antecedents — car més de tres anys havien passat — i tot i reconeixent que Cellier no havia rebut la satisfacció que reclamava al Govern espanyol, concloïa: "Il me semble, citoyen ambassadeur, que puisqu'elles sont assoupies, il serait impru-

dent de reveiller les vieilles haines et que je dois (...) mettre le tableau à la place qui lui convient, sans bruit on ne fera pas même attention..."—I sembla que es va fer així, sense pena ni soroll.

NOTA. — La majoria dels detalls d'aquest article són inèdits i tretés de la correspondència de V. Cellier, del marquès de Lancàster, de Pérignon, de Delacroix, de Dhermand; de les declaracions del pintor de l'escut d'armes i del "Caleix de Sastre", de l'Amat.

Altres fonts: El "Diario de Barcelona"-desembre 1796; André Fugier, "Napoléon et l'Espagne"-París, 1930; Paul Sainte-Claire Deville, "La Commune de l'An II"-París, 1946.



Nadal

Nit de Nadal, nit bella i santa,
en què tot creu i adora i canta,
nit de records i enyorament;
nit de Nadal, nit santa i bella
en què és una arpa cada estrella
i és un concert el firmament;
mentre a l'infant i al vell somriguis,
mentre ta humil llegenda diguis,
nit de Nadal, beneïda siguis!

APEL·LES MESTRES.

Ponent d'hivern

Or en les branques altes,
Nues de verd,
el sol les vesteix de color;
el sol, que s'enfila
jugant amb l'ombra
mentre teixeix la nit
amb boixets del ramaige,
...Or i mel en les branques
més altes...

LLUIS DE RIAP.

VASCO

por ARETXANDIETA

*Grandeza sobria en el gesto,
y en el paso, parsimonia...
Yo no sé lo que hay en esto,
pero llevas en tu apresto
la nobleza de Vasconia...*

*Mirar tranquilo y lejano
de quien conoce lo eterno.
Humor alegre y aldeano,
con doctrina de cristiano,
para temer al infierno.*

*Eres libre al navegar
en tu inquieto pensamiento.
Bravío como tu mar
y profundo en tu pensar.
Silencioso en sentimiento,*

*Acostumbrado a sufrir
luchando sobre el abismo
has aprendido a vivir
con un íntimo latir
a solas contigo mismo.*

*Eres la raza más fuerte
que a Europa ha dado su luz.
La que conjuga su suerte,
enseñándole en la muerte
la salvación de la Cruz.*

*Aislada en la algarabía
de otros pueblos diferentes,
ellos creen que es osadía,
el orgullo y tu porfía
de no conocer parientes.*

*Vinson, Reclus, Bonaparte,
te declararon aislada.
Y vieron, al estudiarte,
que en tu idioma estaba el arte
de tu pureza sagrada.*

*¡Oh, tú, raza patriarcal,
desgarrada en dos girones!
Funde tu aliento inmortal
en la savia germinal
que hoy se caparce en dos naciones.*

*Guarda las viejas leyendas
de tus ancianos «aitonas» (1)
y el mundo, con tus ofrendas,
hallará las mismas aedas
que siguieron tus «gisonas» (2)*

*Pero no quieras morir
sin conciencia de tu ser
y recupera el latir,
forjando en tu porvenir
tu bella vida de Ayer.*

*No te mezcles en deberes
por tu alma no sentidos
y conserva en ti lo que eres:
pureza de tus mujeres
y hombres sanos, convencidos.*

*¡Lo mejor de tu vivir
está en tu Ideal de Dios!
No te dejes seducir
por quien te quiera partir,
¡que eres Una y no eres dos!*

(1) Abuelos. (2) Hombres



Mariner base

Mostrari neollatí modern

per POLI GLOT

STANLEY Rundle ha publicat suara una magnífica obra amb l'estudi del problema lingüístic d'Europa en els seus diversos aspectes. Més d'un cop hi haurem de fer al·lusió. El cas de Catalunya hi és tractat amb gran coneixement de causa. Una de les curiositats que conté aquest llibre, "Language as a Social and Political Factor in Europe", és un apèndix amb un conegut passatge de Sant Joan, presentat en més de setanta de les llengües modernes europees, de les quals reproduïm les romàniques.

Català. — Car talment ha estimat Déu el món, que donà son Fill unigènit, a fi que tot el qui creu en ell no es perdi, ans tingui vida eterna.

Castellà. — Porque de tal manera amó Dios al mundo, que ha dado a su Hijo unigénito, para que todo aquel que en él cree, no se pierda, mas tenga vida eterna.

Francès. — Car Dieu a tellement aimé le monde, qu'il a donné son Fils unique, afin que quiconque croit en lui ne périsse point, mais qu'il ait la vie éternelle.

Creòlic de Maurici

Parski Bondié ti telman con-

tan le mond, ki li fine donne so éne sei Piti, pour ki n'importe ki met so confians an li, na-pa al dan perdision, mé gaine la vi eternal.

Italià. — Poiché Iddio ha tanto amato il mondo, che ha dato il suo unigenito Figliuolo, affinché chiunque crede in lui non perisca, ma abbia vita eterna.

Piemontès. — Pèrché Iddiou a l ha voulsù tantou ben al mound, ch'a l ha dàit so Fleul unie, pèr ch'è ch'icunque a i prèsta fede a perissa nen., ma ch'a l abbia la vita eterna.

Portuguès. — Porque Deus amou o mundo de tal maneira, que deu o seu Filho unigénito, para que todo aquelle que n'elle crê não pereça, mas tenha a vida eterna.

Portuguès Brasil

Pois assim amou Deus ao mundo, que deu seu Filho unigénito, para que todo o que nelle crê, não pereça, mas tenha a vida eterna.

Indo-Portuguès

Parque Deos assi ja ama o mundo, que elle ja da sua só gerado Filho, que quemseja que te cré ne elle nada perece mas acha vida eterno.

*Romanx.-Dialecte Engadi
Superior*

Perche Dieu ho taunt amo il muond, oh'el ho do sieu sulgenueu Figl, acciò cha scodün, chi craja in el, nun glaja a perder, mo hegia la vita eterna.

Dialecte de l'Oberland

Parchel Deus ha tenu il mund aschi car, ca el ha dau siu par-sulnaschiu Figl, par ca scadin, ca crei en el vomì buc à perder, mo hagi la vita perpetua.

Romanès. — Flindcă atît de mult a iubit Dumnezeu lumea, că a dat pe singurul Lui Fiu, pentruca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică.

Vodenc. — Perché Diou ha tant vourgû bèn ar mount, qu'a

i ha dounà so Fill unic, per que quicounqué cré en el perissé pâ, mà qu'a l abbia la vita éternella.

El gran postulat universal de cultura és destriament, precisió, definició. El contrari de barreja, confusió, caos. Per això les figures més eminents de cada disciplina malden en aquest sentit. Cultura i civilització vol dir entendre's a base de justícia, de respecte als drets naturals sobretot. Els més eminents polítics occidentals, començant per Churchill, citen molt sovint el cas meravellós de Suïssa, com a exemple, per a una Europa que s'entengui. Mireu com ha resolt el problema lingüístic la Suïssa quadrilingüe!



Cançó de Nadal

Branca rompuda pel vent espectral
—un dia plena de fulles i rama!—
dóna la flama, la flama, la flama:
no la de negra foguera del mal,
sinó la flama del foc de Nadal.

Tu, vent geliu, geni alat que somica,
no portes rúfol missatge de mal:
vora la llar fas un poc de música
en tot forat assajant una mica
els flabiols de la nit de Nadal.

Balba enyorança, nafrada recança,
entre la rüt els estels van mostrant-se;
ah, no us pertoca de caure al fonsall!
sinó d'aprendre la dansa, la dansa
d'àngels i sants en la nit de Nadal.

JOSEP CARNER.

Mario Meunier

Humaniste français

UN ARTICLE INÉDIT DE ROGER GIRON

(Exclusif pour «ANTOLOGIA»)

L'Académie française vient de décerner sa plus haute récompense, le Grand prix de Littérature, au représentant d'une espèce en voie de disparaître, celle des humanistes. M. Mario Meunier est un homme du XVI^{ème} siècle attardé en notre époque. Or, ce savant helléniste n'appartient pas à l'Université, comme on pourrait s'y attendre. Il n'est ni agrégé, ni docteur, pas même licencié. Pour tout diplôme, il a le certificat d'études primaires. Mais l'amour des belles-lettres était en lui.

Muni de ce premier parchemin, un jour des années 1900, un jeune montagnard du Forez "descendit" à Marseille dans le dessein avoué d'y fonder une revue littéraire. Cette revue fut le *Feu* dont les collaborateurs s'appelèrent, avec Mario Meunier, Emile Sicard, Valère Bernard, Albert Erlande, qui portait toujours une si jolie canne à pommeau d'or et, si je nommais les vivants, il faudrait au moins citer Edmond Jaloux, Francis Carco, le cher Francis de Miomandre. Dans le numéro 2, Mario Meunier publiait un article consacré à *Elisée Reclus*

et l'idéal anarchique. Dix lecteurs scandalisés se désabonnèrent! C'est aux éditions du *Feu* que parut, il y a quarante ans tout juste, la première traduction de ce grand traducteur: *Antigone*, un chef-d'œuvre d'élégance et de précision. Toutes les revues du temps se disputèrent bientôt la collaboration d'un écrivain aussi original dont la signature devint familière aux lecteurs des *Margès* d'Eugène Montfort (un Marseillais, lui aussi) et à ceux du *Mercure* d'Alfred Valette. Là-dessus, il arriva que le grand sculpteur Auguste Rodin, Rilke l'ayant quitté, eut besoin d'un secrétaire; il prit notre helléniste qui eut quelque mérite à passer trois années chez cet homme de génie, mais terrible.

Mario Meunier a rapporté de la guerre un livre grandement émouvant: *Un camp de représailles, F. R. K. III*. Fait prisonnier en 1914, il avait été envoyé sur le front russe. Cette épreuve lui fut très dure. Après la paix, il se remit à l'étude de ses chers Anciens, traduisant successivement Platon et Euripide, Plutarque et Pythagore.

Salluste le Philosophe et Aristophane, Nennos et Proclus. Un de ses ouvrages les plus connus est joliment intitulé *Pour s'asseoir au foyer de la maison des dieux*. Il a dressé la *Légende dorée des dieux et des héros de la Grèce et de Rome* ainsi qu'une anthologie des *Récits sacrés de l'Ancien et du Nouveau Testament*.

Les traductions de Mario Meunier n'ont pas la lourdeur qui caractérise les plus souvent celles des pédants de Sorbonne. Écoutons un bon juge: "Il écrit en un style insinuant, élégant, onctueux parfois et presque trop tendre, nous dit Francis de Miomandre. Mais quelle séduction! Il a découvert l'unité profonde des trois Grèces: celle d'Athènes, celle de Byzance, celle d'Alexandrie et, au-delà, l'unité plus vaste encore et plus significative de l'Orient tout entier. Les vérités essentielles que certains d'entre nous croyaient révélées par l'Inde seule, la Grèce de Pythagore et de Proclus, la Grèce de Platon et d'Apollonius de Tyane les a exprimées, sans même de voiles". A propos de

Sappho, dont il nous a donné une nouvelle et surprenante version, M. Mario Meunier a fait une remarque bien simple d'apparence, mais qui nous livre le secret de ses étonnantes réussites. "La plupart des traductions françaises de Sappho, d'Anacréon et des Anacréontiques, écrit-il, sont en vers. Pour nous, estimant avec Madame Dacier que les traductions en vers ne sont pas fidèles et que le sens du fond importe plus que les mots dont se revêt la forme, c'est en prose que nous avons essayé, sans les paraphraser et sans trop émousser le rythme intime de leur élan lyrique, de les traduire." Toute la probité d'esprit de Mario Meunier s'affirme dans ce modeste aveu.

Tous ceux pour qui la pensée antique n'a pas cessé d'être un indispensable aliment spirituel, tous ceux qui se sentent les héritiers d'Athènes et de Rome se réjouissent de la haute marque d'attention que l'Académie française accorde aujourd'hui à un écrivain qui incarna si bellement l'humanisme dans notre ère atomique.



Divagacions

Uns punts suspensius són una comoditat de l'autor, calumnia el personatge fent veure que no sap què dir, i ell es queda descansat i tranquil.

R. FONTANILLES I JUVENT

DOS POEMES

per J. M. LÓPEZ-PICÓ

DE PARES A FILLS

En memòria de Francesc Cambó

Hem vist, banderes d'ametllers de llum
plegar-se a la fatiga.

Renouera,
hem vist, la pressa, solcs del vell costum,
deixar per fer-se inèdita rodera.

Hem vist, rialla i plor, els dos extrems
del llavi, cicatriu de la ferida,
si, al res no és nou del desengany del temps,
oposes, tot és nou, daler de vida.

Hem vist.

Demà ja no veurem.

Però,

veuran uns altres, l'esguard fit enlaire,
camins oberts als horitzons en flor
damunt del temps, si el temps no compta gaire.

En el vint-i-cinquè aniversari de la mort del Revd. Doctor Miquel Costa i Llobera

Xifren l'acord al vostre aniversari,
quotidianitat i festival,
i ens cal, només, obrir el breviari
perquè el record empenyi el vol més alt.

Mantell orlat d'una ombra de Coloma,
(alhora estola i toga el mateix plec)
patrici de l'Església de Roma,
els horitzons pairals no us són d'ofec.

Amb mà de casa i gest del cel Teresa,
desclou al baticor, sense sorpresa,
el més enllà del gran respir mari,

i el seny ordena el que la mort rampinya
de part d'ençà, ran d'olivera i vinya,
a Formentor i al bon oreig del pi.

16 d'octubre 1922-1947.

Economia de mercat i ecónomia autoritària

per JOSEP ERMENGOL

EN els temps actuals vivim sota el signe del que s'anomena "dirigisme". Això és, l'organització de les activitats econòmiques de tal forma que l'Estat les intervé, fiscalitza, autoritza, regula, prohibeix, imposa, etc. Aquesta orientació, tan contrària al que fou el capitalisme liberal en el segle passat i començament d'aquest, ha estat acceptada fins i tot per molts liberals que han estat induïts a creure que la direcció estatal de l'Economia era necessària per a la millor distribució social i era una conseqüència del progrés de la tècnica econòmica.

El liberalisme econòmic va carregar amb les culpes de la gran crisi de l'any 1929 i dels anys posteriors que s'enllacen directament amb la guerra. L'acusació que el liberalisme econòmic fou el qui preparà la crisi i l'atur forçós i no es preocupà del benestar col·lectiu va semblar fonamentada. Però, d'altra banda, cal observar que el "dirigisme" coincideix a Europa amb un període d'escassetat, de volatilització del valor del diner i d'impotència per a augmentar la producció. Justament, doncs, l'economia

dirigida serà carregada amb les culpes d'aquest estat de coses, encara que, honradament parlant, no totes les culpes siguin d'ella.

Cal notar que la discussió entre el sistema liberal i el sistema dirigit, si es basa tan sols en la comparació entre fets dispersos, no està ben plantejada. Convé abans analitzar en què consisteixen realment les diferències entre els dos sistemes i quines implicacions en resulten.

L'Economia liberal parteix de dos axiomes fonamentals: a) cada home individualment és el millor jutge dels seus interessos particulars; b) l'acció individual en recerca del màxim benefici particular porta feliçment la major quantitat de benestar col·lectiu. Es tracta simplement del fet que existeixi un mercat lliure on tothom pugui concórrer amb llibertat de preus, llibertat d'ocupació i d'empresa. L'equilibri entre esforç i remuneració és automàtic en el mercat lliure, paix que si alguna activitat aconsegueix una remuneració extraordinària sempre sortirà qui es vulgui beneficiar d'aquest benefici extraordinari, i es crea, per tant, la compe-

tència necessària per a retornar a l'equilibri. El mercat lliure porta, doncs, l'equilibri entre esforç i remuneració, la millor distribució dels recursos i la producció màxima.

La crítica de l'Economia liberal va trobar certament fissures en aquesta teoria partint especialment de l'evolució pràctica del sistema. Els arguments principals són, en resum: a) la pràctica en el sistema liberal no pot evitar que algunes de les empreses es facin tan fortes que creïn el monopoli en el mercat i, per tant, eliminant la competència, facin néixer un sistema monopolístic obtenint remuneracions (beneficis) extraordinàries que desequilibren tot el sistema; b) el sistema liberal provoca la crisi per excés, car no aconsegueix elevar el consum tant de pressa com la producció (crea excés d'estalvi improductiu), de tal manera que provoca un dèficit de demanda que origina el fenomen de la parada forçosa. Per tant, la conclusió és que l'Estat o les entitats públiques han d'intervenir per suplir aquestes deficiències del sistema liberal.

Observem ara que, en realitat, el que proposen els intervencionistes és una certa interferència de les entitats públiques en l'Economia per suplir desviacions del sistema liberal. És a dir, per a fer més realment liberal el sistema econòmic i més

eficient la competència. Es tracta d'eliminar tota possibilitat de monopoli i de mantenir en ocupació tots els recursos, treball i capital.

Ara bé, és de tota evidència que aquesta doctrina econòmica, de correcció i de perfeccionament de l'Economia liberal, o de mercat lliure, ha estat tergiversada en la seva aplicació. Ja sigui per influència de les doctrines polítiques totalitàries, que diuen que és l'Estat el qui ha de decidir sobre els interessos particulars, o per interferències de doctrinarismes humanitaristes i igualitaris, la nova tècnica econòmica ha sofert en molts països una total desfiguració.

De fet el que ha passat és que sota la capa del "dirigisme" —expressió equívoca i vaga— s'ha instaurat un sistema que liquida totalment la llibertat en el mercat. Per entendre'ns direm que el que s'ha implantat de fet és una Economia "autoritària". Aquest sistema comença per negar que l'individu pugui decidir sobre els seus afers, suprimeix la llibertat contractual, crea el monopoli en lloc de suprimir-lo, uneix el poder polític i el poder econòmic, amb la qual cosa crea una facultat de coacció irresistible, multiplica la burocràcia estatal, etc. En fi, restaura unes condicions econòmiques que feia molt de temps que ja havien estat su-

perades, les quals provoquen l'empobriment i la decadència política i cultural.

Aquests procediments no són nous, ja que són un retrocés i una barbarització. Per a donar-ne una idea bastarà citar unes frases d'un dels llibres més clarrividents publicats en els darrers temps. El llibre del professor Pirenne, "Les Grands Courents de l'Histoire Universelle". Si escollim alguns paràgrafs on s'explica la història de la Roma Imperial i el procés de la seva decadència, la relació apareix com d'una apocalíptica actualitat. Així (pàg. 324): "D'altra banda, la gran explotació agrícola capitalista posava problemes de proveïment en fer disminuir per conreus més lucratius la producció del blat, que Roma degué des de llavors importar. Per sobreure el proveïment de Roma a les especulacions dels homes de negocis, l'Emperador encarregà el prefecte de la "anona" (distribucions del blat); Claudi n'havia centralitzat els serveis en el port d'Òstia. Però la intervenció de l'Estat falsejava el preu del blat, desorganitzava el mercat i, per contrap, una volta més, requeria sobre el petit productor", i (pàg. 457): "L'enorme transformació política i social que es manifestà sota Sever és igualitària i humanitària; s'inspirava tant en el respecte a la personalitat humana com en la so-

lidaritat social. Però aquests principis, sortits ambdós de les idees estoiques, entraren ben aviat en conflicte. L'individu fou sacrificat a la societat, confosa amb l'Estat. En menys d'un segle les doctrines humanitàries desembocaren en la submissió dels ciutadans en profit d'un Estat omnipotent. Els més aixafats foren els no possedents, que la política estatista volia precisament protegir i emancipar...". "...És en nom d'aquest principi (igualitari), que sotmet totes les activitats socials i econòmiques a l'Estat, que Septimi Sever inaugura la seva política social estatista. La democràcia política suprimida fou reemplaçada pel corporativisme econòmic... Les corporacions, fins llavors autònomes, foren sotmeses a la tutela imperial, que els va donar reglaments uniformes a través de tot l'Imperi. L'Economia dirigida començava..." (pàgina 399). "El funcionarisme, complicat per innumbrables òrgans de transmissió i d'inspecció, sense rendiment directe, augmentà extraordinàriament. Els emoluments dels funcionaris feren pesar sobre el Tresor una càrrega cada cop més feixuga. Tota l'administració va acabar per ésser dominada tan sols per la preocupació fiscal".

En definitiva, l'autoritarisme econòmic ja fou un fenomen que aparegué en la Roma Imperial, en la seva decadència,

com ha existit en molts altres moments de decadència social i cultural. En realitat la lliure competència i l'Economia de mercat, que creen la fecunditat del treball i la riquesa, són un instrument ineludible per al progrés i per a l'ascensió social i política. La barbarització i les formes socials decadents són les que tendeixen a practicar l'Economia autoritària; és a dir, la supressió del mercat i de la llibertat contractual, la submissió vitalícia i fins hereditària de cada home al seu treball forçós, l'opressió fiscal i el monopoli econòmic feudal.

El "dirigisme" actual, amb el pretext d'una nova tècnica econòmica, va començar propugnat per intellectuals progressistes, per avançar devers l'igualitarisme i lluitar contra l'atur forçós i altres manifestacions d'inseguretat econòmica i social. Això justifica les primeres interferències en la llibertat contractual en el mercat. Però, com que la nova política econòmica era en realitat antiliberal, de seguida varen aparèixer les desviacions: el falsejament de les lleis del mercat, l'expansió burocràtica, els monopolis i l'abús del poder econòmic, la pressió fiscal. És a dir, la remuneració a l'esforç a través de la competència, la recompensa a la qualitat i a la iniciativa, tendeixen a desaparèixer i són substituïdes per l'especulació as-

segurada per monopolis legals, la baixa de rendiment de la producció, la fatiga de la iniciativa, lligada pel burocratisme. És a dir, empobriment i decadència.

El punt crític en tot aquest procés, el punt on s'estableix essencialment la divergència entre els dos tipus d'Economia, està en les lleis del mercat; en el fet que regeixin o siguin falsejades. L'Economia liberal clàssica sostenia el principi del "laissez faire", que consistia a deixar plena llibertat en els moviments econòmics. L'Estat tenia com a única missió assegurar el compliment dels contractes lliurement pactats: els tribunals bastaven per a aquesta tasca. Si aquesta inhibició havia donat lloc a l'aparició d'alguns fenòmens pertorbadors, com els monopolis privats d'empreses poderoses i la crisi per excés, la crítica liberal va acceptar el principi que l'Estat podia interferir en la contractació privada per protegir els febles, impedir l'abús i superar les crisis.

Però l'acceptació d'aquesta intervenció pragmàtica per mantenir el lliure joc de la competència no pot implicar l'acceptació de la intervenció per anorrear aquesta competència. Existeix un punt dolç, un punt de transacció on la interferència estatal en alguns contractes no desbanca definitivament les

lleis del mercat lliure. És possible que continuï jugant la lliure competència encara que un nombre limitat de contractes on l'interès públic o social és predominant siguin circumstancialment sotrets a aquest règim de llibertat. És possible la creació de treball per les entitats públiques i la seva acció per posar en valor coses que no pot fer la iniciativa privada. Però és necessari que l'Estat i els legisladors no perdin mai de vista que el punt important en tot el procés i el motiu de la intervenció és el de mantenir el mercat lliure en tot allò que sigui fonamental, sense pertorbacions estranyes.

Potser s'ha de partir de la base que la lliure competència, o sia el lliure joc de les lleis del mercat, no és un producte espontani i natural — més aviat són el monopoli i l'opressió econòmica les representacions del primari i espontani —, sinó una planta creada per la civilització a través de molts segles d'assalts i de superació cultural. Aquesta planta ha d'ésser atesa

i protegida per tal que no es marceixi. L'optimisme dels liberals del segle passat era, doncs, nociu, per tal com creien amb tota ingenuïtat que deixant créixer espontàniament aquesta planta, "deixant fer", asseguraven la floració i l'expandiment de la lliure competència.

Els socialistes i els intervenionistes semblaven tenir raó quan criticaven certes manifestacions morboses de la lliure competència i del mercat. S'ha vist després que no tenen raó, perquè per redreçar algunes desviacions de la lliure competència en el mercat han suprimit la competència i han falsat el mercat i preparen el camí al totalitarisme. La conseqüència és la que veiem avui: l'Economia retorna fatalment a formes primitives i bàrbares. Reapareix l'especulació, l'esclavatge econòmic, els monopolis abusius, la feudalització del poder econòmic i polític, la baixa del nivell de vida i l'empobriement, la desaparició de la llibertat en tots els ordres i, en fi, la decadència social i cultural.



Divagacions

Quan ens cal tallar els fulls d'un llibre, el tallapapers és un bisturi, i nosaltres ens convertim en cirurgians. L'operació sem-
pre va bé, encara que, de vegades, l'obra no se salva.

R. Fontanilles Junyent.

El secret del Pla Marshall

per J. GRASES

D'ençà de l'acabament de la guerra mundial el fet més transcendent ha estat la formulació del pla Marshall, que cada vegada va sortint més de la nebulosa.

Sota l'imperatiu de les circumstàncies i essencialment de la necessitat de contenir el creixent expansionisme de l'U. R. S. S., aquest pla ha vingut a prendre un marcat caire de defensa de les essències democràtiques occidentals europees, patrocinant la recuperació econòmica de les setze nacions occidentals d'Europa.

Però aquest matis, obra personal de mister Truman o de mister Marshall, no és la cosa essencial del dit pla. Proporciona, això sí, un sentit constructiu, definit i eficaç a la política exterior dels U. S. A. en el camp europeu, que fins ara, en contrast amb l'anglesa, de defensa de la Comunitat Britànica de Nacions i de l'Imperi, no tenia objectius precisos i concrets i resultava en totes les seves manifestacions molt desorientadora. El secret del pla Marshall és essencialment de cara als U.S.A. i no de cara a Europa.

Que Europa, segons l'informe de la Conferència de Cooperació

Econòmica Europea de París, tingui en general una producció agrícola reduïda al 60 % d'avantguerra, la producció de carbó deficient i mal organitzada, li manqui energia elèctrica, transports adequats, i que calgui reorganitzar la seva producció i el seu utilatge industrial, no deixa d'ésser una cosa interessant, per damunt de tot de cara als mateixos europeus; però de cara als americans la situació és molt diferent.

L'interès que poden tenir en el ressorgiment d'Europa, tot i els factors sentimentals i morals, seria molt relatiu si no anava vinculat a l'enorme desclosa industrial i agrícola nord-americana i al mateix "standard" de vida de la generalitat de la població, perquè, pel que fa al seu nivell present i al seu futur la vida americana està estretament relacionada a una gran ampliació de la massa mundial de consumidors.

I entrant en aquest terreny s'entra en una atmosfera típicament nord-americana.

El que, divulgat en gran part pel cinema i també per totes les realitzacions industrials americanes, ha donat aquest ambient universal de "lanquisme" és una

immensa expansió del que Lord Keynes anomenava "la civilització mercantil i industrial moderna", fenomen que en els dos darrers segles ha canviat la fisonomia del món.

L'etapa actual, que, per donar-li un nom ja citat, recollit de l'ambient popular d'avui, podríem anomenar "ianqui", és l'etapa de l'aclimatació universal d'una tècnica de producció nascuda als Estats Units, la tècnica de la "producció en massa".

La "producció en massa" exi-

geix una "gran massa de consumidors", i assentada aquesta equació bàsica de la vida moderna, el problema ve donat per la gràfica que reproduïm en aquesta plana del desenvolupament de la producció industrial dels U. S. A.

El 1928 la producció industrial dels U. S. A. representava més del 44 % de la mundial, el 1947 supera el 50 %. Aquesta eficiència, junt amb una política adequada d'alts salaris, proporciona una extraordinària capa-

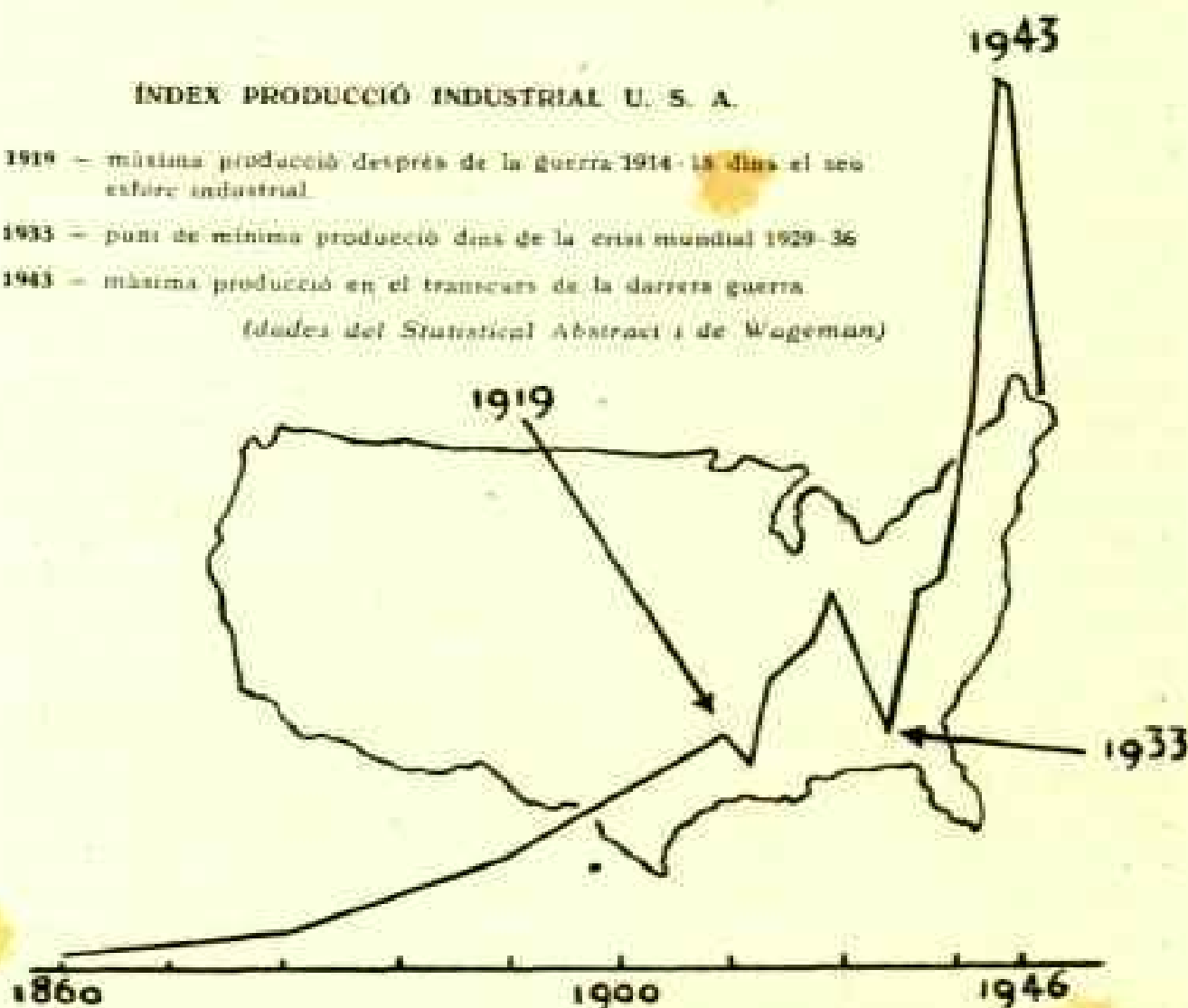
INDEX PRODUCCIÓ INDUSTRIAL U. S. A.

1919 - mínima producció després de la guerra 1914-18 dins el seu esforç industrial.

1933 - punt de mínima producció dins de la crisi mundial 1929-36

1943 - màxima producció en el transcurs de la darrera guerra.

(dades del Statistical Abstract i de Wageman)



ciutat de consum a la massa nord-americana; però aquesta necessàriament arriba a un límit de saturació, i alguns càlculs actuals xifren en 8.000 milions de dòlars l'excés d'exportacions sobre importacions anuals dels U. S. A.

Aquesta situació pot ésser resistida durant alguns anys amb una política adequada, però necessàriament comporta, al cap d'un terme de duració incerta, però no gaire llarg, una contracció de la producció i, per tant, descens de l'eficiència i de la capacitat de consum.

Arribat l'afer a certs límits, quan a Nord-Amèrica ja hi ha un automòbil per cada quatre persones, es planteja el problema d'ensenyar a consumir cotxes als altres països; i no us càpiga dubte que en l'actualitat els préstecs dels U. S. A. a Europa, sense cap garantia ni possibilitat immediata de retorn, i ja abans la Llei de Préstec i Arrendament, han estat un elegant sistema de regalar, entre altres coses, cotxes a Europa.

Per això mister Marshall s'ha adreçat a Europa dient: "Ajuda't, que t'ajudaré".

En altres termes ha dit: "Traceu un pla de recuperació econòmica, un pla que renovi la vostra vida material i augmenti la vostra eficiència, que és augmentar la vostra capacitat de consum, i nosaltres el finançarem". Aquesta forma de fer les



EL PROGRAMA DE L'AJUDA AMERICANA A EUROPA

En negre, els Estats que podran beneficiar-se del Pla Marshall. Els territoris ratllats pertanyen al bloc oriental, que ha decidit restar al marge.

coses és ja una tradició a Nord-Amèrica. És el mateix que va fer el vell i desaparegut Ford, en augmentar el salari als seus obrers, doblar-lo exactament, per tal de preparar-los a ésser els grans consumidors que són avui de cotxes i altres productes. El mateix que feia la Standard Oil Company regalant als xinesos magnífics llums de petroli, perquè els encenguessin amb el petroli que els venia. És clar que en intentar salvar les proporcions trobareu que quasi són insalvables, donats els 26.000 milions de dòlars que es calcula que costarà el pla; però en això intervenen els records, essencialment el record de la crisi

del 1929, de l'experiència Roosevelt, en fi, el record d'aquells anys mundialment tràgics de 1930, 31, 32 i 33.

El "crack" de Wall Street, els milions de parats, la producció descendint a menys de la meitat del que era en començar la crisi, anys de col·lapse i de preocupació permanent.

Es aquest record l'obsessió constant que està en el pensament dels dirigents de la nació nord-americana, i en funció de la catàstrofe del 1929 resulten insignificants les xifres del pla Marshall.

També de cara a un futur pròxim el gest nord-americà és la confirmació d'una política ja iniciada en aquesta guerra darrera i de la política que vindrà.

En un món industrial, mogut primer per l'energia del carbó, a la qual s'afegeix més tard la del petroli, després l'elèctrica i suara la derivada de la desintegració de l'àtom, és segur que perdrà importància el que fins ara ha estat el sentiment bàsic que ha contribuït a la formació dels imperis moderns: l'egoisme nacional.

El "Préstec i Arrendament", l'instrument de la victòria de les Nacions Unides, l'U. N. R. R. A. i els préstecs d'emergència nord-americans, junt amb alguns aspectes de la política imperial de la Gran Bretanya, indiquen d'una forma indiscutible que el món evoluciona d'una forma

nova, en la qual l'egoisme, si bé encara hi predomina, pren unes formes molt més generoses.

Capdavanters del món, els U. S. A. han impulsat en aquesta guerra les investigacions científiques d'una forma insospitada i han descobert nous camps d'acció industrial i agrícola. Ja no es tracta tan sols de les investigacions atòmiques, sinó de múltiples aspectes de l'aplicació de la ciència electrònica i altres tècniques destinades a canviar la fesomia econòmica moderna. Impulsant decididament l'acció per aquests camps és possible que en la dinàmica evolució industrial dels Estats Units certes indústries perdin llur preponderància i que l'adquireixin d'altres.

Per això nosaltres "petits europeus" ens fem creus quan llegim a la Premsa que un misster qualsevol dels Estats Units ha dit: "26.000 milions de dòlars; el preu ral", perquè per a ells l'essencial és, potser, la nostra capacitat de consumidors de xiclets després de 1951, l'any en què, segons els càlculs, el pla haurà fet efecte.

El secret de la qüestió és aquest: el pla Marshall és una gran maniobra dels Estats Units, un gran afer, una empresa que finança la recuperació econòmica de 16 Estats, de més de 225 milions d'europeus, i destinada a augmentar la seva eficiència, el seu nivell de vida i

la seva capacitat de consum. Una característica seva és la imprecisió, i els seus objectius potser són contradictoris. En va els tècnics trobaran contradiccions, trobaran que és absurd d'augmentar les refineries europees havent-n'hi als Estats Units, patrocinar la recuperació de la indústria automobilística europea tenint ells fàbriques com la General Motors i la Ford; aquí es topa amb la convicció nord-americana que és realment la capacitat i l'expe-

riència el que compta i no l'utilatge o les instal·lacions, com pensem aquí.

Bé; el pla Marshall, a algú, li pot semblar que és una almoïna; a d'altres, que és una manobra d'hegemonia política. A mi, em sembla molt diferent. A casa nostra una bona dona un dia donava deu cèntims a un captiu i li deia: "Tingui deu cèntims, però no se'ls gastí en vi".

Marshall ve a dir: "Tingui cent dòlars; gastí-se'ls com vulgui, però no torni a ésser pobre".



Invocació de Nadal

Deu-me fred i deu-me vent,
que la flama és massa pia,
Sense fred i sense vent
no sap fondre el meu lament.

Deu-me fred i deu-me vent,
que la nit és massa pura,
Sense fred i sense vent
no sap fondre el meu lament.

Deu-me fred i deu-me vent,
que l'amor és massa fina,
Sense fred i sense vent
no sap fondre el meu lament.

JOAQUIM FORGUERA

Divagacions

Llegir és un constant martiri de l'esperit, és una lluita sense treva entre cedir a les idees d'altri o alliberar-se'n.

Quan hom fa un àpat fort, recorre a la magnèsia. Seria bo de llegir una obra humorística, després d'haver-se'n empassada una recarregada de filosofia.

R. FONTANILLES I JUVENT

Els morts del "New Deal"

per MICHEL GORDEY

FIORELLO La Guardia va morir a Nova-York. Per a l'esquerra americana, ja molt cruelment delmada en aquests darrers anys, ha estat una nova pèrdua. És encara una veu que desapareix, una veu que es feia sentir en els moments greus i en la qual els americans tenien confiança. Una veu coratjosa, potent i honesta. En tots els països aquestes veus van esdevenint cada dia més rares.

Fiorello La Guardia. L'antic intèrpret dels immigrants a Ellis Island. L'advocat dels venedors ambulants italians de fruites i verdures i dels petits botiguers jueus del barri sordid d'East Side. L'antic diputat que atacava i deixava tots els partits polítics per defensar a la seva manera "els més petits". L'home que no temia ni les coalicions d'interessos de Wall Street, ni els polítics corromputs de Tammany Hall, ni els gangsters de Brooklyn, ni els traficants de la prostitució o dels jocs clandestins de Manhattan...

Fiorello La Guardia fou el millor puntal de Roosevelt, bo i refusant en tot moment d'adherir-se al partit demòcrata. Fou l'home que es declarà contra Hitler àdhuc abans que Munic hagués obert els ulls a alguns altres contemporanis. Fou l'ho-

me que demanà la intervenció americana al costat de França i d'Anglaterra des de 1939, època aquella en la qual de cada tres cotxes americans dos portaven banderoles dient: "This is not our war" (Aquesta no és la nostra guerra). Fou l'home encarregat per Roosevelt d'organitzar la defensa civil del territori i que presidi igualment els preparatius per a la defensa comuna del Canadà i els Estats Units.

Fiorello La Guardia fou l'home que durant els dotze anys que estigué en el "City Hall" va treballar intensament: tres emissions de ràdio cada setmana, infinitat d'articles que apareixien en una sèrie de diaris... Al mateix temps, redactava les seves Memòries. Treballava així per assegurar l'avenir dels seus fills, car Fiorello La Guardia no tenia fortuna personal, ni abans ni després de l'exercici de les seves funcions d'alcalde.

La Guardia va tenir el coratge, el 1939, de demanar l'entrada en guerra del seu país, i els anys 1945, 1946 i 1947 demanà l'entrada a la pau. La Guardia, la veu del qual no cessà mai de fer-se sentir en aquests darrers anys per reclamar una cooperació russo-americana, per prevenir els seus compatriotes contra

la histèria antisoviètica i contra les insensates campanyes de propaganda de la Premsa dels Estats Units. La Guardia, que no s'estava pas de dir el seu fer i el seu pensar tant als russos, com als francesos, com als italians o als africans del Sud. Que creia fermament en el dret de llure ciutadà americà de tenir i d'expressar opinions sobre tot el que passava en el món i d'anar-ho a veure en cas de dubte.

La Guardia, que amb un any d'ésser director general de l'U. N. R. R. A. pogué conservar en el si d'aquest organisme moribund un semblant d'unitat i d'harmonia. Que sabé veure el sofriment humà per damunt de la política i no va estar-se de dir un dia, en el Consell Econòmic i Social de l'O. N. U., que l'havia eridat a consulta: "Senyors, sabeu el que és tenir fam? Si ho ignoreu, feu un esforç d'imaginació. I sapigheu que, si no compliu urgentment el vostre deure, centenars de milers d'éssers humans patiran fam...". Aquestes paraules, jo les vaig sentir pronunciar per La Guardia pel maig de 1946. I la tardor passada, en una sessió secreta d'una Comissió de l'Assemblea General, La Guardia protestava violentament contra la decisió del Govern americà de liquidar l'U. N. R. R. A. i de transformar l'ajut internacional als països víctimes de la guerra en un ajut purament americà,

sotmès a certes condicions polítiques. La Guardia una vegada més predicà en el desert. Però tot l'hivern i la primavera passada, en les seves emissions per ràdio, transmeses per una cinquantena d'estacions americanes, La Guardia va alçar-se contra les propagandes bèl·liques i posà el pes del seu nom en la balança de la pau.

Era un home petit, gros, a qui agradaven les desfilades i els canvis de vestimenta, que es complaia apareixent com a "salvador" en tots els grans incendis de Nova-York, que rebia en el seu despatx d'alcalde tots els grans del món, però també tots els més petits. Era un home petit a qui agradava el "baseball" i també els grans concerts. Fiorello La Guardia va rebre molt amablement el general De Gaulle quan aquest estava en conflicte amb el Departament d'Estat i amb la Casa Blanca pel juliol de 1944. Però un any després, quan la segona visita del cap del Govern provisional, li etzibà algunes fletxes verinoses, La Guardia era un ciutadà del món en el sentit ampli del mot i tenia encara un gran paper a jugar en aquest inquiet any 1947...

La seva mort no fou pas la primera que es produí en l'Amèrica esquerrana. Des del 12 d'abril de 1945, data de la mort de Roosevelt, els Estats Units varen perdre, per defunció, dimis-

sió o destitució, tot el que formava el "partit de l'esperança", llevat d'alguns homes agrupats a l'entorn d'Henry Wallace.

Alguns mesos després de Roosevelt, pel setembre de 1945, el seu ex-rival republicà, Wendell Willkie, l'únic veritablement "internacionalista" del partit de l'oposició, desapareixia al seu torn. Deixava un llibre i un credo: "El Món és UN". Havia cregut fermament en la possibilitat i en la necessitat d'una cooperació russo-americana. Havia estat una força dinàmica en el si del seu partit. Willkie vivent hauria barrat el pas, almenys en una certa mesura, als Taft, Dewey i Vanderberg.

I després, l'any passat, l'amic més fidel de Roosevelt, el seu company de batalla en la pau i en la guerra, el seu confident i, segons algú, la seva "eminència gris", Harry Hopkins, moria també. Hopkins, que en el moment de la tensió internacional de maig-juny de 1945 (durant la conferència de San Francisco) va marxar a Moscou en avió, veié Stalin i portà a Truman un millorament de les relacions russo-americanes. Harry Hopkins creia, igual que Roosevelt i Willkie, en l'acord possible U. S. A.-U. R. S. S. Dipositari de les últimes voluntats de Roosevelt, sobretot en matèria de política estrangera, hauria pogut jugar a la Casa Blanca un

paper moderador. És cec el destí de les nacions? Hopkins desaparegué al mateix moment en què la seva influència podia ésser decisiva.

Vingueren aleshores una sèrie de dimissions i de destitucions brutals. Henry Morgenthau, que havia preconitzat el veritable desarmament d'Alemanya en benefici dels seus veïns, fou substituït a causa de la pressió dels elements que ja aleshores preconitzaven una política americana a Alemanya considerant el Reich com la base i l'allat possible dels U. S. A. a Europa.

Després tocà el torn a Harold Ickes, Secretari a l'Interior, enemic dels monopolis i de Wall Street, saltà davant la pressió dissimulada i creixent dels interessos petrolers. Després Henry Wallace va ésser "dimitit" del gabinet Truman un cop hagué predit i intentat deturar tot el que després ha passat.

De l'equip del "New Deal" no resta gairebé ningú. A la Casa Blanca, els amics de Harry S. Truman, ex-senador de Missouri, els grans industrials i financers de Wall Street, l'almirall Leahy, s'ho arreglen tot. La inquietud regna sobre el món. Hom pensa en els morts que potser haurien pogut canviar el curs dels esdeveniments ("Si Roosevelt visqués..."), com si els vius poguessin eludir així llurs responsabilitats...

(Extrret de "La Tribune des Nations", París.)

"Navidad" (fragments)

per AMADEU VIVES

LOS MATADORES DE GIGANTES

EN un salón confortable del Ateneo de Madrid, tranquilo el ánimo, suave el ambiente, cómodo el sillón, en amable compañía, entre el gallo y el turrón de la succulenta mesa, olvidados del frío y de la pobreza, ante un público selecto y dichoso, vamos a considerar el cuadro de mayor humildad que presenciaron los siglos. Visitaremos a Jesús, María y José y a los ángeles y pastores. En cuanto a los tres Reyes Magos, Gaspar, Melchor y Baltasar, tesoro de eterna alegría, no haremos más que cumplir con el más elemental de los deberes de cortesía, devolviéndoles agradecidos la visita que año tras año nos hacen, desde el punto y hora en que vinimos a este mundo.

No nos ruborizaremos si nos llaman niños.

Yo os aseguro que el desdén con que muchos miran las cosas de los niños es sólo una sutil farsa, un miedo terrible a que las gentes les tengan por ingenuos, por buenos, porque la virtud está hoy muy desacreditada. Todos quieren ser hombres de mundo, gentes de experiencia, conocedores del bien y del mal,

y no son pocos los que se pasan la vida diciéndole al prójimo: "¡No crea usted que yo soy muy buena persona! ¡Si usted supiera todas las perrerías que llevo hechas!"

Y así, queriendo no ser niños, se convierten en necios.

Afortunadamente, nosotros tenemos otra idea de la infancia. No creemos que haya nada en el mundo que siendo digno de los niños, no lo sea también de los hombres y, por tal razón, no nos ruborizaremos si nos llaman niños. Como niños seríamos todos, si se nos suprimiera la facultad de mentir. La mentira es lo único que nos separa y aleja de la infancia. La infancia es alegría y valor, es fe y sobre todo entusiasmo; es capacidad para admirar y para asombrarse.

Recuerda un escritor contemporáneo, "el caso de aquel individuo que olvidó su nombre y discurría por las calles, viéndolo y admirándolo todo, sin acordarse de quién era". Esta es la situación del niño: que no sabiendo nada, va descubriéndolo todo. Cuando un hombre puede llegar a producir en sí esta facultad de descubrir nuevamente

aquello que ve todos los días, a tal hombre se le llama genio. Uno de estos hombres descubrió el vapor, contemplando cómo hervía una olla; otro descubrió la gravitación universal, viendo caer al suelo una manzana. Tales cosas sólo llaman la atención a los niños y a los genios, porque sólo ellos se dan cuenta de que el mundo, por todas partes donde se le mire, está lleno de prodigios.

¿Sabremos hoy sentir la Navidad como si la viéramos por primera vez?

Hay dos clases de niños: los pequeños y los grandes. Los pequeños, son los niños propiamente dichos; pero existe también ese otro gran niño que se llama pueblo. El pueblo tiene las mismas cualidades que los niños y los genios. He aquí la razón por la que Pascal dice que los genios y el pueblo siempre están de acuerdo. Nótese que no me refiero al pueblo en sus individuos, sino en cuanto colectividad, masa, conciencia. Así vemos que en el portal de Belén sólo se encuentran niños, pastores y los tres Magos de Oriente.

Contra tal trinidad, hay la mal zurcida unidad de la mentira. La mentira, aunque cambia millones de trajes, es una en la maldad de su intención. Es curioso observar el arte con que el hombre mentiroso, al mismo tiempo que teje la tela espesa y burda de su mentira,

rechaza los cuentos de hadas por engañosos.

Pero yo aseguro que no hay en el mundo un solo embustero capaz de comparecer ante el Tribunal de un hada, pues sabe que sería irremisiblemente condenado. También estoy seguro de que ningún hombre falaz, por cínico que sea, es capaz de descubrir su corazón a un niño; a pesar de su cinismo, el rostro se le llenaría de rubor. Un hombre puede encontrar en otro alguna complicidad, y toda complicidad engendra tolerancia, mientras que con un niño no hay complicidad posible.

El niño es veraz por naturaleza, pero el hombre se ve obligado a conseguir su veracidad por conquista, en descomunal batalla. Y esta conquista de la veracidad, es toda la historia humana.

Tenemos, pues, de una parte, a los niños y al pueblo; de otra, los Magos o genios. Quedan ahora, en grupo aparte, los mentirosos. Los mentirosos son los padres de los gigantes. Por las historias antiguas conocemos al gigante Goliat; por los cuentos de hadas conocemos a otros muchos gigantes; en los tiempos modernos hemos conocido también a alguns, el principal de los cuales se llamó a sí mismo *Superhombre*. Los tres están hinchados por la mentira; los tres son crueles y ambiciosos; los tres les ciega el orgullo; los tres

quieren arreglarlo todo con lanzas, espadas y cañones, y los tres se tragan a los niños. No creáis que el comerse crudos a los niños sea un puro capricho. Es también una venganza y una medida de previsión. Los gigantes saben que el niño es un terrible enemigo y por eso quieren que desaparezca, pues dondequiera que lucharon con los niños, encontraron la muerte. Ved, en los cuentos de hadas, a ese pequeño héroe llamado Juanito, el matador de gigantes. Juanito —como dice Chesterton— no podía soportar su orgullo, y los mataba.

Ved al niño David, delante de ese gigantón de Goliat; sin conocer el miedo, se cuadra ante él, mueve su honda, lanza al aire la justiciera piedra y el gigante cae desplomado por los suelos.

No sé quién matará al gigante *Superhombre*; pero estoy seguro de que será otro niño, porque los niños son los únicos que no tienen miedo a esos fantasmones llamados gigantes. Pero dejemos ahora a los gigantes embusteros y dirijámonos al Portal de Belén, acompañados solamente de ángeles, niños y pastores y de los Reyes Magos, y celebremos allí la Navidad Eterna.

VILLANCICOS

No me detendré a hablaros de los villancicos en su aspecto literario. Me falta para ello tiempo y competencia.

En cuanto a las tonadas de los villancicos, algunas de las cuales son admirables, para daros de ellas y de su belleza alguna muestra, me sería preciso disponer de un buen coro de voces infantiles.

Si os diré que hay dos clases de villancicos, los que escribieron los poetas cultos y los verdaderamente nacidos del corazón del pueblo, de los cuales hay varias preciosas colecciones en poder de aficionados y especialistas de este género de literatura. No mencionaremos el adorable cancionero popular catalán de Navidad, por las dificultades casi insuperables de una buena traducción.

Escribieron villancicos Berceo, Montesino, Damián de Vegas, Esteban de Zafra, Góngora, Lope, Calderón y casi todos los poetas, incluso los de musa festiva.

En los demás países de Europa ocurre lo mismo. Y no hablemos de Inglaterra y Alemania, pues es bien sabido que en dichos países la literatura de Navidad tiene casi caracteres de género literario.

Mas en todos los países cantó también el pueblo, y fuerza es confesar que pocas veces consiguieron los poetas igualar aquella encantadora simplicidad, gracia, movimiento y ternura de los villancicos populares. En el mismo San Juan de la Cruz y en la propia Santa

Teresa, se nota cierta afectación literario-teológica, que inclina el ánimo a preferir los verdaderamente populares.

Por vía de comparación, he aquí un delicioso villancico escogido al azar entre los muchos que escribió Lope de Vega:

Zagalejo de perlas,
hijo del alba,

¿Dónde vals, que hace frío,
tan de mañana?

Como sois lucero
del alma mía,
a traer el día
nacéis primero:
pastor y cordero,
sin chosa y lana.

¿Dónde vals, que hace frío,
tan de mañana?

Perlas en los ojos,
risa en la boca
las almas provocas
a placer y enojos;
cabellos rojos,
boca de grana,

¿Dónde vals, que hace frío,
tan de mañana?

Que tenéis que hacer,
pastorcico santo,
madrugando tanto
lo dais a entender,
aunque vals a ver
disfrazado al alma,

¿Dónde vals, que hace frío,
tan de mañana?

Oíd ahora otra muestra de villancico popular, que, aunque no es de Navidad, se refiere a la infancia de Jesús:

Camina la Virgen pura
de Egipto para Belén
en la borra quita maná
que le compró San José;
lleva al Niño entre sus brazos,
el Santo camina a pie.
En el medio del camino,
el Niño tenía sed.

—No pidas agua, mi vida,
no pidas agua, mi bien,
que los ríos vienen turbios
y no se puede beber.

Más arriba, en aquel alto,
hay un rico naranjal;
el hombre que lo guardaba
es un viejo que no ve.

—Por Dios te pido, buen viejo,
así Dios te deje ver,
que me des una naranja,
que mi Niño tiene sed.

—Entre usted, señora, y coja
las que hubiere menester.
La Virgen, como prudente,
le cogió tan sólo tres;
el Niño, como era niño,
no cesaba de coger.

Por una que coge el Niño,
cien vuelven a florecer.
Camina la Virgen pura,
y el ciego principia a ver.

—¿Quién ha sido esa señora
que me ha hecho tanto bien?
Me ha dado luz en los ojos,
y en el corazón también.
Era la Virgen María
la que te ha venido a ver.

El contraste no puede ser más vivo, a pesar de ser Lope uno de los poetas que han sabido imitar con más perfección, sentimiento y gracia los modos y cadencias y rimas de la poesía popular. Y es que, mientras las formas de los villancicos de los poetas pertenecen a su tiempo, las del pueblo son de todos los tiempos. El pueblo tiene la intuición de las formas perfectas y sabe eliminar de toda música y poesía lo falso y artificial, lo que pertenece a la moda, lo que es producto de vanidad, en una palabra, lo que procede del país de los gigantes, donde reina la hinchazón y la mentira: pecados de los cuales sólo han podido libertarse los poetas con el bautismo del agua popular, "que llena sus cauces de todas las fuentes y las purifica"; con el sol vivificador

de sus campos, "llenadme la copa del sol de Provenza"; con el tierno pan de sus trigos y el vino ardiente y perfumado de sus viñas, "exprimid vuestros racimos en el cáliz de oro..."

Los niños, con intuición genial y sabiduría profunda, inventaron el símbolo de la victoria; idearon unos inmensos

gigantes de cartón, para hacerlos bailar grotescamente en las procesiones y divertirse con ellos. Esta es una lección y un camino. Cuando consigamos que los gigantes de carne y hueso bailen por calles y plazas en las procesiones para divertirnos a todos, el mundo estará muy cerca de la perfección.

(Aquests dos fragments de la conferència "Navidad", pronunciada per Amadeu Vives a l'Ateneu de Madrid, han estat extrets del seu llibre SOFIA. Publicacions ATE-NEA, Madrid, 1923.)



Nadal

Nadal: el teu sol nom els cors ens fa tremir
de la fredor del gelbre, de la neu i de l'aire...
Però érem infants; el fred no ens espantava gaire,
i com que tu venies, Nadal mirific, i
volíem fer el pessebre, sortíem de matí
del poble, cap al bosc que no tenia flaire.
(Llavors els blats apunten i el arbres nus, enlaire,
alcen les mans i esquincen les boirines de ll.)
I quan tornàvem d'íiem les molses més molsudes
dels bacs; la pedra tosca dels covals; les menudes
atravares dels marges i la sorra pesant.
I amb tot això guarníem, pacients, aquell pessebre,
amb el mateix fervor que Déu, quan va concebre
el món, que ens figuràvem un pessebre més gran.

JOAN ARÚS.

Divagacions

Els estudiosos fan la dissecció dels esperits que han romàs
entre pols i teranyines, oblidats en els nixols. Els bibliotecaris en són els exhumadors.

Un poema complicat fa pensar de seguida en una llimona
espremuda, i compadim el cervell que l'ha cogitat.

R. FONTANILLES I JUNYENT

L'existencialisme, estat d'ànim més que filosofia

per DAVID M. CAMÍ

PERMETEU-ME que conti una anècdota personal.

Un atzar em portà, no fa gaire, al taulell d'un bar "de moda". Entraren uns coneguts i s'entaulà conversa. La curiositat els menà a examinar els títols de dos llibres que dula sota el braç: l'un era "L'Eneida"; l'altre, un assaig sobre biologia, de Julian Huxley. Qui sap per quin vertiginós raonament, la filla d'un dels meus coneguts —nola de vint anys, tan "a la moda" com el bar—, que l'acompanyava, va deduir que jo devia ésser un home "enterat" i em va preguntar, de sobte:

—Què és l'existencialisme?

La pregunta era difícil, sobretot per a contestar-la breument i en tals condicions. Vaig fer, però, un esforç frenètic per donar-li resposta.

—Veureu, l'existencialisme és una mena de filosofia que no admet els conceptes abstractes i fonamenta tot el contingut del coneixement humà en les pròpies vivències...

No era gaire ben expressat, prou que ho sé. Vaig tractar d'esmenar-ho i, per començar, vaig intentar d'aclarir a la nola el que fossin els conceptes abs-

tractes. M'escoltava amb molta d'atenció. I de cop i volta em tallà el discurs.

—Bé, si, ja ho entenc. ¿Voleu dir-me, però, què té a veure tot això amb el fet de portar pantalons amb dobles?

Potser aquesta pregunta no era tan difícil com l'altra. Reconec, avergonyit, que no la vaig saber contestar.

A despit d'aquest fracàs, no vaig deixar de pensar en la cosa. I —pantalons amb dobles a part— he arribat a la conclusió que el valor del diàleg es trobava en la curiositat de la meua gentil interpellant. Tant se val el perquè d'aquesta curiositat. L'important és que una nola de vint anys, que no tenia res de "universitària", es preocupava de l'existencialisme; és a dir, d'una "filosofia". Una filosofia que es troba al carrer, que és popular, que crida l'atenció.

Fa més de cent cinquanta anys que no es produïa aquest fenomen.

¿Tot és per la façana, per aquesta facècia de pantalons, de pipes torçades —altre cop les pipes!— i de ratolins blancs? ¿Tot és per l'estridència de l'aparador que han enllumenat els

"sartrians" parisenques? Em sembla que no. L'existencialisme és la filosofia d'una època i d'una època que, vulguis no vulguis, necessita una filosofia.

L'existencialisme ja ve d'antic. Deixem, però, la introspecció agustiniana i tota la resta. A nosaltres ens ve de Kierkegaard, de la seva solitud voluntària i de la seva angoixa. Hi ha existencialisme —i fort, gairebé frenètic— en Unamuno i el seu sentiment tràgic de la vida: ningú com ell no va rebutjar la lògica, la vella lògica bastida d'abstraccions, amb tanta ira, en qualificar-la de "cochina". I no cal parlar de Martin Heidegger i tota la seva escola.

Jean Paul Sartre no ha vingut a fer debat públic de l'existencialisme. Ha vingut, amb tanta cridòria, precisament perquè ja era debat públic.

Ha definit, no ho nego; sota la seva responsabilitat, però.

Res més no ha fet. No podria fer. L'existencialisme no admet ortodòxies. No tolera convertir-se en sistema establert definitivament. Es contradiria.

La qual cosa no vol dir que l'existencialisme hagi d'ésser, per força, heterodox per natura en tots els aspectes. Hi ha molt de paradoxa en tot ell. No es pot proclamar com a veritat intangible; pot, però, respectar i admetre altres veritats. Perquè darrera d'ell hi ha la metafísica

actual —que és a penes un pas més de la física moderna— quan proclama com a fonts de coneixement possibles les de la nostra consciència individual i solitària. Així ho entenen Edington i Jeans. L'"observador" d'Einstein, que ens posa en contacte amb la realitat efectiva del món exterior a nosaltres, té una possible contra en l'observador intern, que també ens pot donar una certitud de l'"altra" efectiva realitat.

Totes les coses lliguen les unes amb les altres.

El fet, però, que jo em proposava de presentar és que per als homes que vivim en aquesta tèrbola meitat del segle XX l'existencialisme és més que una fórmula còmoda per al pensament, emprant la paraula "comoditat" en el sentit que li donava Poincaré; és més —o menys si voleu— que una filosofia. És un estat d'ànim.

Per això és popular, perquè aquest estat d'ànim és propi de tots i determinat pels esdeveniments i la situació de l'època. Època de pànics col·lectius i individuals —sempre individuals, perquè res no aïlla tant l'home com la por— i d'inseguretat palesa. Mai l'home no havia estat tan sol. Els sentiments, les passions exclusives, en els quals l'existencialisme justifica el millor de la seva investigació, s'enfilen a les majors magnituds.

L'angoixa, el fàstic, l'exaspera-
ció, sobretot, es fan pa amarg
i nostre —molt nostre— de cada
dia. L'home necessita salvar-se.

No sap on anar i "necessita"
anar. No és mal camí el que
emprèn de cara endintre d'ell
mateix. El que cal és que camini.



Havent sentit Bach

(Concert de Brandenburg n.º 3)

Allegro

O panteix poderós d'un oceà,
alé d'un déu o respir d'un tità;
ritme incessant, ossada gegantina
d'una còrpora angélica, divina:
al teu davant, en foc es transfigura
l'ànima nostra, ara de Déu pastura!

Adàgio (*)

Mudes estan les llengües, i serenes
les ànimes estan, i totes plenes
d'excelses visions, mots d'un llenguatge
que ens parla de l'antic, diví llinatge,
i aquell Verb creador que el món formava
mentre damunt les aigües Déu planava.

Allegro

O joia pura, o vi sense barre!
l'ànima, en escoltar-te, com sodeja,
tot volent amarar-se en el doll auri!
Car sembla que la música restauri
quelcom que era perdut a dintre nostre,
i en l'esperit la Vida, i en el rostre
un vent de Paradís sembla trencar-se.
I la veu del Senyor torna a escoltar-se.

(Divendres Sant de 1946)

ANTONI RIBERA

(*) ⚠ Temps generalment interpolat

El nostre no renovat teatre

per JOAN DACH

Ars longa, vita brevis
HIPOCRATES

QUAN tots els esperits selectes s'hi mostren en desacord, parlen i es lamenten de la crisi per què travessa, no serà excessiu que també ens deixem portar d'aquesta mena de snobisme i parlem de la greu fase en què es debat el nostre teatre.

Aquella èxits esclatants han desaparegut, i els cartells de les façanes teatrals es renoven amb tal fúria, que hom diria que s'han obstinat a guanyar una etapa contra rellotge en la continua suplantació d'unes obres per unes altres.

En la represa d'obres que en temps passats havien omplert les sales d'espectacles, la gent no ha respost tal com esperaven els empresaris. I aquells qui les veleren i anys enrera les cregueren veritables encerts hi han trobat un nombre tal de defectes i deficiències, que fins els ha fet l'efecte que no eren aquelles mateixes que tant els impressionaren.

I és que hem d'estar d'acord que qui ha tingut la virtut de transformar el gust teatral és el cinema.

Els films, amb llur irreal realisme, ens han fet adonar de l'artificialitat dels decorats i de

la forma anacrònica i cursi dels temes que avui creen la majoria dels autors que estrenen, alguns dels quals amb no sabem quines males arts.

Evidentment, no és possible de trobar en el teatre el dinamisme del cinema. La cambra, com la catifa màgica, té el poder de transportar-nos d'un lloc a un altre en pocs segons. Per tant, no devem cercar en el teatre un espectacle exclusivament visual, ans hem de creure que pot tenir unes possibilitats en l'avenir, considerant l'art de Melpòmene i de Talia com un espectacle preponderantment auditiu.

No fa pas gaire que vaig parlar amb... diguem-ne una primera figura del teatre català, i no cal dir que el principal motiu de la nostra conversa fou el teatre. Es queixava que no hi ha escriptors, quan, jo ho sé positivament, ha rebutjat obres que és imperdonable que restin condemnades a l'anonimat. És clar, ell, com un desesperat, voldria trobar el doble de Guimerà que li portés, a dojo, "Terres Baixes". No conveniu amb mi que això és impossible? Perquè, si Guimerà fos un home del nostre temps, creieu que tornaria a tractar

aquell tema tal com ho féu llavors? I el bo del cas és que tots coneixen les trifulgues del nostre gloriós escriptor per a arribar a estrenar el drama de Manel·le i de Marta. Això vol dir que, en el seu temps, ell també senti ànsies de renovació i ganes de trencar motlles i cànons en ús.

Si, no hi ha dubte: el públic ha canviat de gust. Per això els teatres són buits.

Però els nostres empresaris, pel que es veu, s'han obstinat a voler fer entrar el clau per la cabota, i s'estimen més perdre diners presentant coses que encaixen amb llur gust anacrònic que no pas anar a buscar un èxit provant de presentar obres que, encara que no plaguessin a ells, podrien aconseguir un èxit de públic i de taquilla.

Jo sento orgull de pertànyer a aquesta part del món que compta amb una vella història, i estimo la nostra vella civilització per damunt de totes les altres. Però, això sí, no vull que els meus sentiments siguin centenaris i que el meu cor estigui ple d'arrugues. M'agrada de contemplar i admirar els pobles joves que han creat arts també joves, i crec que els hem de mirar i admirar i tractar d'acoblar la nostra vella experiència amb llur jove audàcia.

I, a mi, i a tots els qui pensen com jo, ens plauria que els qui, per llurs anys i per llurs mèrits,

han arribat als primers llocs, pensessin un xic en llur joventut, quan, indubtablement, també tenien ganes de trencar motlles i botzinaven contra els repatanis vells de llur època que s'oposaven a llurs lloables aspiracions. I també seria convenient que meditessin sobre aquell bonic pensament d'Amiel: *Saber envellir és l'obra mestra de la saviesa i una de les parts més difícils del gran art del viure.*

També seria convenient que els nostres empresaris fossin més gramàtics que aritmètics; que no sabessin amb tanta exactitud que dos i dos fan quatre, ja que, a l'art, com a tot idealisme, no li plauen massa els números. Cal desdoblar la doble funció de l'empresari i del qui ha d'acollir les obres a representar, ja que la fantasia està renyida amb les caixes de cabals. I, sempre, l'art és agraït amb el desinterès i amb els esperits somniadors, ja que sempre sap correspondre i recompensar els qui es llancen als seus dolços braços amb una noble i sincera vocació sacerdotal.

La ciència popular, en un dels seus incontrovertibles axiomes, diu: *Els estalvis es mengen les estovalles*, i el públic no admetrà mai que posin un humil armariet de fusta blanca allà on hi hagi d'haver un armari de tres llunes.

Hem de renovar el nostre teatre.

Vulgues que no, li hem d'injectar nova vida; si no, morirà irremediablement. I per ara, i des de fa temps, ja comencen a sentir-se els inequívocs cants de les absoltes.

Cal afrontar la realitat amb audàcia i valentia. Cal emplenar el pit d'aires nous i bufar amb totes les forces per arrecómar, d'una vegada, la decadència actual del nostre teatre. I, per damunt de tot, obrir pas a la nostra joventut intel·lectual, que, empesa per les seves inquietuds, ha tret el cap fora de les nostres fronteres i ha contemplat els nous corrents artístics per adaptar-los a la nostra idiosincràsia i a la nostra peculiar manera d'ésser.

I que els autors consagrats no temin: no es tracta d'arreconar-los per sempre més. Només volem que ens deixin un xic de lloc per a exposar els nostres punts de vista i les nostres inquietuds. Nosaltres els consentim, i anhellem que ells, de llur banda, ens consentin a nosaltres. Entre tots podem crear un teatre vigorós i exemplar que traspasés les nostres fronteres i sigui una torxa digna d'il·luminar camins. Si ens deixem portar pels egoismes, ja ho veieu, creem un clos tancat en què l'aire esdevé irrespirable i no hi ha més remei que morir-

hi ofegats. A més, la competència origina estimul, esperona, fructifica i bandeja la indiferència de les platees. És millor escoltar xiulets i cops de peus que no pas aquesta absència d'interès quan, al final, la gent s'aixeca de la butaca abans de caure el teló i només se senten els aplaudiments dels quatre amics de l'autor o bé dels d'algun dels actors.

I que els vells intèrprets, no vells pels anys, sinó pel temps de llur actuació, no vegin, tampoc, en la nostra actitud, un afany de desplaçar-los i substituir-los. Això mai! També volem que col·laborin amb nosaltres en aquesta transformació indispensable. I al·lèl qui s'hi oposi! perquè llavors si que els bíceps de la realitat els substituiran a la força. I ningú no tindria llàstima de llur caiguda, perquè, com els àngels que volien derrocar el Déu omniscient, es veurien llançats sense contemplacions en les profunditats de l'infern de l'oblit.

Aquest és el pensament de la nova generació intel·lectual, i jo voldria que tothom fes seu l'aforisme inspirador d'aquest article. Pensem, ben fredament, *que la vida terrenal és curta i que l'existència de l'art és eterna.*



ELS SONETS DEL COMTE ARNAU

per EDUARD A. COMA

SONET D'AIRE POPULAR

—Comte Arnau, qui t'ha dat aquestes cames
que mai no es cansarien de rodar?
Comte Arnau, qui t'ha dat aquestes flames
que immortalitzen el teu front profà?

Comte Arnau, qui t'ha dat aquesta cara
d'aspror de terra i faccions d'enuig?
Comte Arnau, qui t'ha dat aquesta clara
performança de vent que xiula i fulg?

—Cent mil homes que em canten i m'admiren
i m'envegen cavall i cavalcar.
Cent mil dones que em canten i sospiren

i pensen si em podrien aturar.
Cent mil infants que a contemplar-me es giren?
no em comprenen, i canten per cantar.

ADELAISA

I

—Al, comte Arnau! si us estimo,
no m'ho féssiu confessar...—
li deia, la galta fina
mig enrojolada ja.

Ella la mirava, mirava,
i ella mirava el cel clar;
en l'ampit de la finestra
el seu pit clavellinar.

Feta nit de lluna plena
i blanca com el bon pa.
L'ombra de les coses era
aturada en son llindar.

—... Si vaig al cel, quan no us trobi,
us hi trobaré a faltar.

«In memoriam»

Joan Vila (Joan d'Ivori)

per B. SIGALÉS

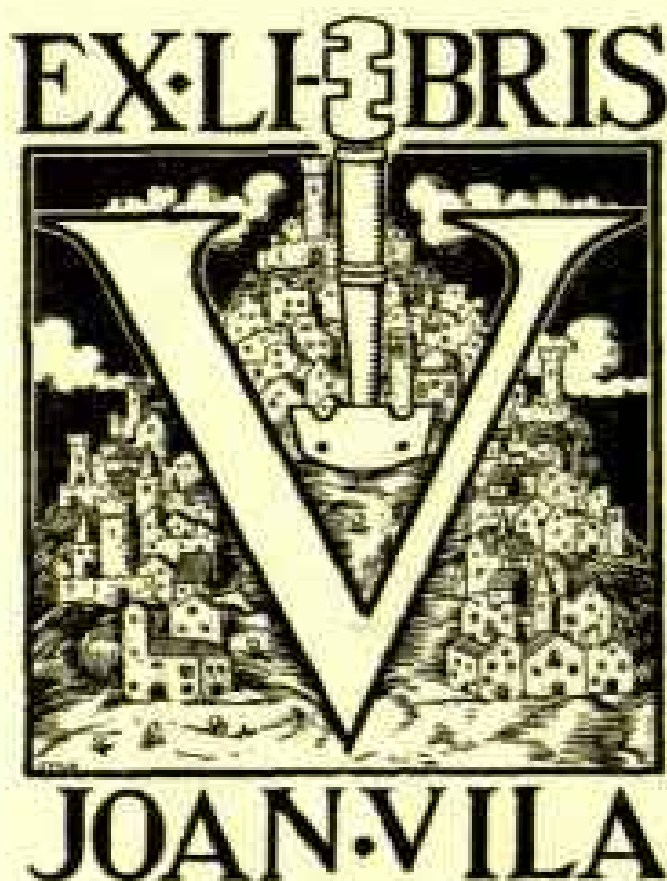
FIGUREU-VOS que estic somniant el meu darrer ex-libris, tot reposant en una caseta amorosament recollida als peus del Canigó, en la terra florida dels tres col·leccionistes primitius, Josep Montsalvatge, Jordi Montsalvatge, de Figueres, i Hug Sanner, de Palamós, o bé en una població mediterrània, de cara al mar, a Vilanova o Salou, bressois del col·leccionisme amb Victor Oliva de Vilanova i Pau Font de Rubí, de Reus, on hi ha les històriques col·leccions llegades pel Dr. Thebusem al Museu Balaguer i la casa senyorial de Reus, on es troba la millor col·lecció d'ex-libris antics d'Espanya. Assegut de cara a un gran finestral gòtic, en la meua biblioteca coberta fins a la meitat de les parets pels prestatges de llibres a l'abast de la mà, contemplo l'altra meitat, que, fins al sostre, mostra profusament tota mena de plats, gerres i figures de ceràmica de totes les èpoques.

Damunt la taula, una gerra de terrissa treballada pel genial Humbert i dibuixada i acolorida pel mestre de l'art infantívol Junceda, que reproduïx les

muntanyes de Montserrat i, al centre, la Moreneta amb l'Escolania cantant l'històric Virolai de Verdaguer. Dins la gerra, un ram de flors de tots els temps, que simbolitzen l'ex-librisme produït pels joves J. Istiarte, B. Trias Peitx, R. Rossell-Rosal, J. Anglada-Vilà, l'aiguafortista J. Mas i Mascaró i el caricaturista "Bon", tots els quals estan produint ex-libris plens de llum, color i delicadesa. Desprenent-se de la gerra, part damunt d'aquestes flors, un tronc de mimosa groguenca, que recorda el més perfecte il·lustrador de llibres que ha tingut la bibliofília hispànica i un dibuixant que podia competir amb els millors de l'estranger, tal com va profetitzar-li el seu mestre J. Triadó, que veia en ell el seu millor oponent. No cal dir que ens referim a qui en vida fou Joan Vila, que signava sempre *Joan d'Ivori*.

Aquesta glossa vol ésser el meu comiat al més gloriós ex-librista català (a. c. s.), que sempre serà tingut en reverència per la seva obra ex-libristica, d'ex-libris personals i d'ex-libris únics com a frontis dels seus llibres il·lustrats. Els seus

primers ex-libris foren el seu personal, al seu nom veritable, que reproduïm, i el de la seva germana Maria Vila, signat



El seu primer ex-libris

també Joan Vila. La seva obra subsegüent fou, ja sempre més, signada *Joan d'Ivori*.

Com a editor i dibuixant il·lustrador ha deixat uns llibres mestrivols, gairebé tots ells força recents: la "Història de Clamades i Clarmonda"; la "Història de Pierres i Magalona", "Las desventuras del joven Werther"; "Silvia", de Gérard de Nerval, traduïda per Joan Cadi (il·lustrat aquest per Pere Riu). Els seus primers passos d'il·lustrador,

els donà amb el "Rondallari" de Pau Bertran i Bros, delícia dels infants i dels grans que estimen els bons llibres, veritable monument que farà sempre perdurable el seu pas per aquesta vida i ens farà sempre esment del seu naixement el 1890 i del seu traspass, esdevingut l'11 de març de 1947. Després vingueren els "Contes de Bibliòfil", llibres en català i castellà editats pel polígraf R. Miquel i Planas; els



Un dels darrers ex-libris

"Vestits típics d'Espanya" (Ed. Ordís, 1935, dos vols.; edició en català i castellà amb 106 làmines); la "Història de Catalunya"



Del llibre «Un torneig al Born», Barcelona, 1945/46

en dos volums, editada per la Llibreria Ràfols, i, abans i després d'aquestes obres, innombrables rondalles i llibres propis per a infants, entre els quals cal esmentar els de l'Editorial Muntaniola.

Va actuar també uns anys a Madrid com a director i il·lustrador d'una gran editorial. Sentia tal afecció pel llibre, que es va fer editor per publicar al seu gust els llibres que més li plaien i il·lustrar-los com volia; dut per aquest entusiasme va publicar, per encàrrec d'uns nous rics d'Igualada, el llibre "Un torneig al Born", descrit segons documents de l'època per A. Llorens Opisso. És una obra il·lustrada amb 14 dibuixos a tota plana i amb orla, una luxosa relligadura en pergami i una coberta il·lustrada, i tot el llibre bellament daurat i acolorit. Aquest llibre, que té 100 pàgines i amida 35 x 25 cms., aparegué entre 1945 i 46. Després va fer els "25

Poemes orientals", d'Egipte, Xina, Pèrsia, Índia, Judea, Japó, etcètera, des del segle XVI abans de J. C. fins al segle XIV després de J. C., amb 16 il·lustracions, portada també il·lustrada, pàgines orlades i una extensió de 100 pàgines; publicat el 1946. Cal parlar també de les "Estances d'Omar Khayyam", 152 estances, amb 17 il·lustracions orlades i la resta com l'abans esmentat, però amb menys extensió (70 pàgines). Fou publicat el 1947 per al senyor A. Carabasa, de Barcelona, l'ex-libris del qual, de mà també d'En Joan Vila, reproduïm.

Fou també un excel·lent gravador al boix, amb estampes i ex-libris que acoloria ell mateix, com és ara el darrer esmentat.

En resum, la seva producció d'ex-libris consta de 70 peces, entre elles moltes de dedicades solament al llibre il·lustrat, com a exemplars únics.



Els núvols de Nadal no sé què tenen
que són manyacs: no posen
gens de malícia al cel;
pel blau puríssim dolçament s'estenen,
a la llum de la posta suaus s'encenen,
i de nit deixen veure algun estel.
És una de les coses més alegres
veure entre els núvols els estels brillar.
Tenebres de Nadal, no sou tenebres:
més hi veig en vosaltres que no en el dia clar.

JOAN MARAGALL 

Notes bibliogràfiques

Miquel Costa i Llobera i el classicisme⁽¹⁾

per L. GASSÓ I CARBONELL

ENGUANY que hi ha tantes possibilitats de dir coses o de suggerir-les, seria un greuge fet a les nostres pròpies idees si no parlàvem del Mestre de la nostra poesia M. Costa i Llobera i de les seves "Horacianes", que, com un monument de pedra viva, se'ns presenta davant dels ulls, avesats a contemplar tantes formes noves i tantes idees renovadores.

Evocar la figura de M. Costa i Llobera, avui que el món de les lletres commemora el XXV aniversari de la seva mort amb una edició luxosa de les seves obres completes, és situar-nos a les més altes regions de la lírica universal; és evocar tot un món de poesia en el qual la forma i el contingut, el llenguatge i la idea, per obra de la seva màgica virtut, es consoliden en un tot formant una obra perfecta la bellesa de la qual serà perdurable i mantindrà el prestigi de les nostres lletres arreu del món, perquè la seva lírica és universal i la seva essència és eterna.

Per a parlar de l'obra poètica de M. Costa i Llobera no n'hi ha prou amb unes quantilles; així és que ens limitarem a fragmentar el llibre de les seves "Horacianes", que se'ns ofereix de bell nou davant dels ulls, com un món de meravella que només hem pogut comprendre a través de les fórmules escrites que han arribat a les nostres mans i dels temples enrunats que encara mostren llurs columnes massisses com cariatides que vetllen el son d'aquelles ciutats que dormen colgades en llurs arenes.

L'antiga poesia clàssica reviu, amb Costa i Llobera, una nova època, i la seva sinceritat expressiva arriba a comprendre i a creure les seves odes belles traduccions d'aquella època daurada en què Horaci feia sentir la seva veu madura.

Sobta, però, llur primera lectura. El ritme se'ns perd com en un laberint de paraules sonores, que vénen i van animades per un alè fugisser que se'ns escapa tantost la bellesa d'una imatge ens fa desplegar les ales de la fantasia, però aviat el tornem a trobar.

El classicisme de Costa i Llobera no és un classicisme acadèmic,

(1) «OBRES COMPLETES» de Miquel Costa i Llobera. Biblioteca Perenne. Editorial Selecta. Barcelona, 1947.

ni és un pseudo-hellenisme, com algú ha volgut insinuar, ni tan sols és comparable amb el novell hellenisme italià. La seva veu, al contrari, és filla directa d'aquest mar blau, que tan bé canta en la seva "Mediterrània". I ha seguit molt de prop les petjades d'En Cabanyes, però no s'ha limitat a fer una temptativa, sinó que ha acomplert el seu propòsit amb un llibre dens, que assoleix gairebé la perfecció, amb aquest aplec d'odes que signifiquen tant en la seva producció lírica i en la nostra cultura.

Joan Pons i Marquès, en la "Introducció Apologetica" de les seves Obres Completes, diu que M. Costa i Llobera va néixer poeta, i aquesta afirmació no se'ns apareix gens agosarada ni gratuïta, sinó que nosaltres també l'acceptem, perquè només havent nascut poeta podia, tan jove encara, enfil·lar-se com ell ho féu, per les altes regions parnasianes.

La seva versificació, sana i robusta, filla d'una voluntat i d'una disciplina, es torna més sonora i es volatilitza quan paria concretament de les bel·leses de la terra, agafant color de fruita madurada al sol, com si cada vers fos una nova troballa, perquè se sent endut per la lira d'Horaci i se sent deixeble de la seva saviesa quan l'invoca amb aquesta estrofa vehement:

Oh! com enyora mon afany les clares
dolces fontanes del Parnas hellènic!...
Mestre, amb ta beila, cisellada copa,
deixa-m'hi beure.

I més endavant, embriac de tanta dolcesa com li embolella l'esperit, les coses del món real queden oblidades, com si no existís res més que la calma propícia de sentir-se transportat a les regions més altes de la poesia, i diu:

Qui de tal nèctar troba el gust, no cerca
l'or, ni les armes, ni el domini frèvol.

I s'extasia en la meravella de saber-se part damunt de totes les coses que emboïren els pensaments i les idees més pures.

El llenguatge de Costa i Llobera, àgil i tendre, i a la vegada ple d'afinades subtileses, tendeix sempre a reproduir els metres de la lírica grega i romana, encara que alguna vegada no amb tota exactitud, car el nostre idioma, en molts punts, no permet de reproduir amb perfecta justesa el ritme grec i llatí, igual que les altres llengües neollatines que no admeten el sistema de peus mè-

tries en la versificació; però la seva aproximació és tan afortunada que hom ni se n'adona.

El treball dels seus versos i la sàvia collocació dels accents, de les síl·labes tòniques i àtones, fan d'aquesta obra un veritable equilibri de ritme i una font de grans possibilitats poètiques.

Allò que cal remarcar, però, és la introducció de les estrofes alcaiques, en llengua nostrada, i de les estrofes asclepiadi-glicòniques, que solament emprà en la seva oda "Vora una font".

La dificultat de reproduir en català el ritme d'aquestes estrofes explica que ningú no s'hi encari, car, pel treball que representa la distribució i collocació dels mots i dels accents rítmics, seria com sotmetre's a aquell procediment de "Alchymia verborum" que deia Ramon Llull.

Així i tot, les belles estrofes alcaiques emprades en l'oda "Mediterrània" sobten per llur flexibilitat, comparables a les d'Horaci, que s'abocava a aquest ritme, invenció d'Alceu, i en feia la seva estrofa preferida.

Costa i Llobera, a imitació dels grecs i dels llatins, estimava el mar perquè el sentia batre dintre seu, i mai un poeta nostre no ha arribat a parlar amb tanta de dolcesa i amb tant de seny com ell, quan diu en aquesta estrofa alcaica:

Mar de suprema blavor safírica,
inagotable font de sal àtica,
ets bressol de la forma perfecta,
gremi matern de la humanal cultura.

Poques estrofes de la lírica clàssica superen la seva forma perfecta, l'equilibri del seu ritme i l'alçada de la seva essència poètica.

Tota l'obra de Costa i Llobera respira la serenitat i la pau de la seva vida, que el fa parlar i sentir com un místic; però el seu misticisme és sa, i és producte de la seva fe cristiana, que traspua en els seus versos, plens d'aroma muntanyenca i de sal marina, àdhuc en aquestes "Horacianes", que persegueixen un retorn al món antic i un ideal de perfecció, i aquest ideal, que juga un paper tan importantíssim en la seva palestra, es transforma en idea viva i punyent, i és ell, i són les potències totes de la seva ànima que criden a gran veus en la seva "Oda a l'Hèroe".

Podrà en la lluita caure i ser víctima,
mes ningú podrà mai arrencar-li
l'estel del front que un ideal fulgura.

Però ell sofreix, també, perquè el poeta és humà, i sofreix humanament cercant conhort per als seus germans de raça i per a la seva pàtria estimada, i en una arrencada de suprema exaltació diu:

Ans bé el suplici sublima l'heroe;
sa sang treu flames apoteòtiques
i els insults que la infàmia li tira
de fens en terra a son llorer serveixen.

Passat, però, el moment d'exaltació, torna a caure en la posició normal del seu esperit, que viu amb els ulls de cara al cel com el seu "Pi de Formentor", i exalta la joventut, que voldria veure vivint en una època daurada, fruïnt les benaurances de la pau i brandant la bandera de la pàtria com un emblema de fortitud, mantenint-la alçada a mercè de tots els vents, però la seva humilitat li fa dir en l'oda de comiat:

Oh, vosaltres, que un jorn entreu al temple,
no us deman per a mi ni una memòria;
mes, ah!, gravau-hi lo que jo hi volia:
el nom de nostra pàtria!

I aquí escaurien aquells versos que ell mateix dedicà a Cabanyes:

... i mai ton poble
sabrà lo que perdé quan tu morires.



Cant popular de Nadal

Vigília de Nadal,
vigília reservada,
dejuna tot lo món,
els vells i la mainada,
els heretges a Turquía,
els moros a Moreria,
els pirates i els botxins
i els lladres de camins.
Vigília de Nadal,
dejuna la gallina,
dejuna lo pardal,
que Jesucrist vol néixer en un portal.

MX. ANTON NAVARRO

El poeta Agustí Bartra ⁽¹⁾

per J. AMAT-PINIELLA

Fou l'enyorat Pere Vives, mort a Alemanya, qui va fer-nos conèixer alguns poemes inèdits del seu amic Agustí Bartra. Ja aleshores, i potser per les circumstàncies d'allunyament en què els llegirem, ens va colpir d'ells la profunda ressonància que tenien de cosa raçada, l'arrel robusta que semblava lligar-los a la nostra terra. Poemes de guerra i d'exili, escrits segurament sobre els genolls en un recó de xavola, o de bocaterrosa damunt la màrrega del camp de refugiats, irradiaven l'angoixa infinita i ensems la fe fervorosa del qui, durament castigat pel desastre, creu més que mai en la valor redemptora de les sofrències i en la perennitat de la pàtria.

La lectura del recull "L'arbre de foc" (Mèxic, D. F., 1946) que ha aplegat aquelles primícies i una bona part de la producció del poeta per terres americanes, no fa més que confirmar la primitiva sensació. Tot el llibre sembla escrit amb un estri roent sobre la pròpia pell, i en els seus motius poètics hi ha tanta de passió que, en llegir-lo, la primera impressió és la del crit dolorós d'un cor on bullen amors, inquietuds, rebel·lies i esperances.

Ben cert que no és amb sentiments, per molt autèntics que siguin, que es fa bona poesia, i ni el sentit de raça, ni l'apassionament febril amb què Bartra dóna volada als seus poemes, no ens bastarien per a posar-lo entre l'estol dels nostres bons poetes, si no situàvem "L'arbre de foc" en el pla d'un intent, d'un primer pas per un camí personalíssim que, sense gota de dubte, porta a una fita. Amb sentiments, solament, no es fa poesia, però també és cert que un poeta tancat a la seva torre de vori, indiferent a les coses que passen pel seu entorn, que no se senti sotraguejat per les arremolinades del seu món coetani, difícilment podrà sortir del cercle viciós de l'amanerament, del tòpic poètic o de les elucubracions decadents; la tortura de l'estil, en el millor dels casos, no farà sinó palesar el buit i l'anodi del fons. El poeta (podríem dir l'artista, en general) ha de fer una obra d'incorporació del món exterior, ha de recollir el que veu, sent o toca, elaborar-ho en el seu cor i en la seva ment i plasmar-ho en un suprem esforç d'unitat concepcional i ideològica. Sense afirmar que, en aquest sentit, Bartra hagi reeixit

(1) L'ARBRE DE FOC; MARSLAS; per Agustí Bartra. Mèxic, D. F., 1946.

del tot, ja que "L'arbre de foc" té la dispersió d'un recull i els seus versos responen a temps, llocs i circumstàncies molt diversos, si que remarquem en la trajectòria del poeta una direcció ben definida cap a l'ordre unitari del seu pensament poètic. Percepció àmplia, comprensió assimiladora i exposició intel·lectualment coherent, heus ací les tres fases del procés artístic. Bartra no l'ha clos en "L'arbre de foc" sinó fragmentàriament. El "Poema de Rut" i el "Poema de l'Home" ens presenten al final del llibre una bifurcació de camins en el curs de la darrera etapa: o exaltació lírico-panteista del paisatge o recerca de l'Home fins a la darrera exigència, recerca desesperada i gairebé sagnant. Dos punts d'arribada que polaritzen l'ambició encara vacil·lant del poeta de situar el que veu i sent en una harmonia de categoria universal.

Posteriorment, i amb pocs mesos de diferència, hem pogut llegir un altre llibre del poeta: "Màrsias" (Col. Lletres, Mèxic, D. F. 1946). Es tracta d'un sol poema dividit en cants; hi ha, doncs, una unitat de tema i de temps que afavoreix notablement la claredat de la intenció del poeta. Però no és per aquest sol fet que jutgem "Màrsias" com una superació de la seva obra anterior, sinó, sobretot, perquè els dos camins en què, al final de "L'arbre de foc", l'empenta inicial semblava perdre la força, es retroben ací en una unió superior que és densitat i dimensió. Màrsias és l'Home emmarcat per la pàtria, i l'acció (el poema és èpico-líric) es desenvolupa moguda per les forces misterioses que neixen de la terra, de la raça, del paisatge, dels costums, de la lluita, de l'amor i de la mort.

El Cant de Màrsias comença així:

En mi canta la sang, l'esperit de ma raça!
 Oh, gran migdia, pàtria! Oh, gran sol de perfills!
 El passat reverdeix i el futur es desglança
 dins de l'himne divers que entonen els teus fills.

I acaba:

Oh, germans! L'aspra mort bruscament us tatua
 espigues de silenci, fondes roses de freds.

Sereu una rialla florida de roselles
 quan els rius es despertin vora el blat fet altars,
 quan ran de cada proa la pau de les estrelles
 canti la vostra glòria de sílex i lilàs.

Fins que el vent esdevingui una espasa sagrada,
fins que als graners s'apilin els astres més distants,
fins que tot amor sigui un niu d'aigua daurada,
fins que a totes les boques s'encenguin sols i cants...

La mort clou el llibre, com en "La Cançó d'Amor i de Mort del Corneta Cristòfor Rilke", de R. M. Rilke, poema amb el qual "Màrsias" té una certa semblança formal, i com en el "Cant espiritual" de Maragall, que és una altra veu de la mateixa terra, però la mort per a Bartra no és el renunciament al qual aspira en vida el poeta de Praga, com tampoc no és el pantelisme serè de la "major naixença" maragalliana. En "Màrsias" trobem la mort en funció de la vida; l'heroi, en morir, deixa la terra sense recança perquè sap que el seu sacrifici tindrà un poder de re-recreació, perquè la seva sang fructificarà, perquè naixerà el seu fill. La terra que Bartra sent no és una visió extàtica, sinó una conjugació dinàmica dels elements amb realitat física, gairebé corpòria. La mort és "el futur triomfant" de què parla el darrer vers del llibre.

Llegiu un fragment que Adila, la dona, diu en el cant funerari del final:

M'has deixat com una aigua atònita d'arcs iris,
oh, vast pare profund d'una vida de cants
que ressona dins meu amb batec de martiris
i dona a l'aire un ritme de bressols triomfants!
Oh, com plorar-te, Màrsias, si somem més entranyes
amb la càlida joia d'un futur de tots dos,
si planyo les immòbils corbes de les muntanyes
i tos ulls, en ma carn, obren noyes clarors!
De vida i desconhort, oh Màrsias!, vaig curulla.
Sóc ensems terra seca i despertar de font,
sovint em posseeix com una por de fulla
que tremola dins l'ombra d'una arcada de pont...

Ens trobem certament davant d'una obra recixida del poeta. Les sensacions tintinabulars, els sentiments apassionats, les inquietuds atribolades que, en "L'arbre de foc", ballaven en l'aigua-barreig de la convulsió soferta, en "Màrsias" aconsegueixen sedimentar-se i ens són ofertes amb un ordre serrat i una cohesió i una intenció ben madures. Cada cant del llibre és un pas segur darrera d'un altre pas segur per arribar on l'autor es proposa. Les tres etapes del procés que dèiem més amunt queden ben closes, i la

incorporació artística es realitza amb un aplom que, per a molts, constituirà una revelació. Agustí Bartra compta entre nosaltres com un dels millors poetes joves de llengua catalana.

I, per acabar, siguin-nos permeses unes consideracions sobre l'estil.

De formació avantguardista, en el sentit que el mot tenia en els anys d'entreguerres, Bartra s'allunya a poc a poc de la gratuïtat d'imatges, de l'automatisme freudià i de la llibertat formal que caracteritzaren aquell moviment heterogeni. Cada vegada més cenyit i més regular, el poeta aprofita els experiments d'aquella època en tot allò que pot millorar l'expressivitat de la seva veu. Les imatges tenen un vigor que obeeix una fantasia poderosa i agitada per tots els vents, però són escrites amb una concisió que tradueix l'esforç estrenu del poeta per canalitzar-les cap a la intenció del vers. La força evocativa que desprenen està molt per damunt del sentit concret dels mots, i llur innegable novetat no és arbitrarietat ni desig de sorprendre, i, sobretot, no és mai mal gust.

En la renovació de la nostra poesia, ai las!, tan tancada amb pany i clau, Bartra representa una finestra oberta a un món que tot just comencem de conèixer, però que s'anuncia fecund de les millors promeses.



Nit de Nadal

a Sant Sebastià de Montmajor

...Deu ser el flameig dels cirials
eneriqats de llum; la clara
manera com l'altar prepara
el pas de Déu entre els mortals.

Potser serà les veus que canten
cenyides de mesura. Aï!
no sé pas d'on ve aquest esglai
que em corlliga. Però s'encanten

mos ulls, esdevinguts de sal,
i el corser foll que em dóna la flama
d'una Alba el deté. L'Àngel clama:
—La pau amb tu, també!

... Nadal!

LLUIS DE RIALP

Tres poemes d'Agustí Bartra

ELS SACRIFICATS

És la culpa de tots si són rei i silenci
dins la terra estremida pels irats canons.
Qui té el dret de plorar-los? No, que no se'ls venci
novament amb batalls, besos i oracions.

Oh, és el crim del món, llur mort sense alegria,
llur vida sense somni, llur por sense escut.
Qui té el dret de cantar-los? Si, llur agonia
encara puja als brins que sobre ells han crescut.

Només l'udol del vent, el gran udol salvatge,
sota la taciturna puresa dels cels.
Només, damunt la pols i runes del paisatge,
la lenta ascensió de les albes fidels.

Són un riu sense nom en país d'enyorança,
sanglot de primavera que mai no descansa.

POEMA DE L'HOME

(fragment)

VIII

Renta'm els cabells amb la nit que s'acaba.
A la cantimplora brilla un estel epifànic.
Allunya de mi el record del branc d'olivera. Amic de sole-
i de manta compartida, [dats
Ungeix-me els parpres amb el teu silenci.

POEMA DE RUT

(fragment)

R U T

Jaguda damunt l'herba se sent les cames pures
 i a les mans la pruija d'haver fruites madures.
 Dintre son cor batega una ala de destins.
 Vora de Noemi, de tenebra esculpida,
 la lluna la veurà dolçament adormida
 i l'aire desfarà els seus llargs violins.

Oh, la nit de Judà se li acosta furtiva!
 Serena i blava nit que s'ignora captiva
 d'una terra feixuga de juny i cereals.
 Ella mateixa, sola, de silenci s'inunda.
 I dintre la seva ànima de garlanda profunda
 es desperten els focs i els himnes rituals.

Rut dorm. De la planura arriba un so d'esquelles
 i de flautes somortes. Vestigis de roselles
 perfumen tot el rou i el front tranquil del vent.
 Rut dorm, segura. Sembla una gerra d'argila
 ja del tot oblidada de son aigua tranquil·la.
 I la vetllen, immòbils, els àngels del forment.

La testa del seu somni és de verdes lianes.
 Hi ha un tumult d'arcs vermells i d'incessants dianes
 que fuig vers un món que infla veles d'or i colom.
 Les seves mans arrenquen la flor de les congestes,
 a ses oïdes sonen els timbals de les festes
 i de la seva sang cauen fulles de plom.

Oh, quins astres obscurs a son anhel suspesos!
 El seu cor interroga els estranys vents encesos
 que troben en son cos pau de desert.
 Però tot ho esvaeix aquest dolç himne d'arbre!
 I als seus ulls admirats, de solitari marbre,
 de glaçada parpella, s'aboca el món despert.

(Extrets de "L'ARBRE DE FOC", Mèxic, D. F. 1946.)

La Immaculada Concepció i el Naixement en la poesia anglesa

Mare i donzella

Vingué tan gentil
al si de la Mare
com rou de l'abril
damunt l'herba clara.

Vingué tan gentil,
oh mare, mareta,
com rou de l'abril
damunt la flor tendra.

Vingué tan gentil
on ella s'estava
com rou de l'abril
al tany que es decanta.

Cap altra no en sé,
de mare i donzella:
la Mare de Déu
bé prou serà ella.

*Andrúim Anglès, S. XVI. Trad. Marià
Maçent*

Dos fragments de Milton

IV

Ni guerra ni combat
al món no fou lliurat;
l'espasa, immòbil, vora l'escut penjava;
el fort carro de guerra
ja l'enemic no aterra;
la trompeta a la lluita no cridava;
i els reis s'asseien amb esguard irat,
com si de cert sabessin que llur Rei era nat.

VIII

Els pastors, a la prada,
al bell punt de l'albada,
feien roda, parlant senzillament;
ells poc es pensaran
que un poderós Déu Pau
serà prou bo per viure entre ells, content;
eren, potser, els amors, o llurs ramades
les coses que els tenien les ments tan ocupades.

(De "On the Morning of Christ's
Nativity": The Hymn)

Trad. d'ANTONI RIBERA

Dos contes

per CELIA SUNYOL

La semblança

CLAUDIA m'estrenyí fort el braç que em tenia agafat.

—T'hi has fixat? —va preguntar-me amb veu gairebé imperceptible.

—Sí... —vaig respondre-li, amb un batec més ràpid en el cor. Mentre ens la miràvem totes dues, Alexandre acabava de fer la presentació:

—... i jo ja esperava aquest moment, perquè desitjava molt que la meua mare les conegués...

La senyora Mercader ens adreçà un somriure atent mentre feia una lleugera inclinació amb el cap. Però en els seus ulls s'endevinava un cert recel davant la vehemència amb què el seu fill parlava.

—Restarà molt de temps aquí, senyora Mercader? —preguntà Clàudia, amb un lleu tremolor a la veu.

—Sí... probablement... —féu ella—. Fins a mitjan setembre. Després el meu marit es reunirà amb nosaltres i ens en anirem tots a Sant Hilari, com cada any.

Clàudia i jo ens asseguerem en dues poltrones de vimet, al final del semicercle que formaven aquella reunió de senyores i senyors reposant sota els arbres del jardí del balneari. Alexandre apropà el seu seient al de la meua germana i començà a parlar-li en veu baixa, sense interrupció.

Ella l'escoltava distreta. Sovint, massa sovint, els seus ulls —com els meus— es deturaven en la cara de la senyora Mercader. Igualment que en els meus, un dolç somriure s'insinuava en els seus llavis. I la seva mirada —sempre com la meua— seguia entenedrida tots els moviments que feia la mare d'Alexandre i totes les clarors i les ombres canviant que es reflectien en els seus ulls.

La semblança era extraordinària! El mateix front alt i llis de la nostra mare. Idèntic el to dels cabells i de la pell, fins i tot germà del d'ella el de la veu! Potser l'expressió de les faccions correctes de la senyora Mercader era un xic més dura. Però, ah! aquella manera lassa de reposar els braços en els de la poltrona... de passar-se la mà pels cabells!

Era una semblança colpidora i penetrant. Quan es posà dreta també redreçà les espatlles de la mateixa manera i allargà la mà amb el mateix gest...

Fela cinc anys que la nostra mare era morta. I, durant aquest espai de temps, que sovint ens reprovàrem d'haver-la oblidada! Però el nostre oblit era tan sols aparença. Indissolublement teixits dintre els nostres cors i les nostres ments portàvem les expressions, els aires d'ella. Cada gest, cada inflexió de la veu de la mare d'Alexandre, revivien en nosaltres una remembrança nova.

I, això no obstant, tantes hores com havíem viscut, rialleres i lluny dels nostres records, entre admiradors i festes! Tant Clàudia com jo estàvem en el ple esclat de la nostra juvenesa. La vida lliscava per a nosaltres fàcil i plàcida i el pare no planyia esforç perquè fóssim felices.

Així que vam arribar a aquell balneari de moda, Alexandre —que ja s'hi trobava— va restar corprès per la bellesa de Clàudia. Cada dia que passava s'acretixia el seu amor. Amb sorpresa i admiració constatava que, aquella nola, no la impressionaven ni grandeses ni riqueses. Que diferent era, ella, de tantes d'altres que coneixia!

La nostra posició econòmica era molt inferior a la de la família Mercader. I, per fer encara més infranquejable la distància que ens separava, les idees i opinions del nostre pare eren completament oposades a les dels pares d'Alexandre.

Però aquest no es detenia pas a reflexionar en tot això. L'amor que senti per Clàudia des del primer moment s'intensificava més i més. I, portat pel seu temperament apassionat, aviat no sabé retenir l'emoció del seu cor.

La meua germana l'escoltava somrient.

—No serà tant!... —li deia.

Ell apropava una mica més la seva cadira a la d'ella.

—Clàudia —exclamava—, no es rigui de mi, per favor! Li asseguro que el meu amor és profund i durador... No. No em contestis! No m'aparti del seu costat... No em digui que no de seguida!

* * *

Els vespres, abans d'adormir-nos, ella em relatava aquestes converses.

—I, a tu, t'agrada? —li preguntava jo.

—Què vols que et digui... —sospirava—. El seu caràcter, sí. Prou que m'agrada... Sembla molt bon noi i molt sincer. Però, ai, germaneta! És tan baix! i és papissot!

Jo reia amb tota l'ànima.

—Però, Clàudia —li repetia—, ja t'hi habituaries!

—Em penso que no...

—Ja has pensat que si t'hi casaves series molt rica?

—Si m'hi casava —continuava ella—, seria amb la condició de viure junts amb la seva mare, ja veus! Tantes noies que no poden sofrir el pensament d'haver de viure amb la sogra... i a mi seria l'única cosa que em decidiria a acceptar-lo. No em cansaria de mirar-la... ¿T'has fixat, avui, amb quin mig somriure escoltava les filosofies del senyor Teixidor?

—Sí, Clàudia... Era igual que la mamà...

Amb els ulls fets en el tros de cel que es veia per la finestra, callàvem totes dues.

Al cap d'una estona de silenci, jo prosseguia:

—I què et deia ell, aquesta tarda, quan estàveu sols al banc de prop del sortidor? Feies una cara més mofeta!

—Pobre xicot! No és la primera vegada que em parla així... Em vol temptar.

—Temptar? Com?

—Em diu: "Clàudia, jo ja sé com és vostè. Sí, ja sé que no l'atrauen les riqueses ni els luxes... Però pensi en mi, per una vegada! Pensi un moment en el que representaria per a mi poder dir a la dona estimada: "Tindràs tot el que voldràs. Et podré comprar tot el que t'agradi... satisfer tots els teus desigs...".

—I tu què li has contestat?

—Que moltes de les coses que jo volia no s'obtenien amb diners. I aleshores ha callat, tot moix...

II

La senyora Mercader va adonar-se molt aviat de l'estat d'ànim del seu fill. I una duresa nova s'estengué per la seva cara. Aquesta sí que seria bona! Que el seu fill es casés amb una noia de posició modesta i, per torna, d'idees tan... revolucionàries! Ah, no! De cap manera! De cap manera!

I el tracte que ens donà fou d'una fredor que gairebé ni arribava a la correcció. Però que és cas! Nosaltres semblava que no ens n'adonéssim! No perdiem ocasió d'estar una estona prop seu, i, quan es dirigia al jardí o al *hall*, corriem amatents per apropar-li el seient més còmode. Ella, aleshores, deixava caure damunt nostre una mirada de plom; però nosaltres li somríem commoses, perquè el gest que havia fet en prendre la poltrona de les nostres mans era semblant al gest d'ella...

Moltes vegades en les nostres vides ens hem preguntat, Clàudia i jo, com devia interpretar aquella senyora la nostra servil amabi-

litat. "Com és possible —devia dir-se— que unes noies de caràcter tan independent aguantin rastrerament les meves ofenses? Com es comprèn que la gran, tan bella i admirada, pugui tolerar la meua fredor i la meua desaprovació amb un constant somriure, per més que aleni dintre seu l'ambició d'un matrimoni brillant?" Quin menyspreu devia sentir la senyora Mercader per aquelles germanes tan mancades de dignitat!

I així passaren unes quantes setmanes. Alexandre, ara, ja no parlava a Clàudia en un to tan apassionat. —Esperava —deia mansament— que ella s'anés entendant a poc a poc... Temorós d'un refús contundent, la tractava amb delicadesa, sense insistir. Però no es movia del seu costat.

Clàudia bé li repetia que era inútil tanta constància, que ella no l'estimava ni l'estimaria. Però ell li pregava que callés i portava la conversa cap a d'altres camins, mentre amb els ulls resseguia amb adoració les seves faccions boniques i radiant.

I, a l'hora dels àpats, assegut davant per davant de la seva mare, amb prou feines si tastava res, mentre la senyora Mercader, des de l'altre cap del menjador, ens dirigia de tant en tant unes mirades desdenyoses.

III

I, de sobte, tot s'acabà. Un matí, en baixar al jardí a l'hora habitual, que era quan s'apropava la de la sortida del cotxe que conduïa a l'estació els hostes que marxaven, ens trobarem la senyora Mercader, elegant i tibada en el seu vestit de jaqueta, i Alexandre, pàl·lid i ullerós, entre ella i unes maletes.

El cor ens féu un salt... Se n'anava! No la veuríem més!

I ens dirigirem apressadament cap al grup format per ells dos i uns quants amics.

—Ja se'n van, senyora Mercader? —valg preguntar-li amb veu emocionada.

—Sí —em respongué amb un aire altiu i llunyà—. Hem decidit anar més aviat a Sant Hilari, aquest any...

Alexandre no apartava els ulls de Clàudia.

Quan vingué el moment de la partença, la meua germana i jo férem juntes, amb una servil rapidesa, el mateix gest per tal d'abastar-li el maletí que ella havia deixat a terra.

I, ja dalt del cotxe, entre els adéus de tots, la seva mirada encara es detingué, plena de menyspreu, en aquelles dues noies que fins a última hora seguien cadascun dels seus moviments amb aquella incomprendible expressió d'humilitat commosa...

La llei de les compensacions

MARÇAL Tordera estava ajagut a la cadira llarga, sol a la galeria de la seva cambra. Era durant l'estona quieta d'havent dinat, i el reglament imposava un repòs absolut en aquella hora; ni el llegir no era permès.

Marçal trencava alguna volta aquestes disposicions i no sabia estar-se d'allargar el braç per tal d'agafar el llibre que, invariablement, hi havia damunt de la tauleta al costat seu. I encara li era més difícil de resistir a la temptació de fumar una cigarreta. Però es detenia sempre dominat pel temor que no el delatés l'olor que sortiria d'aquelles petites espirals de fum que s'enfilarien fins a les galeries de sobre la seva, en la callada calma estival.

I deixà, com tantes altres estones, vagar els seus pensaments...

Pensar... Ell no havia sabut mai, abans, que fos una ocupació tan entretinguda. Ell, abans, d'aquesta ocupació, en deia *no fer res...* I ara es feia càrrec que el fet de pensar era com la columna central de l'edifici de la seva vida.

Sovint s'ajeià a la seva cadira amb una sensació de goig davant la perspectiva de passar-se un parell d'hores pensant. Descobria en aquesta facultat una sens fi de calres insospitats. Aprenia, a poc a poc, a conduir les regnes del seu pensament, a controlar les embranzides de la imaginació, a arreglar els compartiments del seu cervell com qui aconduïx els prestatges d'un armari o els llibres d'una llibreria. Durant les nombroses hores en què havia restat sol, il·lusionat per l'esperança d'una guarició ràpida o deprimint pel temor d'una davallada inevitable, adaptant-se lentament a aquella nova vida que no sabia si endemà tenia, havia comprès que en aquesta facultat i en aquest lleure de pensar hores i més hores es trobava el seu aliat més fidel o el seu enemic més terrible.

Pensar podia ésser per a ell l'encoratjadora companyia inseparable, la força que el mantindria optimista i serè, la defensa contra l'ensopiment, la finestra que s'obriria de bat a bat de cara a conceptes nous, a il·lusions abans mai pressentides, a raonaments basats en experiències que el brogit de la ciutat havia ofegat fins aleshores. Les ales que el podrien dur amunt, a través d'aquell cel blau que tenia al davant, cap a espais resplendents de pau i de bellesa...

I *pensar* es podia convertir també, per a ell, en el neguit de les hores depriments, el temor del sofriment i de la mort massa pre-

matura. La desorganització del seu jo interior, desequilibrat per aquella vida inactiva. Pensar desordenadament el podia llançar de ple al pessimisme, a un anguniós malestar, precursor d'estats mentals que felen sofrir més que aquells petits bacils que portava dintre...

Sí, Marçal Tordera havia après aquestes veritats, ajagut a la seva cadira llarga. I es disposava a pensar com el pintor que, portat per un desig inspirat, es prepara a començar una obra nova. Els colors, ben combinats i a punt; els pinzells, la tela, el temps, la llum... i, impalpables però igualment imprescindibles, la tècnica, els somnis, les ales de la fantasia.

—Quina hora era? —Marçal mirà el rellotge—. Les tres... Què estaria fent a ciutat, a aquella hora?

I veié, amb la imaginació, el pare, la mare, les germanes, al volt de la taula. I la cambrera com preparava les tassetes per al cafè a la tauleta del *living* del costat.

Per la balconera oberta del menjador es veia el quadrilàter que formaven les galeries de les cases properes. L'inevitable espai quadrat interior dels blocs de cases de l'Eixampla... Unes galeries ben empersianades de les cases més noves i, entremig d'elles o en algun angle, els darreres d'alguna casa esquifida o més pobre. Al fons, els grans patis de rajoles vermelles i, més enfonsada encara entremig d'ells, una reminiscència d'antic jardí, de terra fosca i pastosa, amb una palmera i algun gessamí malaltís.

Al damunt de tot, un tros de cel blau, lleugerament enterbolit pel baf de la ciutat.

I des d'aquí?

Des d'aquí, els ulls es podien perdre gairebé fins a l'infinit; no-més els deturaven una cadena de muntanyes molt llunyanes i fines. A banda i banda, uns turons plens de verdor davallaven escalonats fins a la plana. Els pins perfumats cobrien llurs vessants i es destacaven damunt de llurs carenes. De tant en tant, dos o tres ocells passaven d'unes branques a les altres. El cel era blau i transparent, sense un núvol. L'aire tebi entrava pit endins com una laminadura, com una beguda olorosa. El temps no existia...

Marçal estirà els braços i les cames amb lassitud. Clogué els ulls...

La ciutat i el camp... El treball i el repòs...

La salut i la dolença...

A ciutat, quan estava bo, es llevava cada matí a les set. Amb penes i treballs havia acabat el seu peritatge, i el seu pare l'havia fet entrar als tallers *Monnier* perquè comencés a espavillar-se. Es

llevava, es dutxava i es vestia i es prenia el cafè amb llet. De què tenia gust, aquella llet? No ho sabia. Al costat hi havia una llesea de pa blanc i un tros de pa de racionament. La mare deia que pa del blanc tot sol no podia ésser... que també n'havien de menjar una mica de l'altre.

Sucat amb la llet tenia gust de menjar de gallines...

Aquí, a les nou, la cambrera li entrava l'esmorzar. Una tasseta de xocolata desfeta, un vas de llet saborosa, dos panets i un croissant encara tebi; la mantega, la melmelada...

Damunt de la safata polida, damunt del drapet emmidonat voltat d'un calat fi, el contingut d'aquells plats petits, d'aquell vas i de la tassa de porcellana, deia "menja'm"...

Amb el menjar a la boca, a ciutat, se n'anava a agafar el tramvia que el duria prop dels tallers. A aquella hora ja hi havia cua. I, de quin color era el cel, a aquella hora? Hi havia ocells? I, els arbres, eren gaire verds?... No ho sabia.

Mirava tan sols les noies que es dirigien al treball, i s'admirava una vegada més que n'hi hagués tantes que —de posició modesta com eren— poguessin anar tan netes, tan ben agençades amb els seus abillaments un xic incitants. N'hi havia moltes que eren un pèl raquitiques; massa noies primes en excés, de pell pàl·lida. Però, de tant en tant, se'n trobava alguna!...

No, aquí, a les nou del matí, no hi havia noies. La cambrera era agradable, però massa gran. I la germana... Marçal somrigué... Hom no pot fer cap pensament irreverent mirant una germana.

No, aquí, a les nou del matí no hi havia noies. Aquí calia oblidar-se, com més millor, dels imperatius dels sentits. Aquí, els goigs havien de contenir una essència més pura...

Aquí, als matins, hi havia el repòs i el cel diàfan i blau, i el perfum intens dels pins, i el cantar d'ocells. Aquí, a les nou del matí com a totes hores, la Terra seguia el curs de la seva vida. I, tèbies, caloroses, madures o fredes, passaven damunt d'ella les estacions. No es perdia, xocant contra parets, ni asfalt, ni tramvies, cap raig de llum clara. No s'ofegava, per mor del trepidar dels motors, del botzinar dels cotxes, de l'escandalós brunzir de les fàbriques, cap cant d'ocell. El fum de les xemeneies no entorbolla ni empudegava l'aire, ni la resplendor de la ciutat no apagava la claror de cap estrella. Aquí, lentament, el cos i l'ànima s'adaptaven al ritme germà i etern de la Terra. Aquí imperaven les lleis de l'harmonia...

Ai!... què era millor?

* * *

Marçal treballava, a ciutat, unes voltes amb una gran embranzida, d'altres esperant impacient l'hora de plegar. Els companys de treball contaven sempre acudits picants. La camisa, a l'estiu, s'encastrava a la pell, impregnada de suor. Les hores eren tan aviat inacabables com ràpides. I tornava al tramvia, i al dinar, i als consells paterns, i al bes suau de la mare. I a la feina novament, un xic fatigat sense saber-ho.

Aquí, durant el dia, el repòs i la calma ho presidien tot. Els companys li deixaven llibres, i, moltes hores, llegia. Llargues lectures que a ciutat no hauria pogut suportar. En elles descobria una profunditat insospitada. També era vida, allò... Trossos de vida que les lletres impreses descorrien davant seu... Quina diversitat! Que coses hi havia per a aprendre! Que intensos, que variats eren els sofriments humans! I per damunt de tot planava sempre l'amor...

—L'amor...—Marçal desvià el curs dels seus pensaments...—. Era amor el que ell havia sentit per Anna Maria? Havien festejat cinc anys. Era amor el que el portava a córrer cada tarda per reunir-se amb ella al cinema o al Saló Rosa? Ella era esvelta i bonica; les seves ungles sempre manicurades eren massa llargues... Parlava molt, però de poques coses... Vestits, *hot*, actors de cinema, novel·les de moda, joiells... i res més. Utilitzava en excés els adjectius en grau superlatiu.

A voltes, era nena i riallera... Però els seus llavis es cloïen volenterosos i els seus ulls brillaven amb cobdícia quan veia guspirejar un anell massa brillant a la mà d'una amiga.

Marçal no podria mai comprar-li un anell com aquell. I, si l'hi comprava, no podria, més endavant, regalar-li unes arrecades comparables. Marçal no era prou ric per a Anna Maria... I ella no sabia comprendre l'amor si no era acompanyat de vanitat i luxe.

Marçal la besava i tastava els seus llavis com una fruita. Marçal li estrenyia les mans i les trobava delicioses i fines. Marçal abraçava aquell bust perfumat i desitjava aquella nola fragant i polida de cap a peus...

Era amor, el que Marçal sentia?

Havent sopat, a ciutat, sortia gairebé cada nit. De tant en tant es deixava vèncer per alguna aventura fugissera. Aquelles noies que ell posseïa no eren com Anna Maria... El dia que es casaria les oblidaria totes.

Però ella es desprenia d'ell, a poc a poc. Festejava de rutina, sense donar-li l'ànima. En la seva ànima petita, hi cabien tan sols els models, els tes, els balls i els flirteigs banals. La vida no caminava, per a Anna Maria. El seu petit univers era limitat i monòton i girava sempre entorn de les mateixes mesquineses. Anna Maria s'aniria fent vella i, per a ella, els esdeveniments transcendents serien les arrugues que s'anirien formant sobre la seva cara fina, els tres quilos d'augment cada cinc anys. I parlaria, parlaria sempre, vanament, de règims alimentaris, de cremes, de perfums, de revetlles, de models i de joells...

* * *

No, ella no es posaria mai malalta!

* * *

Com ell, Marçal... El seu destí l'agafà fort pel braç i el tragué d'aquella vida. El posà de cara al cel i les muntanyes, i aquella ànima que portava a dintre arraulida sortí pels seus sentits. Travessà la pell, es filtrà cap enfora pels ulls i les orelles i s'expandí tota en comunió inefable amb l'ànima dels boscos i de l'aire, del cel i de la terra... La mateixa dolença que havia afeblit el seu cos i retut la seva joventesa li havia donat una altra vida nova...

* * *

Aquí no hi havia cap Anna Maria. No. Aquí hi havia només unes quantes noies que arribaven, ara l'una, ara l'altra, un xic pàl·lides i fatigades. Al volt dels ulls portaven l'ombra morada que hi havien marcat les llàgrimes roents. I, els primers dies, somreien amb un somriure que semblava un petarrell...

Després, aprenien de jeure, sobre llurs cadires llargues. A poc a poc en unes, ràpidament en d'altres, penetrava la lliçó tonificant. I al cap d'unes setmanes ja somreien d'una altra manera. I aprenien de riure, després, i d'esperar, i de no témer. I aprenien de parlar amb lleugeresa de punxades profundes d'agulles llargues com el dit. I seguien llurs tractaments amb rialles de col·legials. Descobrien, moltes d'elles, com ell havia descobert, que la terra renaix

a cada primavera. I es posaven un bell anell o un joell al pit, no per fer enveja a les companyes, sinó perquè aquell dia feia un sol tan clar...

* * *

Entre elles hi havia aquella nola que es deia Rosa. Reia sovint i els ulls entremaliats li començaven a riure molt abans que els llavis. Rosa era molt valenta... Un dia va dir-li que es volia posar ben bona perquè volia tenir molts fills.

* * *

Rosa, amb la salut retrobada. Rosa, al costat d'ell, en una casa clara i senzilla; potser sense cap brillant al dit, tan sols una petita aliança... En una casa als afores de la ciutat on entrés sempre el sol; on, de nits, no s'entelessin les estrelles...

* * *

Marçal somrigué novament, encara amb els ulls closos. Sí, havia afuixat un xic massa les regnes. Fantasies alades i dolços somnis havien pres el lloc dels pensaments ordenats. Una mica, però, ja era permès, afagut de cara el cel blau...

Estirà els braços i obrí els ulls. Quina hora era?... Les quatre... Aquella hora havia passat volant...

La llei de les compensacions...

(Primer premi del Concurs mensual de contes de ANTOLOGIA)



SUMARI DE L'ANY

ARTICLES, CRITIQUES, ASSAIGS

I TREBALLS EN PROSA

Autors catalans:

- ALDOMA, Jacint H.
L'actor teatral (1,9) *
- AMADES, Joan
El Nadal vuitcentista a Barcelo-
na (8,4)
- AMAT-PINIELLA, J.
Eutanàsia (7,52)
El poeta Agustí Bartra (8,108)
- ARTELLS, Eduard
El llenguatge en el teatre I (3,62)
El llenguatge en el teatre II (4,61)
El llenguatge en les cançons (8,33)
- BADIA, Alfred
L'estètica del Dr. Torras i Bages
(1,18)
L'estètica del Dr. Torras i Bages
(7,30)
- BORRELL, Vicenç
Crisi de moral i de civisme (2,46)
Les masses o collectivitats (5,1)
Cambó—Un intent de síntesi (8,30)
- CALSINA, Joan
Tartini—Un episodi romàntic (6,63)
- CAMI, David M.
L'existencialisme, estat d'ànim més
que filosofia (8,92)
- CARNER, Josep
L'alfabet en estampes (6,70)
De l'art de traduir (8,55)
- CIVIT, Deogràcies
L'art romàntic català (6,15)
- COLOMER, Dr. Josep M.^a
La veu de Beniamino Gigli (1,12)
"La fantasma" de l'òpera (6,23)
- COMA, Eduard A.
Tres cementiris i tres poetes (7,5)
- CRUELLES, Manuel
L'element femení en la poesia d'Au-
ràs March (2,31)

- DACH, Joan
El nostre no renovat teatre (8,96)
- DALMAU, Deifí
Sofia (5,17)
- ESTEVA I VILARRASA, Joan
Stendhal, egotista? (3,19)
Leonardo i el boverisme (4,53)
Paleoanàlisi i sobrerrealisme (5,60)
Paralels-Cinema i pintura (7,22)
- GASSÓ I CARBONELL, Lluís
A l'entorn del "Cementiri Mari"
(4,69)
A propòsit d'un llibre (6,73)
Miquel Costa i Llobera i el classi-
cisme (8,104)
- GENOVES, J.
Catalunya i la República Domini-
cana (7,4)
- GRASES, J.
El secret del Pla Marshall (8,79)
- JORDI, S.
Jamboree de la Pau-France 1947
(5,69)
- MAGANYEU I LLOP, Antoni
Proemi a uns estudis folklòrics
(5,36)
- MOREU, Enric
Nadal i Cap d'Any d'un cònsol
francès a Barcelona el 1798 (8,60)
- ORIOI I ANGUERA, Dr. Antoni
Autoritat i jerarquia (3,51)
Meditació sobre el geni (5,45)
- PLANES I VILELLA, Ferran
Notes per a una defensa de l'espe-
rit europeu (5,20)
- POLÍ GLOT
Bona voluntat (6,38)
Barrija-Barreja (7,80)
Mostrari neollatí modern (8,68)
- POUS I PÀGÈS, Josep
Del ser i del no ser (1,1)
A un poeta jove (2,1)
- PUIGCAVALLER, Sergi
El Ballet català (6,29)
- RENOM, J.
El socialisme britànic, en crisi?
(7,15)

* Indiquem amb el primer nú-
mero el del volum, i amb el segon
el de la pàgina.

RIBERA, Antoni
 H. G. Wells-Nota neurological (1,16)
 Dos poemes en prosa (3,44)
 Nou diàleg dels déus (4,27)
 Notes al marge d'un próleg i dues lletres (7,46)

RIBESALBES, Arnau de
 "La Poesia Inglesa"-Romànticos y victorianos (1,48)
 Un primer llibre de poemes (2,60)
 Un llibre de tankas (3,75)
 Poesia xinesa en català (5,76)
 Reaparició de la "Fundació Bernat Metge" (7,74)

ROCAMORA, M.^a Lluïsa
 Gimnàstia cerebral femenina (5,42)

SALTOR, Octavi
 Elegia crítica a la mort de Francesc Cambó (8,27)

SARDA I DEXEUS, Joan
 La recuperació econòmica d'Europa (4,15)
 Economia de mercat i economia autoritària (8,72)

SERRA, Enric
 Quatre notícies sobre pintura (5,71)

SIGALES, B.
 "In Memoriam"-Joan Vila (8,100)

SOLER, Lluís
 La sardana en l'actualitat I (5,24)
 La sardana en l'actualitat II (6,34)
 La sardana en l'actualitat III (7,42)

SUCRE, Josep M.^a de
 Entorn de Chesterton (5,52)

TRIADU, Joan
 Actualitat del teatre (6,8)
 La gran presència de Costa i Llorens (8,16)

d'URGELL, Jordi
 En Pep Ventura (1,25)
 A l'entorn de Molière (2,43)
 Ramon Turró (3,9)
 Bonaventura Carles Aribau (4,36)

VALLS, Manuel
 "El Barber de Bagdad" (3,42)

VENTURA I SUREDA, J.
 David Farragut-almirall nord-americà (4,63)

VERGES, Jacint
 Europa entre dues guerres (1,33)
 Els Estats Units en la passada guerra (2,49)
 Política interna italiana (3,15)
 L'U.R.S.S. : la Mediterrània (4,11)

VIVES, Amadeu
 "Navidad" (fragmenta) (8,87)

XIFRE-MORROS, B.
 Picasso, pintor i profeta (3,32)
 Principi i fi del sobrerrealisme (4,51)
 Teologia de l'Art (5,38)

Autors no catalans:

ALIBERT, Loïs
 Lo dialecte lengadocian I (3,12)
 " " " II (4,31)
 " " " III (5,56)
 " " " IV (6,39)

ARTADI, Vicente de
 Pequeno comentario sobre música vasca (6,26)

BLUTH, E. M. E.
 Els Samaritans desapareixen? (8,20)

BROWN, Ivor
 "A Word in Your Ear" (8,50)

BRYANT, Arthur
 Brooke de Saruwak (1,3)

BUTLER, Hon. A.
 L'esdevenidor del Partit Conservador anglès (2,5)

CALDER, Ritchie
 Cercant el secret de la vida (5,12)

CASTELAO
 Coussas (2,24)

CASTRO OSORIO, Ana de
 "Natal" (8,24)

CHURCHILL, Winston
 La meua afecció a la pintura (4,1)

COCTEAU, Jean
 Discours sur Mallarmé (1,22)

COTRONEI, Adolfo
 Il Leopardi di Michele Sapónaro (4,71)

CROSSMAN, R. H. S.
 Neville Chamberlain (5,63)

CZERNY, Prof.
 L'infant sensible (2,54)

DAY LEWIS, Cecil
 Els poetes i el món modern (3,1)

EDEN, Anthony
 La més greu amenaça (1,38)

FERSMAN, Prof. A. E.
 El temps i l'Àtom (4,42)

FLORISOONE, Michel
 État de l'Art Sacré (2,50)

FRASER, Geoffrey
 La Llaga Àrab (6,66)

GANDHI, Mahatma
 La meua Pàtria (2,18)

GANIVET, Angel
 Un ensayo inédito (1,42)

- GARCIA LORCA, Federico**
Charla sobre teatre (5,9)
- GIRON, Roger**
Mario Maunier; humaniste francès (8,79)
- GOMEZ DE LA SERNA, Ramón**
Poetas y literatos (2,15)
- GORDEY, Michel**
Els morts del "New Deal" (8,84)
- GRAVES, Charles**
Els prínceps regnants de l'Índia (2,36)
- HAMILTON, Mary Agnes**
Mr. Ernest Bevin (3,34)
- HUET OWEN, Alan**
Carn del llevat de la cervesa (3,71)
- JALOUX, Edmond**
Autour de "Le printemps d'une génération" (1,50)
- JIMENEZ, Juan Ramón**
Tres prosas (3,35)
- KNAUTH, Percy**
L'ipsòfon (2,27)
- KOESTLER, Arthur**
Les temptacions del novel·lista (6,1)
- LAVRIN, Janko**
Rainer Maria Rilke (8,40)
- LÉAUTAUD, Paul**
Guillaume Apollinaire (6,48)
- LIPMAN, Jean**
Pintura moderna nord-americana (5,27)
- LIPSKI, V. de**
Les llengües vives, són mortes? (7,70)
- MACLEAN, Catherine M.**
William Hazlitt (4,6)
- MARTINS, Rocha**
Carta a Sancha de Roosevelt (3,68)
- MATOS, Gastão de M.**
O Culteranismo—seu elogio (1,30)
- MENENDEZ PELAYO, Marcelino**
Discurs de gràcies a S. M. la Reina Maria Cristina en els Jocs Florals de Barcelona de 1888 (7,1)
- MUIR, Ramsay**
La democràcia del 1850-1880 (3,65)
- NORBERT, Thierry**
Jean et François Clouet (7,63)
- OLIPHANT, Prof. M. L. E.**
El motor atòmic (2,21)
- PARKER, Ralph**
Què passa a Rússia? (7,36)
- PASCOAES, Teixeira de**
Una lletra inèdita (5,50)
- "PUNCH"**
Jo vaig telefonar al President Truman (7,67)
- RODELL, Fred**
Mig segle d'històries (6,54)
- ROLLAND-SIMON**
L'Inde et le Christianisme (3,46)
- ROOSEVELT, Franklin D.**
En l'aniversari del natalici de Washington (5,33)
- ROTH, Ernest**
L'òpera de Benjamin Britten (4,20)
- SACKVILLE-WEST, Edward**
La música de "Peter Grimes" (4,23)
- SANTAYANA, George**
Algunes remarques (5,6)
- SASSOON, Siegfried**
Visita a Thomas Hardy (6,18)
- SCHUMANN, Maurice**
El retorn d'Heracles (6,42)
- "THE SCOTSMAN"**
La defensa de l'Artic (4,57)
- SIVEL, William**
El so i el mioro al cinema (7,11)
- "THE SPECTATOR"**
Les cinc Torres del Silenci (4,48)
- SQUIRE, Sir John**
Història de la Marina nord-americana (3,28)
- SUNG YU**
Mestre Teng-Tu (7,24)
- "THE TIMES WEEKLY EDITION"**
Els esquimals (3,56)
- TOSCANINI, Artur**
Sobre el jazz (2,13)
- TRENEER, Anne**
"Christmas" a Cornualles (8,12)
- UNAMUNO, Miguel de**
Un prólogo inèdita (1,6)
- "VERCORS"**
"El Silenci del Mar" (fragments) (7,25)
- WILLOUGHBY, L. A.**
Goethe i la personalitat humana (2,8)
- WITTS, L. J.**
La supressió del dolor (6,11)
- WOLLARD, Leslie**
Un cervell de 100.000 llures esterlines (7,19)

POESIA

ARETXANDIETA
"Vasco" (8,66)

- BARTRA, Agustí**
Tres poemes (Els sacrificats; Poema de l'Home (fragment); Poema de Rui (fragment) (8,112)
- BECH, Ramon**
Autòpsia (3,40)
- COMA, Eduard A.**
Dos poemes (A la son; Plany per les tribulacions excessives de la vida) (5,40)
Els Sonets del Comte Arnau (8,98)
- PONTANILLES I JUNYENT, Ramon**
Dos poemes (La vinya; Un gegant trucava als vidres de la finestra) (4,40)
- LOPEZ-PICÓ, Josep M.**
Dos poemes (En el vint-i-cinqué aniversari de la mort del Revd. Doctor Miquel Costa i Llobera; De pares a fills) (8,72)
- MARCH, Auzàs**
Dues poesies a Teresa (2,34)
- MARTÍ-PARRERAS, C.**
Quatre Sonets descriptius (Plaça de Medinaceli; Sant Gervasi; El Jardí de l'Ateneu; Vila de Pala) (7,40)
- RIALP, Lluís de**
Dos poemes (Nit de Nadal a Sant Sebastià de Montmajor; Octubre) (1,28)
- RIBERA, Antoni**
Lletra de bons amonestaments (5,30)
- SAPERAS, Miquel**
Ramon Vinyes (6,40)
La Immaculada Concepció i el Naixement en la poesia anglesa. Versions de M. Macent i A. Ribera (8,114)

CONTES

- CALSINA, Joan**
El llamp (3,77)
- MALVALS, Ignasi de**
El bon caçador (6,76)

- MARTINES, Miquel**
En Janet i la seva amor (7,77)
- PEDREIRA, Josep**
"A Manchada" (4,77)
- RIBERA, Antoni**
Nausica (2,64)
- SOLA, Joan**
Yung-Fu, l'avar (5,78)
- SUNYOL, Cèlia**
Dos contes (La semblança; La llei de les compensacions) (8,115)
- TXECOV, Anton**
L'obra d'art (1,54)

NOTES-DIVERSOS

- Set retrats poètics (1,47)
- Set retrats poètics (2,58)
- Als nostres subscriptors i amics (2,68)
- Nota de la Redacció (5,14)
- Limites geogràfics de la llengua catalana (Mapa) (5,58)
- Nota de la Redacció (5,59)
- Petites notes sobre escriptors anglesos (5,74)
- Premi de poesia Salvat-Papassett, Aclariment (5,73)
- Residició del n.º 1 de ANTOLOGIA (5,75)
- Salutacions i benvingudes (5,75)
- Als nostres llegidors (5,75)
- Als nostres subscriptors (6,58)
- En aquest Nadal (8,1)

A TRAVÉS DELS SEGLES

- Wifred el Pilós (3,23)
- La conquesta de València (1238) (4,34)
- La bandera de Santa Eulàlia (5,15)
- Bàsch de Roda (6,31)
- El príncep de Viana (7,50)
- Els remenços (8,57)

